RVDIMENTA PRIMA LATINÆ GRAMMATICES,

IO. PELLISSONE CONDRIENSI AVTORE.

Modus examinandæ Constructionis in oratione per eundem.

VIRTVTE DVCE.

COMITE FORTVNA.

LVGDVNI, APVD HAERED. SEB. GRYPHII.
1560.

IO. PELLISSO CONDRIENSIS CLAVDIO A TVRNONE bonæ indolis puero S. P. D.

QVANDO res ita tulit, Claudi generosissime, ut primis in Grammaticis exercitamentis tibi & æqualibus tuis reconciliandis, denuò nobis repuerascendum fuerit: tua non dubiè magnopere retulerit te in hæc ipsa omnibus neruis intendere. Præsertim quum hoc literularum genus ad ætatulam tuam ita prorsus attemperauimus, ut in eo prætermisisse nihil uideamur, quod (si modò uelis) & assequi, & fideliter retinere non possis. Adiecimus quæ ad pietatis elementa percipienda aliquantulum collatura nobis uisa sunt. Ab eo enim exordiendum putauimus, quod Christianæ institutioni esset aptissimum, & bonis mentibus utilissimum: non aliò sanè spectantes, quàm ut tu, cæteriq; adolescentuli, iam inde à rudibus annis literarũ simul & pietatis uelut succos imbiberetis primos. Libellum tibi dicaui, quò tum industriam in te meam non perfunctoriè conferri declararem, qui meæ traditus es curæ ab ornatissimo Præsule, & nullo laudum genere non adficiendo domino Viuariensi, abs quo ipsa mea hic studia tecum aluntur: tum uerò tibi uelut studij faces incenderem, ad rudimenta Christiano digna, qui tua potissimum causa me ad infima interim demittere grauatus non fuerim. Non dubium est quin in te culpa omnis hæsura sit, si cùm nullum non mouerim lapidem, quò & in literis, & in sincera pietate proficeres, tu non pariter adnixus fueris, & huic studio in te meo, & præterea expectationi respondere, quam non concitasti paruam, imitandæ Turnoniorum principum inclytæ nobilitatis. Erudiris Lutetiæ: nihil non

supped

suppeditat tibi ad istud otium beneficentißimus antistes dominus Viuariensis: nec tibi deest præceptor, quem docti, & boni non indoctum, nec malum, nec indiligentem censent. Quot igitur nominibus pudendum fuerit, si uacuus, & inanis in patriam redieris? Non enim causam tu unquam dices, quo minus potueris officium facere: atque ad id inutile erit omne prætextum. Quare mi Claudi, etiam atque etiam uide: ne cùm ad optimam frugem abundè tibi suppetant omnia, ipse tibi solus defuisse uidearis. Dominum Deum nostrum IESVM *precor, ut spiritum sanctum suum animo tuo instillet, qui te prouehat semper ad meliora proficientem, & purum serues ab omnibus inquinamentis.* E Coqueretio, Pridie Calend. Ian. Anno M. D. XXIX.

AD CANDIDISSIMVM QVENQVE LVDImagistrum Ioannis Pellissonis Condriensis epistola.

NAE *uerißimum illud est, optime iuuentutis moderator, quod Terentianus ille Demea significat: Si quid est quod quomodo fiat, & administretur, plurimum referat, nunquam ad id curandum quenquam ita bene subducta ratione esse, quin res, ætas, usus, semper aliquid apportet noui, aliquid moneat, ut illa quæ scire credas, nescias, & quæ tu putaris prima, in experiundo repudies.* Hoc *adeò ex hac re uenit in mentem mihi. Nam quæ progymnasmata in* Grammatica, *ante septem plus minus annos nomine meo sum passus edi, horum omnino me quidem pœnitet: & peccasse fateor, qui tam multa non in loco congesserim, Nam cur hoc dißimulem?* Non *(sic me* Deus *amet) ita sum, ut culpam meã prætexere hac parte uelim, etiamsi maximè queam. Præstitissem autem qualemcunque emendatorem, & superflua*

illa ac redundantia aut planè resecuissem, aut utcunque cohibuissem: nisi forte sperassem, ut breui perirent, uti digna erant. Hæc enim sola cogitatio usque obstitit, quò minus in id operam darem. Sed nunc tandem cùm uiderim latius in dies euulgari, impreßis toties exemplis Lugduni, ac demum Pictauis & Rotomagi, iamq; Lutetiæ accingentibus se ad id typographis, non amplius cessandum ratus, opus de integro reconcinnaui: quando eò iam id euaserat, ut in totum abolere non quirem. Bonas horas ferè perdidi, nisi quoad licuit, puerorum studijs inseruiui. Hoc enim eò feci libentius, quòd ne apud Parisiorum quidem Gymnasia, quorum est tanta per uniuersum orbem autoritas, inter erudiendum formandumq; adolescentulos ad bonas literas, ab eo uitio cauetur ubiq;, in quod imprudens emittendis Progymnasmatis illis incurreram. Vt taceam interim, quòd in multis ordinem & rectam docendi rationem desideres, alicubi inepta pleraque deprehendas. Nam proteruntur quædam & Gallicè & Latinè scripta Principia (sic enim uocant) quibus mea certè sententia insultius, illepidiusq; nihil excogitari potest. Tum Introductiones Grammaticales de constructione partium orationis, scilicet ex eadem fidelia. Vtraq; indigna quibus os tenerum pueri balbumq; figuret præceptor probus, & discipulorum profectus cupiens. Adaggeruntur alijs alij Grammatici libri, & subinde mutantur: ut propè nesciant pueri quid potißimum sequi & tenere debeant: Imò ut clauus clauo truditur, ita memoria excidit, quod ex uno aliquo autore traditum est, simulatque diuersum aut etiam idem, dum diuerso modo, ex altero instillatur. Proinde quî fiat obsecro, ut hac ratione solida pueris iaciantur fundamenta? Diceres unum hoc consilium esse magistris quibusdam, ut uagentur per omnes scriptores Grammaticos, uel in puerilibus regulis: ne citò emergere queat ætatula illa ad autorum acroamata, unde certior petitur & melior dicendi facultas: magno id quidem temporis dispendio, & ingeniorum onere ac fatigatione. Meo iudicio (si

quod

quod tamen est) nihil æquè adolescentulos turbat, & eorum captum impedit, quàm multiplicia, & uaria ceu tenebras illis offundere. Ergo *progymnasmata, seu potius* Rudimenta *in hanc nunc postremum formam redegi.*

PRIMO. *Quando puerilis institutio statim à pietate proficisci debet, complexus sum uersiculis paraphrasim in* Precationem Dominicam, *Salutationem angelicam ad* Virginem *matrem nudam,* Duodecim *fidei, quos uocant articulos, paraphrasi etiam explicatos,*Decalogi *præcepta,*Parænesin *ad ueram pietatem: hæc ceu prima ad Christianismum exercitamenta.*

SECVNDO. *Quàm simplicißimè, & breuißimè potui, præscripsi, quæ pueros oportet in numerato habere, & in promptu tanquam digitos.* Et *quasi iam muniui ad institutiones Grammaticas* Ioannis Despauterij. *Sunt nudæ orationis partes cum suis accidentijs principalibus, omisso quicquid in* Despauterianis *libris continetur, ijs, quos in* Enchiridium *contraxi: ne usquam remoraremur discendi cupidos, quò minus statim accederent ad primam illam partem Grammatices. Quorsum enim in nomine (ut reliqua omittam) adiecissem species deriuatorum (nam cæteras propriorum appellatiuorum satis erit, ni fallor, si uiderint prouectiores ubilibet) quorsum, inquam, de differentijs illis deriuatorum mentionem attulissem, cùm libro secundo* Despauterius *fusè tractarit de patronymicis, quarto de comparatione? præter quæ non uideo, quid negotij sit in alijs, si adsit bonus præceptor.* Tum *non est illic insistendum.* Adsunt Laurentij Vallæ *elegantiarum præcepta.* In *quibus multum operæ ponendum, interim dum puerum assuefacis ad optimorum autorum lectionem: & in primis,* Terentij *&* Ciceronis. Eodem *iudicio usus sum in uerbo & cæteris orationis membris.*

TERTIVM LOCVM *sortitæ sunt præceptiunculæ illæ generales ad structuram* Latini *sermonis, quibus Syntaxin delineauimus, quo & sine negotio ad illam maiorem discendam lite-*

rarum candidati adducerentur, & iam possent respondere de toto orationis corpore, quid, cum quo, & cur sic, uel sic cohæreat: animaduerterentq; quot, & quæ uoces sententiam absoluant, & quo pacto singula singulis respondeant in serie orationis. In hoc *quoq; feci, ut examen, seu diatribe accederet, ubi exigo à discipulo, ut totum periodum distinguat in membra, tum ordine prouocabula enumeret, quæ sententiam perficiant, pariter & rationem reddat de re quaque, ut diximus.* Quod *dum facimus, simul & uiam indicamus, quam placuisse uideo* Prisciano Grammaticorum *facilè principi, & abs qua ne nunc quidem abhorrent exercitatißimi pædotribæ.* De *his omnibus quisquis es candidus puerilium studiorum formator, utèris iudicio tuo: & si non displicuerint, pueros quibus hoc operæ dedimus, sines frui.* Omnino *enim in tua humanitate, & candore positum est, ut illi amplectantur, quod ipsis elaborauimus.* Vale *æternum, & te totum studiosæ pubis usui impende.* Parisijs è Coqueretio, *Cal.* Ian. *Anno* M. D. XXIX.

RVDIMENTA AD PIETATEM.

PARAPHRASIS DOMINICAE PRECATIONIS.

O PATER *omnipotens totius conditor orbis,*
Summum quod petimus nocte, dieq; bonum:
Perdiderat quondam miseri nos culpa parentis,
Atque sibi seruos fecerat arte Satan:
Sed tamen unius meritis & munere CHRISTI,
Nos tua iam soboles progeniesq; sumus.
Ad tua (nec temerè) cœlestia regna uocamur,
Nec temerè noster diceris esse parens.
Diceris in cœlis habitare, quod omnia quamuis
Plena tui, fæcis nil tamen huius habes.

Immò

Immò terrenis nos subuchis undique rebus,
  Cordaq; nostra tuus spiritus intus alit.
Vnde animis aspiramus flagrantibus isthuc,
  Et desiderio ducimur usque tui.
Si rursum geniti cœlo tibi fidimus uni,
  Nostra precor clemens accipe uota pater.
Reddito nos tales, ut quisquis nouerit, inde
  Cogatur nomen glorificare tuum.
Scilicet immaculata tuo sit uita fauore
  Nostra: sit in rebus mensq; animusq; pijs.
Atque tuam toto quæramus pectore laudem,
  Si tua sit noster gloria sola scopus.
Adueniatq; illud florens & amabile regnum,
  Quo tremat ad uerbum uir, mulierq; tuum.
Nos rege, nos in te transforma: quæso, tuo sit
  Spiritui noster spiritus unanimis.
Ac tua quod dictat, uel mandat sancta uoluntas:
  Vt faciat, quisque id curet amore tui.
Largire, in terra tibi mos pater alme geratur;
  Non secus ac summi fit regione poli.
Inde salutiferis ac spiritualibus escis,
  Quottidieq; sacro nos ale pane tuo.
Panis hic est sermo tuus, est & sacra syntaxis:
  Hinc fac pascamur, post dato quicquid opus.
Nostraq; clementer nobis peccata remitte, ut
  Qui nos offendunt, sponte damus ueniam.
Da cum fratre meo mihi sit concordia semper:
  Nec quenquam offendam, condoleamq; alijs.
Tota hæc innumeris agitatur uita periclis:
  Nusquam tentator non struit insidias:
Aut te tentari, aut certè nos ne sine uinci:
  Hostilis nobis impetus esto bono.

Ni tua nos fœdo clementia seruet ab hoste,
Cernis, in æternum qui trahet exitium.
Nos ergo à technis illius tolle maligni,
Asseritoq́; tua pro bonitate pater.

SALVTATIO ANGELICA AD VIRGINEM MATREM.

VIRGO *mater aue, diuino numine plena,*
Cœlica quam totam gratia delibuit.
Est Dominus tecum, cui sic te uirgo dedisti,
Vt sit dignatus filius esse tuus.
O felix una ante alias purissima uirgo:
Super fœmineos tu benedicta choros:
Atque tui fructus uentris benedictus IESVS:
Felix uirgo tui mater es alma patris.
O felix uenter, felicia uiscera prorsum,
Queis summi templum contigit esse Dei.
O MARIA, *æternam nobis orato salutem:*
Chara Deo miseris tempus in omne faue.

SYMBOLI APOSTOLORVM PARAPHRASIS.

IN TE *credo Pater, rerum cui summa potestas.*
Qui sine principio, qui sine fine Deus.
Omnium es & Deus, & Dominus, moderator & autor,
In quo uno ipse meam spemq́; fidemq́; loco.
Conditor es uastæ, parientisq́; omnia terræ,
Atque tuæ cœli sunt bonitatis opus.
Iussisti pelagus spatiosum cingeret orbem,
Ac passim dulces exorirentur aquæ.
Aëra fecisti, & flammis uelocibus ignem:
Omnia quæ nostro sunt elementa sŏlo.
Tu solo nutu propter nos cuncta creasti:

Sic

Sic nos ex omni tempore ſemper amas.
Vnum te colimus, nam te pendemus ab uno:
Ac tibi, quicunque eſt, omnia debet homo.
Tu pater es noſter, requies tu certa laborum:
Te penes eſt, quicquid maximus orbis habet.
Si tu nos pateris deſertos eſſe, perimus.
Tu uirtus unus, uita, ſalusq́; hominum.
Nulla eſt humanis prorſum fiducia rebus:
In te uno noſtram ponimus ergo fidem.
Hæc ſyncera fides, pater optime, maxime, ſi quis
Se tibi committat credulitate pia.
In te igitur credo, & confido, certior eius
Omnis, quod famulis pollicitare tuis.
Inq́; tuum natum credo conſtanter IESVM,
Aeternum, æqualem, conſimilemq́; tibi.
Hunc hominem factum ſeruandis omnibus, atque
Hunc ego credo Deum *de genitore* Deo.
Confiteor CHRISTVM, *mundiq́; agnoſco monarcham,*
Omnia qui teneat ſub ditione ſua:
Qui ſit diuino conceptus numine, natus
Intacta è MARIA *uirgine uerus homo:*
Quò nos æterno cœli donaret honore,
Purgatos uitijs, lethiferisq́; malis.
Quis memoret, quantos uoluit perferre labores!
Quàm noſtra cauſa dura, & acerba pati!
Noſtra lubens in ſe commiſſa recepit, & inſons
Tanquam agnus, nobis cuncta ferenda tulit.
Heu toties cæſus, toties ſua membra ferinis
Iudæis ultrò dilaceranda dedit.
Paſſus inauditam, Pilato iudice, mortem,
Adfixus ſæuæ probriferæq́; cruci:
Vnde ſalutiferum per uulnera quinque cruorem

 Fudit,

Fudit, eo pacto crimina nostra luens.
Mortuus est nobis: etenim nos morte redemit:
Inq; nouo nobis conditus est tumulo.
Intereà ut premeret Stygium uirtute tyrannum,
Iuit in infernas, Tartareasq; domos.
Inde triumphator superas emersit ad auras,
Tertius ut primùm cœpit adesse dies.
Coram discipulis tandem super æthera uectus,
Ascendit patriam, cœlica regna, domum.
Et sedet ad patris dextram, & dominatur Olympo,
Cunctaq; iure suo celsa uel ima regit.
Idem olim ueniet rursum, quo iudicet omnes,
Siue erimus, seu nos fata fuisse uolent.
CREDO in Spiritum item sanctum, qui recreat aura
Vitali firma pectora septa fide.
Et te sancta Dei credens Ecclesia, quicquid
Astruis, ore lubens, cordeq; confiteor.
In te Christigenæ coëunt ceu corpus in unum,
Cuius IESVM unum credimus esse caput.
Hinc est sanctorum unanimis coniunctio, qua nos
Vt fratres unit spiritualis amor.
In te tum fateor, tum credo piacula solui,
Quicunque, ut par est, ad tua sacra uenit.
Postremò ut uitæ reddatur mortuus omnis,
Spero fore, inq; sua carne resurgat homo:
Ac deinceps uitam ducat sine fine perennem,
Et capiat factis præmia digna suis.

DECALOGI PRAECEPTA.

Vnum agnosce Deum, Dominumq;, & amando uerere,
Inq; uno tua spes hæreat atque fides.
Nec temerè iures. Domini irreuerenter habere
Nomen adorandum sit tibi relligio.

Sabbata

Sabbata sanctifica: CHRISTI sine spiritus in te
Regnet, & impurum desine carnis opus.
Ex animo patrem & matrem cole: qui tibi præsunt,
Subditus esto libens, iusq; suum tribue.
Ne sis occisor: cuiquam male uelle caueto,
Neue nocens ullo sit tua lingua modo.
Ne mœchare, uoluptates fuge, castus es: atque
Ex omni serua parte pudicitiam.
Viue labore tuo, fur ne sis usque caueto.
Frater eget: facito, quà potes, ipse iuues.
Candidus & dexter sis, uirtus maxima candor:
Mentire, aut falsum testificare nihil.
Munditiam corde summam Deus ecce requirit,
Adfectus discas ut resecare malos.
Ne captes nuptam: nec rem quam scis alienam.
Alterius quicquam concupijsse nefas.
Hæc meditanda decem summi præcepta Tonantis
Sunt nobis omni frater amice loco:
Vt piè & ex animo seruemus, ubique studentes
Tota immortali mente placere Deo.

AD CHRISTIANVM TY-
RVNCVLVM.

Quà sit iter uirtutis, habe puer, idq; teneto,
Si tibi consultum rectius esse uelis.
Desudas multum, quandoque beatulus ut sis:
Sed tamen in totum proficis ipse nihil.
Danda opera in primis, simul hoc ardenter agendum,
Grata sit in cunctis ut tua uita Deo.
Huc enitentes Deus optimus adiuuat ultro:
Consequiturq; hominum non sine laude fauor.
Nil siquidem uel amabilius, uel pulchrius ipsa
Virtute: hæc pueros prouehit una bonos.

Ipse

Ipse autem Domino placeas (mihi crede) licebit.
Atque inter magnos connumerêre uiros,
Semper Alexicacum si tu conabere CHRISTVM
Omni ope, syncerìs moribus exprimere.
Huc igitur mellite puer contendito, quæso:
Vt CHRISTVM *spires, ut sapias, referas:*
Hoc est, ut castus sis, purus, & integer omni
Ex parte, interius mundus & exterius.
Ad communem usum factus, tractabilis, expers
Et fuci atque doli, nescius inuidiæ,
Et mitis, patiensq́; malorum, sis quoque simplex:
In primis gaudet simplicitate Deus.
Semper morigerêre parentibus atque magistris:
Semper & his præstes, quod potes obsequium:
Mundi contemptor, diuinis rebus inhærens,
Sed curis animo sordidulis uacuo.
Vt breuiter cœlo, mundoq́; probêre: ita demum
Diuino expressus munere CHRISTVS *erit.*
Optima quæque statim ac primò discenda: sed ut nil
Quàm CHRISTVM *studio sit didicisse prius:*
Quem nosse, est æterna beataq́; uita. Tuum ergo
Omne fac ut semper spectet in hoc studium.
Litterulis incumbe bonis, amplectere linguas:
Peruius ut tandem sit tibi sermo Dei.
Præq́; oculis CHRISTVM *consuescito semper habere,*
Scitaq́;, seruari queis sine nemo queat.
Is felix, in quo rudibus grandescit ab annis
CHRISTVS, *& usque suo nomine cuncta regit,*
Hæc puer in summa, sanctæ ratio optima uitæ,
Quam seruando, Deo *proximus esse potes.*
Allectabit honos famæ diffusus honestæ,
Hincq́; Deo *multi nomina sponte dabunt.*

RVDIMENTA AD DECLINATIONES.

QVOT *sunt partes orationis?* Octo. *Quæ?* Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Præpositio, Aduerbium, Interiectio, & Coniunctio.

NOMEN, *est quod declinatur per casus, & significat rem, non agere aliquid:* Tout mot en Latin qui signifie quelque chose quelle qu'elle soit, uisible ou inuisible : & ne signifie point faire aucune chose, mais signifie la chose quelle elle est, & comme elle se nomme. Nomen enim, rerum nomenclaturam continet, Le nom de toutes choses.

PRONOMINA *sunt quindecim illa indubitata, adeoq; cognitu facilia, quoniam certo numero constent.*

VERBUM, *est quod declinatur per modos & tempora sine casu, & significat agere aliquid.* Tout mot qui signifie faire quelque chose, comme aimer, enseigner, lire, ouir, &c. Ex actiuis facile cognoscuntur paßiua.

PARTICIPIUM, *est quod desinens in ans, ens, tus, sus, xus, rus, dus, declinatione per omnia* Nomen, *significatione* Verbum, *à quo descendit, imitatur.* Ce qui ressemble le nom adiectif, & est terminé en ans, ens, &c. & tousiours faut qu'il uienne du uerbe, & signifie comme le uerbe.

PRAEPOSITIONES *extra compositionem usu receptæ non plures ferè sunt quinquaginta.*

ADVERBIUM, *quod significationem uerbi explanat atque amplet.* Le mot en Latin, qui declaire comme, quand, ou combien de fois, &c. la chose est faite. Il escrit fort bien, *scribit admodum bene:*

benè: ces deux mots admodum, & benè, monstrent comme & en quelle maniere il escrit: pour ce sont ilz aduerbes.

INTERIECTIO, *uox incondita, qua significatur animi adfectus, helas, & heu.*

CONIVNCTIONES *etiam breui gyro scepiri queunt, scilicet ad quinque solùm potestates redactæ.*

Declinantur per numeros, casus, genera, partes orationis casuales, Nomen, Pronomen, Participium.

Numeri sunt duo, Singularis, & Pluralis.

Casus sex, nominatiuus, genitiuus, datiuus, accusatiuus, uocatiuus, ablatiuus.

Quot sunt notæ generum apud Latinos? Tres. *Quæ?* Hic, *hæc, hoc.* Hic *cuius generis?* Masculini. *Hæc?* Fœminini. Hoc? Neutri. Hic, & *hæc?* Communis. Hic & *hæc* & *hoc?* Omnis. Hic *uel hæc?* Incerti.

Cur non dixisti articulos nominum? Quia *Latini deficiunt in uniuersum articulis præpositiuis.*

Quis usus, quæ uis articuli præpositiui? Arguit & *discernit genera & casus, at in sermone rem certam demonstrat.*

In qua lingua hoc licet uidere? Græca præsertim, & Gallica. Ostende *in Gallica: le, un, masculini generis. la, une, fœminini. le, un, neutri: ut, Le poëte, un homme, la femme, une pucelle, le temple, un banc.*

Declina omnes ordine.

Masculino genere, Singulariter nominatiuo le, un. genitiuo du, d'un. datiuo à, au, à un. accusatiuo le, un. uocatiuo ô le. ablatiuo du, de, d'un, par, par le. Pluraliter nominatiuo les. genitiuo des. datiuo aux. accusatiuo les. ablatiuo des, par, par les.

Fœminino genere, Singul. nominatiuo la, une. genitiuo de la, d'une. datiuo à la, à une. accusatiuo la, une. uocatiuo ô, ô la. ablatiuo de la, d'une, par la, par une. Pluraliter ntõ les. genitiuo des. datiuo aux. accusatiuo les. uocatiuo ô les. ablatiuo des, par les.

Neutro

Neutro genere, Singulariter nominatiuo le, un, genitiuo du, d'un. datiuo au, à un. accusatiuo le. uocatiuo ô le. ablatiuo du, de, par le, d'un. Pluraliter nominatiuo les, genitiuo des. datiuo aux. accusatiuo les. uocatiuo ô les. ablatiuo des. par les, &c.

Declina poëta Gallicè. Singulariter nominatiuo le poëte. genitiuo du poëte. datiuo au poëte. accusatiuo le poëte. uocatiuo ô poëte, ô le poëte. ablat. du poëte, d'un poëte, par le poëte, si que le poëte. Et pluraliter nominatiuo les poëtes. genitiuo des poëtes. datiuo aux poëtes, accusatiuo les poëtes. uocatiuo ô poëtes, ô les poëtes, ablatiuo des poëtes, par les poëtes, si que les poëtes.

Cuius generis? Masculini. Quare? Quia ei præponitur articulus declinando, le. Ita de alijs. Sed iam ad formulas declinationum Latinarum.

PRIMA NOMINIS DECLINATIO.

PRIMA *declinatio habet quinque terminationes in nominatiuo singulari, a, as, es, & am.*

Singulariter nominatiuo hic poëta, genitiuo poëtæ, datiuo poëtæ, accusatiuo poëtam, uocatiuo ô poëta, ablatiuo à poëta. Et pluraliter nominatiuo hi poëtæ, genitiuo poëtarum, dat. poëtis, accusatiuo poëtas, uocatiuo ô poëtæ, ablatiuo à poëtis. A

Singulariter nominatiuo hic Aeneas, genitiuo Aeneæ, datiuo Aeneæ, accusatiuo Aeneam, uel Aenean, uocatiuo ô Aenea, ablatiuo ab Aenea. Et pluraliter hi Aeneæ, genitiuo Aenearum, &c. AS

Singulariter nominatiuo hæc Calliope, genitiuo Calliopes, datiuo Calliopæ, accusatiuo Calliopem, uocatiuo ô Calliope, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ Calliopæ, genitiuo Calliopiarum, &c. Vna ex nouem Musis. E

Singulariter nominatiuo hic Anchises, genitiuo Anchisæ, datiuo Anchisæ, accusatiuo Anchisen, uocatiuo ô Anchises, ablatiuo ab Anchise. Et pluraliter nominatiuo hi Anchisæ, genitiuo ES

Anchisarum, &c. Pater Aeneæ.

AM *Singulariter nominatiuo hic* Adam, *genitiuo* Adæ, *datiuo* Adæ, *accusatiuo* Adam, *uocatiuo ô* Adam, *ablatiuo ab* Adam. Et *pluraliter nominatiuo hi* Adæ, *genitiuo* Adarum, *&c.*

SECVNDA.

SECVNDA *declinatio octo nominatiui desinentias complectitur, er, ir, ur, um, eus, on, & os.*

ER *Singulariter nominatiuo hic aper, genitiuo apri, datiuo apro, accusatiuo aprum, uocatiuo ô aper, ablatiuo ab apro.* Et *pluraliter nominat. hi apri, genitiuo aprorum uel aprũm, datiuo apris, accusatiuo apros, uocatiuo ô apri, ablatiuo ab apris.* Sanglier.

IR *Singulariter nominatiuo hic uir, genitiuo uiri, datiuo uiro, accusatiuo uirum, uocatiuo ô uir, ablatiuo à uiro.* Et *pluraliter nominatiuo hi uiri, genitiuo uirorum uel uirũm, datiuo uiris, accusatiuo uiros, uocatiuo ô uiri, ablatiuo à uiris.*

VR *Singulariter nominatiuo satur saiura saturum, genitiuo saturi saturæ saturi, datiuo saturo saturæ saturo, accusatiuo saturum saturam saturum, uocatiuo ô satur satura saturum, ablatiuo à saturo satura saturo.* Et *pluraliter nominatiuo saturi saturæ satura, genitiuo saturorum saturarum saturorum, datiuo saturis, accusatiuo saturos saturas satura, uocatiuo ô saturi saturæ satura, ablatiuo à saturis.* Saoul.

VM *Singulariter nominatiuo hoc templum, genitiuo templi, datiuo templo, accusatiuo templum, uocatiuo ô templum, ablatiuo à templo.* Et *pluraliter nominatiuo hæc templa, genitiuo templorum, datiuo templis, accusatiuo templa, uocatiuo ô templa, ablatiuo à templis.* L'eglise.

VS *Singulariter nominatiuo hic dominus, genitiuo domini, datiuo domino, accusatiuo dominum, uocatiuo ô domine, ablatiuo à domino.* Et *pluraliter nominatiuo hi domini, genitiuo dominorum, datiuo dominis, accusatiuo dominos, uocatiuo ô domini, ablatiuo à dominis.* Seigneur.

Singula

Singulariter nominatiuo hic Orpheus, genitiuo Orphi, Orphei, uel Orpheos, datiuo Orpheo, accusatiuo Orpheum, & Orpheon, & Orphea, uocatiuo ô Orpheu, ablatiuo ab Orpheo. Et pluraliter nominatiuo hi Orphei, genitiuo Orpheorum, &c. Poëtæ nomen. EVS

Singulariter nominatiuo hoc Ilion, genitiuo Ilij, datiuo Ilio, accusatiuo Ilion, uocatiuo ô Ilion, ablatiuo ab Ilio. Regis Troiæ Priami regia. ON

Singulariter nominatiuo hic logos, genitiuo logi, datiuo logo, accusatiuo logon, uocatiuo ô loge, & logos, ablatiuo à logo. Et pluraliter nominatiuo hi logi, genitiuo logorum uel logôn, &c. Id est, sermo. OS

TERTIA.

TERTIA *declinatio innumeros ferè nominatiui singularis fines ambit.*

Singulariter nominatiuo hoc poëma, genitiuo poëmatis, uel poëmatos, datiuo poëmati, accusatiuo poëma, uocatiuo ô poëma, ablatiuo à poëmate. Et pluraliter nominatiuo hæc poëmata, genitiuo poëmatum: uel poëmaton, datiuo poëmatis, uel poëmatibus, accusatiuo poëmata, uocatiuo poëmata, ablatiuo à poëmatis, uel poëmatibus. Oeuure poëtique. A

Singulariter nominatiuo hoc cubile, genitiuo cubilis, datiuo cubili, accusatiuo cubile, uocatiuo ô cubile, ablatiuo à cubili. Et pluraliter nominat. hæc cubilia, genit. cubilium, datiuo cubilibus, accusatiuo cubilia, uocatiuo ô cubilia, ablatiuo à cubilibus. Lict. E

Singulariter nominatiuo hic aquilo, genitiuo aquilonis, datiuo aquiloni, accusatiuo aquilonem, uocatiuo ô aquilo, ablatiuo ab aquilone. Et pluraliter nominatiuo hi aquilones, genitiuo aquilonum, datiuo aquilonibus, &c. Ventus Septentrionalis. O

Singulariter nominatiuo hic ordo, genitiuo ordinis, datiuo ordini, accusatiuo ordinem, uocatiuo ô ordo, ablatiuo ab ordine. Et pluraliter nominatiuo hi ordines, genitiuo ordinũ, datiuo ordinibus,

dinibus, &c. Ordre.

Singulariter nominatiuo hæc caro, genitiuo carnis, datiuo carni, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ carnes, genitiuo carnium, &c. Chair.

Singulariter nominatiuo hæc Clio, genit. Clius, datiuo Clio, accusatiuo Clio, uocatiuo ô Clio, ablatiuo à Clio. Nomen Musæ.

Singulariter nominatiuo hic Anio, genitiuo Anienis, datiuo Anieni, accusatiuo Anienem, uocatiuo ô Anio, ablatiuo ab Aniene. aut hic Anien, Anienis, Fluuius.

AC Singulariter nominatiuo hoc lac, genitiuo lactis, datiuo lacti, accusatiuo lac, uocatiuo ô lac, ablatiuo à lacte, sine plurali. Laict.

EC Singulariter nominatiuo hoc halec, genitiuo halecis, datiuo haleci, accusatiuo halec, uocatiuo ô halec, ablatiuo ab halece. sine plurali. aut hæc halec, halecis, haleci, halecem.

AL Singulariter nominat. hoc sal, genit. salis, datiuo sali, accusatiuo salem, uocatiuo ô sal, ablatiuo à sale. Et pluraliter sales, salibus, tantùm. Id est, condimentum, Gallicè du sel, & dictum mordax.

Singulariter nominatiuo hoc animal, genitiuo animalis, datiuo animali, accusatiuo animal, uocatiuo ô animal, ablatiuo ab animali. Et pluraliter nominatiuo hæc animalia, genitiuo animalium, datiuo animalibus, accusatiuo animalia, &c. Chose animee.

EL Singulariter nominat. hic Daniel, Danielis, Danieli, Danielem.

Singulariter nominatiuo hoc fel, mel: genit. fellis, mellis: datiuo felli, melli, &c. sine plurali. sed mel habet mella. nota sunt.

IL Singulariter nominatiuo hic mugil, genitiuo mugilis, datiuo mugili, accusatiuo mugilem, uocatiuo ô mugil, ablatiuo à mugile. Et pluraliter nominatiuo hi mugiles, genitiuo mugilum, datiuo mugilibus, accusatiuo mugiles, &c. Poisson.

Singulariter nominatiuo hic & hæc uigil, genitiuo uigilis, datiuo uigili, accusatiuo uigilem, uocatiuo ô uigil, ablatiuo à uigile uel uigili. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ uigiles, genitiuo uigilum, datiuo uigilibus, &c. Veillant.

Singu

Singulariter hic sol, solis, soli, solem, sol, sole. Et *pluraliter* O L
hi soles & solibus tantùm.

Singulariter nominatiuo hic consul, genitiuo consulis, datiuo V L
consuli, accusatiuo consulem, uocatiuo ô consul, ablatiuo à consu-le. Et *pluraliter nominatiuo hi consules, genitiuo consulum, da-tiuo consulibus, &c.* Consul.

Singulariter nominatiuo hic Titan, *genitiuo* Titanis *uel* Tita-nos, *datiuo* Titani, *accusatiuo* Titanem *uel* Titana, *uocatiuo ô* Ti-tan, *ablatiuo à* Titane. Et *pluraliter nominatiuo hi* Titanes, *geni-tiuo* Titanum, *datiuo* Titanibus, *accusatiuo* Titanes *uel* Titanas, *uocatiuo ô* Titanes, *ablatiuo à* Titanibus. Id *est*, sol. A N

Singulariter nominatiuo hic ren, genitiuo renis, datiuo reni, E N
accusatiuo renem, uocatiuo ô ren, ablatiuo à rene. Et *pluraliter nominatiuo hi renes, genitiuo renum, datiuo renibus, accusatiuo renes, &c.* Le rognon.

Singulariter nominatiuo hic pecten, genitiuo pectinis, datiuo pectini, accusatiuo pectinem, uocatiuo ô pecten, ablatiuo à pecti-ne. Et *pluraliter nominatiuo hi pectines, genitiuo pectinum, datiuo pectinibus, &c.* Pigne.

Singulariter nominatiuo hic delphin, genitiuo delphinis, uel I N
delphinos, datiuo delphini, accusatiuo delphinem uel delphina, uocatiuo ô delphin, ablatiuo à delphine. Et *pluraliter nomina-tiuo hi delphines, genitiuo delphinum, datiuo delphinibus, accu-satiuo delphines uel delphinas, uocatiuo ô delphines, ablatiuo à delphinibus.*

Singulariter nominatiuo hic Helicon, *genitiuo* Heliconis, *da-* O N
tiuo Heliconi, *accusatiuo* Heliconem *uel* Helicona, *uocatiuo ô* Helicon, *ablatiuo ab* Helicone. Et *pluraliter nominatiuo hi* He-licones, *genitiuo* Heliconum, *datiuo* Heliconibus, *accusatiuo* He-licones *uel* Heliconas, *&c.* Mont en Beotie.

Singulariter nominatiuo hic Phaëton, *genitiuo* Phaëthontis, *datiuo* Phaëthonti, *accusatiuo* Phaëthontem *uel* Phaëthonta, *uoca*

tiuo ô Phaëthon, *ablatiuo à* Phaëthonte. Et *pluraliter nominatiuo hi* Phaëthontes, *genitiuo* Phaëthontum, *&c.* Filz du Soleil.

A R *Singulariter nominatiuo hic Cæsar, genitiuo Cæsaris, datiuo Cæsari, accusatiuo Cæsarem, uocatiuo ô Cæsar, ablatiuo à Cæsare.* Et *pluraliter nominatiuo hi Cæsares, genitiuo Cæsarum, datiuo Cæsaribus, &c.* Empereur.

Singulariter nominatiuo hoc calcar, genitiuo calcaris, datiuo calcari, accusatiuo calcar, uocatiuo ô calcar, ablatiuo à calcari. Et *pluraliter nominatiuo hæc calcaria, genitiuo calcarium, datiuo calcaribus, accusatiuo calcaria, uocatiuo ô calcaria, ablatiuo à calcaribus.* Esperon.

E R *Singulariter nominatiuo hic anser, genitiuo anseris, datiuo anseri, accusatiuo anserem, uocatiuo ô anser, ablatiuo ab ansere.* Et *pluraliter nominatiuo hi anseres, genitiuo anserum, datiuo anseribus, &c.* Oye.

Singulariter nominatiuo hic imber, genitiuo imbris, datiuo imbri, accusatiuo imbrem, uocatiuo ô imber, ablatiuo ab imbre, uel imbri. Et *pluraliter nominatiuo hi imbres, genitiuo imbrium, datiuo imbribus, accusatiuo imbres, uel imbreis, &c.* La pluye.

Singulariter nominatiuo hic pater, genitiuo patris, datiuo patri, accusatiuo patrem, uocatiuo ô pater, ablatiuo à patre. Et *pluraliter nominat. hi patres, genitiuo patrum, datiuo patribus, &c.*

Singulariter nominatiuo hic aër, genitiuo aëris, datiuo aëri, accusatiuo aërem uel aëra, uocatiuo ô aër, ablatiuo ab aëre, sine plurali. L'air.

Y R *Singulariter nominatiuo hic & hæc martyr, genitiuo martyris uel martyros, datiuo martyri, accusatiuo martyrem uel martyra, uocatiuo ô martyr, ablatiuo à martyre.* Et *pluraliter nominatiuo hi & hæ martyres, genit. martyrū, datiuo martyribus, accusatiuo martyres uel martyras, uoc. ô martyres, &c.* Id est, testis.

O R *Singulariter nominatiuo hic amor, genitiuo amoris, datiuo amori, accusatiuo amorem, uocatiuo ô amor, ablatiuo ab amore.*

Et plu

Et pluraliter nominatiuo hi amores, genitiuo amorum, datiuo amoribus, &c. Amour.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc discolor, genit. discoloris datiuo discolori, accusatiuo discolorem, & discolor, uocatiuo ô discolor, ablatiuo à discolore uel discolori. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ discolores & hæc discoloria, genitiuo discolorum, datiuo discoloribus, accusatiuo discolores, discolores, & discoloria, &c. De diuerses couleurs.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc memor, genitiuo memoris, datiuo memori, &c. Et pluraliter hi & hæ memores, &c. sine neutro.

Singulariter nominatiuo hic uultur, genitiuo uulturis, datiuo uulturi, accusatiuo uulturem, uocatiuo ô uultur, ablatiuo à uulture. Et pluraliter nominatiuo hi uultures, genitiuo uulturum, datiuo uulturibus, &c. Autour. VR

Singulariter nominatiuo hoc ebur, genitiuo eboris, &c. Et pluraliter nominatiuo hæc ebora, eborum, &c. Yuoire.

Singulariter nominatiuo hic mas, genitiuo maris, datiuo mari, accusatiuo marem, uocatiuo ô mas, ablatiuo à mare. Et pluraliter nominatiuo hi mares, genitiuo marium, &c. AS

Singulariter nominatiuo hic adamas, genitiuo adamantis uel adamantos, datiuo adamanti, accusatiuo adamantem uel adamanta, uocatiuo ô adamas, ablatiuo ab adamante. Et pluraliter nominatiuo hi adamantes, genitiuo adamantum, datiuo adamantibus, accusatiuo adamantes, uel adamantas, &c. Diamant.

Singulariter nominatiuo hæc ciuitas, genitiuo ciuitatis, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ ciuitates, genitiuo ciuitatium uel ciuitatum, &c. Cité.

Singulariter nominatiuo hæc lampas, genitiuo lampadis uel lampados, datiuo lampadi, accusatiuo lampadem uel lampada, uocatiuo ô lampas uel lampada, ablatiuo à lampade. Et pluraliter nominatiuo hæ lampades, genitiuo lampadum, datiuo lampadi-

bus, accusatiuo lampades, uel lampadas. Clairté.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc Arpinas, *genitiuo* Arpinatis, *datiuo* Arpinati, *accusatiuo* Arpinatem & Arpinas. *uocatiuo ô* Arpinas, *ablatiuo ab* Arpinate *uel* Arpinati. *Et pluraliter nominatiuo hi & hæ* Arpinates, & *hæc* Arpinatia, *genitiuo* Arpinatium *uel* Arpinatum, *datiuo* Arpinatibus, *accusatiuo* Arpinates *uel* Arpinateis, & Arpinatia, &c. *Qui est d'une uille d'Italie nommee* Arpinum.

ES *Singulariter nominatiuo hæc clades, genitiuo cladis, datiuo cladi, accusatiuo cladem, uocatiuo ô clades, ablatiuo à clade.* Et *pluraliter nominatiuo hæ clades, genitiuo cladium, datiuo cladibus, accusatiuo clades uel cladeis, &c.* Occision.

Singulariter nominatiuo hic aries, genitiuo arietis, datiuo arieti, accusatiuo arietem, uocatiuo ô aries, ablatiuo ab ariete. Et *pluraliter nominatiuo hi arietes, genitiuo arietum, datiuo arietibus, &c.* Mouton.

Singulariter nominatiuo hic lebes, genitiuo lebetis uel lebetos, datiuo lebeti, accusatiuo lebetem uel lebeta, uocatiuo ô lebes, ablatiuo à lebete. Et *pluraliter nominatiuo hi lebetes, genitiuo lebetum, datiuo lebetibus, accusatiuo lebetes uel lebetas, &c.* Chauderon.

Singular. nominatiuo hic Chremes, genitiuo Chrèmis, Chremetis, uel Chremetos, datiuo Chremi, uel Chremeti, accusatiuo Chremen, Chremetem, uel Chremeta, uocatiuo ô Chremes, uel Chreme, ablatiuo à Chreme, uel Chremete. Et *pluraliter nominatiuo hi Chremes, uel Chremetes, genitiuo Chremium, uel Chremetum, &c.* Nomen uiri.

Singulariter nominatiuo hic gurges, gurgitis, &c. Et *pluraliter hi gurgites, gurgitum. &c.* Gouffre.

Singulariter nominatiuo hic & hæc præses, genitiuo præsidis, datiuo præsidi, accusatiuo præsidem, uocatiuo ô præses, ablatiuo à præside. Et *pluraliter nominatiuo hi & hæ præsides, genitiuo*

nitiuo præſidum, datiuo præſidibus, &c. Preſident.

Singulariter hæc apes, uel apis, apis, api, apem, ô apes, uel apis, ab ape. Et pluraliter hæ apes, apiū, apibus, &c. Mouſche à miel.

Singulariter nominatiuo hic orbis, genitiuo orbis, datiuo orbi, accuſatiuo orbem, uocatiuo ô orbis, ablatiuo ab orbe. Et pluraliter nominatiuo hi orbes, genitiuo orbium, datiuo orbibus, accuſatiuo orbes, uel orbeis, &c. Choſe ronde. I 3

Singulariter nominatiuo hic panis, genitiuo panis, datiuo pani, accuſatiuo panem, uocatiuo ô panis, ablatiuo à pane. Et pluraliter nominatiuo hi panes, genitiuo panum, datiuo panibus, &c. Pain.

Singulariter hic molaris, genitiuo molaris, datiuo molari, accuſatiuo molarem, uocatiuo ô molaris, ablatiuo à molari. Et pluraliter nominatiuo hi molares, genitiuo molarium, datiuo molaribus, accuſatiuo molares, &c. Dent machelière.

Singulariter nominat. hic amnis, genitiuo amnis, datiuo amni, accuſatiuo amnem, uocatiuo ô amnis, ablatiuo ab amne, uel amni. Et pluraliter nominatiuo hi amnes, genitiuo amnium, datiuo amnibus, accuſatiuo amnes, uel amneis, &c. Riuiere.

Singulariter nominatiuo hic Araris, genitiuo Araris, datiuo Arari, accuſatiuo Ararim, uocatiuo ô Araris, ablatiuo ab Arari. La riuiere de Saone.

Singulariter nominatiuo hic Tybris, genitiuo Tybridis, uel Tybridos, datiuo Tybridi, accuſatiuo Tybrim, uel Tybrin, uocatiuo ô Tybri, ablatiuo à Tybri. Fleuue, le Tybre.

Singulariter nominatiuo hic Alexis, genitiuo Alexidis, uel Alexidos, datiuo Alexidi, accuſatiuo Alexim, uel Alexin, uocatiuo ô Alexi, ablatiuo ab Alexi, uel Alexide. Et pluraliter nominatiuo hi Alexides, genitiuo Alexidum, datiuo Alexidibus, accuſatiuo Alexides, uel Alexidas, &c. Nomen uiri.

Singulariter nominatiuo hic Paris, genitiuo Paris, Paridis, uel Paridos, datiuo Pari, uel Paridi, accuſatiuo Parim, uel Parin, Pariden, uel Parida, uocatiuo ô Paris, uel Pari, ablatiuo à

Pari, uel Paride. Nomen uiri.

Singulariter nominatiuo hic Symois, genitiuo Symoëntis, uel Symoëntos, datiuo Symoënti, accusatiuo Symoëntē, uel Symoënta, uocatiuo ô Symois, ablatiuo à Symoënte. Fleuue de Troye.

Singulariter nominatiuo hæc febris, genitiuo febris, datiuo febri, accusatiuo febrem, uel febrim, uocatiuo febris, ablatiuo à febre, uel febri. Et pluraliter hæ febres, genitiuo febrium, datiuo febribus, accusatiuo febres, uel febreis, &c. Fieure.

Singulariter nominatiuo hæc syrtis, genitiuo syrtidis, uel syrtidos, datiuo syrtidi, accusatiuo syrtim, uel syrtin, uocatiuo ô syrti, ablatiuo à syrti. Et pluraliter nominatiuo hæ syrtes, genitiuo syrtium, datiuo syrtibus, accusatiuo syrtes, uel syrteis, &c. Lieu en la mer perilleux.

Singulariter nominatiuo hæc tigris, genitiuo tigridis, uel tigridos datiuo tigri, uel trigridi, accusatiuo tigrim, uocatiuo ô tigri, ablatiuo à tigri, uel tigride. Et pluraliter nominatiuo hæ tigres, uel tigrides, genitiuo tigrum, uel tigridum, &c. Animal.

Singulariter nominatiuo hæc syntaxis, genitiuo syntaxis, uel syntaxeos, datiuo syntaxi, accusatiuo syntaxim, uel syntaxin, uocatiuo ô syntaxis, uel syntaxi, ablatiuo à syntaxi. Et pluraliter nominatiuo hæ syntaxes, genitiuo syntaxium, uel syntaxeon, &c. Id est, constructio.

OS *Singulariter nominatiuo hic flos, genitiuo floris, datiuo, flori, accusatiuo florem, uocatiuo ô flos, ablatiuo à flore. Et pluraliter nominatiuo hi flores, genitiuo florum, datiuo floribus, &c.* Fleur.

Singulariter nominatiuo hic & hæc sacerdos, genitiuo sacerdotis, datiuo sacerdoti, accusatiuo sacerdotem, uocatiuo ô sacerdos, ablatiuo à sacerdote. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ sacerdotes, genitiuo sacerdotum, datiuo sacerdotibus, &c.

Singulariter nominatiuo hic heros, genitiuo herois, uel heroos, datiuo heroi, accusatiuo heroëm, uel heroa, uocatiuo ô heros, ablatiuo ab heroë. Et pluraliter nominatiuo hi heroës, genitiuo

nitiuo heroum, datiuo heroibus, accusat. heroës, uel heroas, &c. Homme uaillant, & digne qu'on parle de lui à iamais.

Singulariter nominatiuo hoc os, genitiuo oris, uel oßis, datiuo ori, uel oßi, accusatiuo os, uocatiuo os, ablatiuo ab ore uel osse. Et pluraliter nominatiuo hæc ora, uel ossa, genitiuo orium, uel oßium, datiuo oßibus, &c. Os oris, bouche: os oßis, os.

Singulariter nominatiuo hic & hæc bos, genitiuo bouis, datiuo boui, accusatiuo bouem, uocatiuo ô bos, ablatiuo à boue. Et pluraliter nominatiuo boues, genit. boum, datiuo bobus, uel bubus, &c.

Singulariter nominatiuo hic mus, genitiuo muris, datiuo muri, accusatiuo murem, uocatiuo ô mus, ablatiuo à mure. Et pluraliter nominatiuo hi mures, genitiuo muriũ, datiuo muribus, accusatiuo mures, uel mureis. Rat, souris. V S

Singulariter nominatiuo hic Oedipus, genitiuo Oedipodis, uel Oedipodos, datiuo Oedipodi, accusatiuo Oedipodem, uel Oedipoda, uocatiuo ô Oedipu, ablatiuo ab Oedipode. Et pluraliter nominatiuo hi Oedipodes, genitiuo Oedipodum, datiuo Oedipodibus, accusatiuo Oedipodes, uel Oedipodas, &c.

Singulariter nominatiuo hæc palus, genitiuo paludis, datiuo paludi, accusatiuo paludem, uocatiuo ô palus, ablatiuo à palude. Et pluraliter nto hæ paludes, genit. paludum, &c. Mareſt, & boue.

Singulariter nominatiuo hæc uirtus, genitiuo uirtutis, datiuo uirtuti, accusatiuo uirtutem, uocatiuo ô uirtus, ablatiuo à uirtute. Et pluraliter nominatiuo hæ uirtutes, genitiuo uirtutum, &c.

Singulariter nominatiuo hæc Venus, genitiuo Veneris, datiuo Veneri, accusatiuo Venerem, uocatiuo ô Venus, ablatiuo à Venere. Et pluraliter nominatiuo hæ Veneres, genitiuo Venerum, &c.

Hic & hæc sus, suis: hi & hæ sues, suum, &c.

Singulariter nominatiuo hæc Amathus, genitiuo Amathuntis, uel Amathuntos, datiuo Amathunti, accusatiuo Amathuntem, uel Amathunta, uocatiuo ô Amathus, ablatiuo ab Amathunte. Cité de Cypre.

Singulariter nominatiuo hoc crus, genitiuo cruris, datiuo cruri, accusatiuo crus, uocatiuo ô crus, ablatiuo à crure. Et *pluraliter nominatiuo hæc crura, genitiuo crurum, &c.* Hoc *ius, iuris, hæc iura, iurium, &c.*

Singulariter nominatiuo hoc tempus, genitiuo temporis, datiuo tempori, accusatiuo tempus, uocatiuo ô tempus, ablatiuo à tempore. Et *pluraliter nominatiuo hæc tempora, genitiuo temporum, datiuo temporibus, &c.*

AES *Singulariter nominatiuo hic præs, genitiuo prædis, datiuo prædi, accusatiuo prædem, uocatiuo ô præs, ablatiuo à præde.* Et *pluraliter hi prædes, genitiuo prædum, datiuo prædibus, &c.* Pleige, fiance. Hoc *æs, æris, æri, æs, ab ære: æra tantùm.*

AVS *Singulariter nominatiuo hæc laus, genitiuo laudis, datiuo laudi, accusatiuo laudem, uocatiuo ô laus, ablatiuo à laude.* Et *pluraliter nominatiuo hæ laudes, genitiuo laudum, &c.*

ABS *Singulariter nominatiuo hic* Arabs, *genitiuo* Arabis, *datiuo* Arabi, *accusatiuo* Arabem, *uocatiuo ô* Arabs, *ablatiuo ab* Arabe. Et *pluraliter nominatiuo hi* Arabes, *genitiuo* Arabum, *datiuo* Arabibus, *&c.* Homme d'Arabie.

EBS *Singulariter nominatiuo hæc plebs, genitiuo plebis, datiuo plebi, accusatiuo plebem, uocatiuo ô plebs, ablatiuo à plebe, sine plurali.* Vilior pars populi.

IBS *Singulariter nominatiuo hic libs, genitiuo libis, datiuo libi, accusatiuo libem, uocatiuo ô libs, ablatiuo à libe.* Et *pluraliter nominatiuo hi libes, genitiuo libiũ, datiuo libibus, &c.* Vent d'Afrique.

OBS *Singulariter nominatiuo hæc scobs, genitiuo scobis, datiuo scobi, accusatiuo scobem, &c.* Et *pluraliter nominatiuo hæ scobes, genitiuo scobum, &c.* Minutißimum quiddam cadens forando uel secando, comme de Bresil.

VRBS *Singulariter nominatiuo hæc urbs, genitiuo urbis, datiuo urbi, &c.* Et *pluraliter nominatiuo hæ urbes, genitiuo urbiũ, datiuo urbibus, accusatiuo urbes, uel urbeis, &c.* Lieu clos de murs.

Singu

Singulariter nominatiuo hæc puls, genitiuo pultis, datiuo pulti, accusatiuo pultem, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ pultes, genitiuo pultium, datiuo pultibus, accusatiuo pultes, uel pulteis, &c. Cibus quidam. V L S

Singulariter nominatiuo hæc hyems, genitiuo hyemis, datiuo hyemi, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ hyemes, genitiuo hyemum, datiuo, hyemibus, accusatiuo hyemes, &c. Hyuer. E M S

Singulariter nominatiuo hic quadrans, genitiuo quadrantis, datiuo quadranti, accusatiuo quadrantē, uocatiuo ô quadrans, ablatiuo à quadrante. Et *pluraliter nominatiuo hi quadrantes, genitiuo quadrantium uel quadrantum, datiuo quadrantibus, accusatiuo quadrantes, uel quadranteis, &c.* Le poix de trois onces. A N S

Singulariter nominatiuo hic & hæc parens, genitiuo parētis, datiuo parenti, accusatiuo parentem, uocatiuo ô parens, ablatiuo à parente. Et *pluraliter nominatiuo hi & hæ parentes, genitiuo parentū, datiuo parētibus, accusatiuo parētes, &c.* Pere & mere. E N S

Singulariter nominatiuo hic Tiryns, *genitiuo* Tirynthis, *uel* Tiryntos, *datiuo* Tirynti, *accusatiuo* Tiryntem, *uel* Tirynta, *uocatiuo ô* Tiryns, *ablatiuo à* Tirynte. *Sic pro fluuio: sed pro urbe est fœmininum.* Y N S

Singulariter nominatiuo hic fons, genitiuo fontis, &c. Et *pluraliter nominatiuo hi fontes, genitiuo fontium, &c.* Fontaine. O N S

Singulariter nominatiuo hic Aruns, *genitiuo* Aruntis, *datiuo* Arunti, *accusatiuo* Aruntem, *&c. Proprium hominis.* V N S

Singulariter nominatiuo Lelaps, *genitiuo lelapis, datiuo lelapi, accusatiuo lelapē, uel lelapa, uocatiuo ô lelaps, ablatiuo à lelape.* Et *pluraliter nominat. hi lelapes, genitiuo lelapū, datiuo lelapibus, accusatiuo lelapes; uel lelapas.* Nom de chien, *apud* Ouidiū. A P S

Singulariter nominatiuo hic & hæc municeps, genitiuo municipis, datiuo municipi, &c. Et *pluraliter nominatiuo hi & hæ municipes, genitiuo municipum, &c.* Citoyen. E P S

Singulariter nominatiuo hæc stips, genitiuo stipis, datiuo stipi, accu I P S

pi, accusatiuo stipem, &c. Et *pluraliter nominatiuo hæ stipes, genitiuo stipium, &c*, Denier.

OPS *Singulariter nominatiuo hic cyclops, genitiuo cyclopis, datiuo cyclopi, accusatiuo cyclopem, uel cyclopa, &c.* Et *pluraliter nominatiuo hi cyclopes, genitiuo cyclopum, datiuo cyclopibus, accusatiuo cyclopes, uel cyclopas. Gigas unoculus.*

IRPS *Stirps stirpis, &c. Stirpes, stirpium, stirpibus, &c.* Progenies. Pro *trunco, incerti generis est.*

ARS *Singulariter nominatiuo hæc pars, genitiuo partis, datiuo parti, accusatiuo partem, uocatiuo o pars, ablatiuo à parte.* Et *pluraliter nominatiuo hæ partes, genitiuo partium, datiuo partibus, &c.* Partie.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc solers, genitiuo solertis, &c. Et *pluraliter nominatiuo hi & hæ solertes & hæc solertia, genitiuo solertium.* Ingenieux.

ORS *Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc concors, genitiuo concordis, datiuo concordi, accusatiuo concordem & concors, uocatiuo ô concors, ablatiuo à concorde, uel concordi.* Et *pluraliter nominatiuo hi & hæ concordes & hæc concordia, genitiuo concordium, &c.* Concordant.

AX *Singulariter nominatiuo hic thorax, genitiuo thoracis, datiuo thoraci, accusatiuo thoracem, uel thoraca, uocatiuo ô thorax, ablatiuo à thorace.* Et *pluraliter nominatiuo hi thoraces genitiuo thoracum, datiuo thoracibus, accusatiuo thoraces uel thoracas, &c.* Poictrine *& cuirasse.*

EX *Singulariter nominatiuo hic ueruex, genitiuo ueruecis, &c.* Et *pluraliter nominatiuo hi uerueces, genitiuo ueruecum, &c.* Mouton chastré.

Singulariter nominatiuo hic apex, genitiuo apicis, datiuo apici, accusatiuo apicem, &c. Et *pluraliter nominatiuo hi apices, genitiuo apicum, datiuo apicibus, &c.* Le sommet de quelque chose.

IX *Singulariter nominatiuo hic fornix, genitiuo fornicis, datiuo fornici.*

fornici, &c. Et pluraliter nominatiuo hi fornices, genitiuo fornicum, datiuo fornicibus, &c. L'arc de la porte, ou de la uoulte.

Singulariter nominatiuo hæc uox, genitiuo uocis, datiuo uoci, &c. Et pluraliter nominat. hæ uoces, genitiuo uocum, &c. Voix. OX

Singulariter nominatiuo hæc nux, genitiuo nucis, datiuo nuci, &c. Et pluraliter nominatiuo hæc nuces, genitiuo nucum, &c. Tout fruit ayant l'escorce dure. VX

Singulariter nominatiuo hæc falx, genitiuo falcis, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ falces, genitiuo falcium, &c. Faucille. ALX

Singulariter nominatiuo hæc lanx, genitiuo lancis, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ lances, genitiuo lancium, &c. Escuelle large & ronde. ANX

Hæc phalanx, phalangis seu phalangos. Compaignie de gens d'armes.

Singulariter nominat. hæc sphinx, genitiuo sphingis uel sphingos, datiuo sphingi, accusatiuo sphingẽ uel sphinga, &c Et pluraliter nominatiuo hæ sphinges, genitiuo sphingiũ, datiuo sphingibus, accusatiuo sphinges uel sphingas. Est quoddam monstrum. INX

Singulariter nominatiuo hic quincunx, genitiuo quincuncis, &c. Et pluraliter nominatiuo hi quincunces, genitiuo quincuncium, &c. Le poix de cinq onces. VNX

Singulariter nominatiuo hic & hæc coniunx, genitiuo coniugis, &c. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ coniuges, genitiuo coniugum, &c. Le mary & la femme.

Singulariter nominatiuo hæc arx, genitiuo arcis, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ arces, genitiuo arcium, accusatiuo arces, uel arceis, &c. Chasteau, forteresse. ARX

Singulariter nominat. hæc merx, genitiuo mercis, &c. Et pluraliter nominat. hæ merces, genitiuo merciũ, &c. Marchandise. ERX

ADIECTIVORVM INFLEXVS.

ADiectiua nomina aut sunt primæ & secundæ declinationis: aut sunt tertiæ: quia per quartam & quintam nullum adiectiuum

ctiuum declinatur. Quæ sunt primæ & secundæ declinationis, declinantur per tres diuersas uoces, absque notis generum: & primam positionem mittunt in us, uel in er: ut,

Singulariter nominatiuo bonus bona bonum, genitiuo boni bonæ boni, datiuo bono bonæ bono, accusatiuo bonum bonam bonum, uocatiuo bone bona bonum, ablatiuo à bono bona bono. Et pluraliter nominatiuo boni bonæ bona, genitiuo bonorum bonarum bonorum, datiuo bonis, accusatiuo bonos bonas bona, uocatiuo ô boni bonæ bona, ablatiuo à bonis.

Singulariter nominatiuo tener tenera tenerum, genitiuo teneri teneræ teneri, datiuo tenero teneræ tenero, accusatiuo tenerum teneram tenerum, uocatiuo ô tener tenera tenerum, ablatiuo à tenero tenera tenero. Et pluraliter nominatiuo teneri teneræ tenera, genitiuo tenerorum tenerarum tenerorum, datiuo teneris, accusatiuo teneros teneras tenera, uocatiuo ô teneri teneræ tenera, ablatiuo à teneris.

Adiectiua tertiæ declinationis tribus modis uariantur. Primò per tres notas generis, & unam terminationem: ut hic & hæc & hoc prudens. Secundò per tres notas generis, & duas desinẽtias: ut hic & hæc breuis, & hoc breue. Tertiò per tres notas generis, & tres positiones: ut hic acer, hæc acris, & hoc acre.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc elegans, genitiuo elegantis, datiuo eleganti, accusatiuo elegantem, & elegans, uocatiuo ô elegans, ablatiuo ab elegante, uel eleganti. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ elegantes, & hæc elegantia, genitiuo elegantium, uel elegantum, datiuo elegantibus, accusatiuo elegantes uel eleganteis, & elegantia, uocatiuo ô elegantes, & elegantia, ablatiuo ab elegantibus. Beau, ioly, coint.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc felix, genitiuo felicis, datiuo felici, accusatiuo felicem, & felix, uocatiuo ô felix, ablatiuo à felice, uel felici. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ felices, & hæc felicia, genit. feliciũ, datiuo felicibus, accusatiuo feli-

ces,

ces, uel fœlicceis, & fœlicia, uocatiuo ô fœlices, & fœlicia, ablatiuo à fœlicibus. Heureux, riche.

Singulariter nominatiuo hic & hæc breuis, & hoc breue, genitiuo breuis, datiuo breui, accusatiuo breuem, & breue, uocatiuo ô breuis, & breue, ablatiuo à breui. Et *pluraliter nominatiuo hi & hæ breues, & hæc breuia, genitiuo breuium, datiuo breuibus, accusatiuo breues uel breueis, & breuia, uocatiuo ô breues, & breuia, ablatiuo à breuibus.* Brief.

Singulariter nominatiuo hic & hæc breuior, & hoc breuius, genitiuo breuioris, datiuo breuiori, accusatiuo breuiorem, & breuius, uocatiuo ô breuior, & breuius, ablatiuo à breuiore, uel breuiori. Et *pluraliter nominatiuo hi & hæ breuiores, & hæc breuiora, genitiuo breuiorum, datiuo breuioribus, accusatiuo breuiores & breuiora, uocatiuo ô breuiores & breuiora, ablatiuo à breuioribus.*

B*reuis breuior breuißimus, breuis breuior breuißima, breue breuius breuißimũ: breuis breuioris breuißimi, &c.* Bo*nus melior optimus, bona melior optima, bonum melius optimum.* Et *in aduerbio, benè meliùs optimè. Malus peior peßimus, mala peior peßima, malum peius peßimũ.* Et *in aduerbio, malè peiùs peßimè.* Pi*us, magis pius, pijßimus: pia, magis pia, pijßima: pium, magis pium, pijßimum.* Et *in aduerbio, piè, magis piè, pijßimè.*

Singulariter nominatiuo hic acer, hæc acris & hoc acre, genitiuo acris, datiuo acri: accusatiuo acrem & acre, uocatiuo ô acer acris & acre, ablatiuo ab acri. Et *pluraliter nominatiuo hi & hæ acres & hæc acria, genitiuo acrium, datiuo acribus, accusatiuo acres uel acreis & acria, uocatiuo ô acres & acria, ablatiuo ab acribus.* Fort & *uaillant.*

QVARTA DECLINATIO NOMINIS.

QVARTA *declinatio nominis, duos singularis nominatiui positus habet: us & u.*

Singu

VS *Singulariter nominatiuo hic sensus, genitiuo sensus, datiuo sensui, accusatiuo sensum, uocatiuo ô sensus, ablatiuo à sensu.* Et *pluraliter nominatiuo hi sensus, genitiuo sensuum, datiuo sensibus, accusat. sensus, uocatiuo ô sensus, ablatiuo à sensibus.* Sens.

Singulariter nominatiuo hic artus, genitiuo artus, datiuo artui, accusatiuo artum, &c. Et *pluraliter nominatiuo hi artus, genitiuo artuum, datiuo artubus, accusatiuo artus, uocatiuo ô artus, ablatiuo ab artubus.* Id *est, membrum.*

Singulariter nominatiuo hic IESVS, *genitiuo* IESV, *datiuo* IESV, *accusatiuo* IESVM, *uocatiuo ô* IESV, *ablatiuo ab* IESV.

V *Singulariter nominatiuo hoc cornu, genitiuo cornu, datiuo cornu, accusatiuo cornu, uocatiuo ô cornu, ablatiuo à cornu.* Et *pluraliter nominat. hæc cornua, genit. cornuũ, datiuo cornibus, accusatiuo cornua, uocatiuo ô cornua, ablatiuo à cornibus.* Corne.

QVINTA DECLINATIO.

QVINTA *declinatio unius tantùm exitus est in nominatiuo singulari, quæ est* ES.

Singulariter nominatiuo hæc acies, genitiuo aciei, datiuo aciei, accusatiuo aciem, uocatiuo ô acies ablatiuo ab acie. Et *pluraliter nominatiuo hæ acies, genitiuo acierum, datiuo aciebus, accusatiuo acies, uocatiuo ô acies, ablatiuo ab aciebus.* Le taillant.

Singulariter nominatiuo hic uel hæc dies, genitiuo diei, datiuo diei, accusatiuo diem, uocatiuo ô dies, ablatiuo à die. Et *pluralitrr nominatiuo hi dies, genitiuo dierum, datiuo diebus, accusatiuo dies, uocatiuo ô dies, ablatiuo à diebus.* Sic *hic meridies.*

DECLINATVS ALIQVOT NOMINVM IRREGVLARIVM.

Singulariter nominatiuo hæc domus, genitiuo domi uel domus, datiuo domui, accusatiuo domum, uocatiuo ô domus, ablatiuo à domo. Et *pluraliter nominatiuo hæ domus, genitiuo domorum*

morum, uel domuum, datiuo domibus, accusatiuo domos, uocatiuo ô domus, ablatiuo à domibus.

Singulariter nominatiuo hæc ficus, genitiuo fici uel ficus, &c. pro arbore. Pro fructu, hæc ficus, fici, uel ficus: aut hic ficus, fici, fico, &c. Pro morbo, hic ficus, fici, fico, &c.

Pluraliter nominatiuo duo duæ duo, genitiuo duorũ uel duûm duarum duorum uel duûm, datiuo duobus duabus duobus, accusatiuo duos uel duo duas duo, uocatiuo ô duo duæ duo, ablatiuo à duobus duabus duobus. Sic ambo: sed sine syncopa in genitiuo.

Pluraliter nominatiuo hi & hæ tres & hæc tria, genitiuo trium, datiuo tribus, accusatiuo tres & tria, uocatiuo ô tres & tria, ablatiuo à tribus.

Pluraliter nominatiuo hi & hæ & hæc quatuor, genitiuo quatuor, datiuo quatuor, &c. aptotum est. Item à quatuor usque ad centum numeralia omnia omnis generis sunt, & pluralis numeri, & indeclinabilia.

Singulariter nominatiuo hoc plus, genitiuo pluris, datiuo caret, accusatiuo plus, uocatiuo ô plus, ablatiuo à pluri. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ plures & hæc plura uel pluria, genitiuo plurium, datiuo pluribus, accusatiuo plures uel plureis, & plura uel pluria, uocatiuo ô plures & plura uel pluria, ablatiuo à pluribus.

PRIMA INFLEXIO PRONOMINIS.

PRimæ inflexionis tria tantùm sunt pronomina: ego, tu, sui.

Singulariter nominatiuo Ego, genitiuo mei uel mis, datiuo mihi, accusatiuo me, ablatiuo à me. Et pluraliter nominatiuo nos, genitiuo nostrum uel nostri, datiuo nobis, accusatiuo nos, uocatiuo ô nos, ablatiuo à nobis.

Singulariter nominatiuo Tu, genitiuo tui uel tis, datiuo tibi, accusatiuo te, uocatiuo ô tu, ablatiuo à te. Et pluraliter nominatiuo uos, genitiuo uestrum uel uestri, datiuo uobis, accusatiuo

uos,uocatiuo ô uos,ablatiuo à uobis.

Singulariter genitiuo Sui *uel sis,datiuo sibi,accusatiuo se,ablatiuo à se.* Et *pluraliter similiter.*

SECVNDA PRONOMINIS VARIATIO.

SEcundæ *declinationis quinque sunt pronomina, ille,ipse, iste, hic,& is.*

Singulariter nominatiuo Ille *illa illud,genitiuo illius,datiuo illi, accusatiuo illum illam illud, ablatiuo ab illo illa illo.* Et *pluraliter nominatiuo illi illæ illa, genitiuo illorum illarum illorum, datiuo illis, accusatiuo illos illas illa, ablatiuo ab illis.*

Singulariter nominatiuo Ipse *ipsa ipsum, genitiuo ipsius, datiuo ipsi,accusatiuo ipsum ipsam ipsum,ablatiuo ab ipso ipsa ipso.*Et *pluraliter nominatiuo ipsi ipsæ ipsa,genitiuo ipsorum ipsarũ ipsorũ,datiuo ipsis,accusatiuo ipsos ipsas ipsa,ablatiuo ab ipsis.*

Singulariter nominatiuo Iste *ista istud, genitiuo istius, datiuo isti, accusatiuo istum istam istud, ablatiuo ab isto ista isto.*Et *pluraliter nominatiuo isti istæ ista,genitiuo istorum istarum istorum, datiuo istis,accusatiuo istos istas ista,ablatiuo ab istis.*

Singulariter nominatiuo Hic *hæc hoc, genitiuo huius, datiuo huic,accusatiuo hunc hanc hoc, ablatiuo ab hoc ab hac ab hoc.*Et *pluraliter nominatiuo hi hæ hæc, genitiuo horum harum horum, datiuo his,accusatiuo hos has hæc, ablatiuo ab his.*

Singulariter nominatiuo Is *ea id, genitiuo eius,datiuo ei,accusatiuo eum eam id, ablatiuo ab eo ea eo.*Et *pluraliter nominatiuo ei uel ij eæ ea,genitiuo eorum earum eorum,datiuo eis uel ijs,accusatiuo eos eas ea, ablatiuo ab eis uel ijs.*

Nomina per secundam declinationem pronominis inclinata, sunt, unus,ullus, uter,nullus, solus,alter,totus,alius,& quis cum compositis.

Singulariter nominatiuo Vnus *una unum,genitiuo unius,datiuo uni, accusatiuo unum unam unum, uocatiuo ô une una unum,*

abla

ablatiuo ab uno una uno. Et *pluraliter nominatiuo uni unæ una, genitiuo unorum unarum unorum, datiuo unis, accusatiuo unos unas una, uocatiuo ô uni unæ una, ablatiuo ab unis.*

Sic totus, solus, & reliqua, nisi quòd uocatiuo carent. Et *alius quod aliud habet in neutro genere, & alij in datiuo.*

Singulariter nominatiuo Quis uel qui, quæ uel qua, quod uel quid, genitiuo cuius, datiuo cui, accusatiuo quem quam quod uel quid, ablatiuo à quo uel à qui, à qua uel à qui, à quo uel à qui. Et *pluraliter nominatiuo qui quæ quæ uel qua, genitiuo quorum quarum quorum, datiuo queis uel quibus, accusatiuo quos quas quæ uel qua, ablatiuo à queis uel à quibus.*

Composita à quis & qui.

Singulariter nominatiuo ecquis ecqua ecquod uel ecquid, genitiuo eccuius, datiuo eccui, accusatiuo ecquem ecquã ecquod uel ecquid, ablatiuo ab ecquo ecqua ecquo. Et *pluraliter nõminatiuo ecqui ecquæ ecqua, &c.*

Sic nequis, aliquis, nunquis, siquis.

Quisquis, quicquid, à quoquo, quaqua tantùm habet.

Singulariter nominatiuo quisnam quænam quodnam uel quidnam, genitiuo cuiusnam, datiuo cuinam, accusatiuo quemnam quamnam quodnam uel quidnam, &c.

Sic quisque, sed sine genitiuo plurali: quispiam, quisputas, & quisquam.

Singulariter nominatiuo quidam quædam quoddam uel quiddam, genitiuo cuiusdam, datiuo cuidam, &c. Sic, *quiuis, quicunque, quilibet.*

TERTIA PRONOMINIS INCLINATIO.

TErtiæ inclinationis sunt alia quinque pronomina, meus, tuus, suus, noster, & uester.

Singulariter nominatiuo meus mea meum, genitiuo mei meæ mei, datiuo meo meæ meo, accusatiuo meum meam meum, uoca-

tiuo ô mi mea meũ, ablatiuo à meo mea meo. Et *pluraliter nominatiuo mei meæ mea, genitiuo meorum mearum meorum, datiuo meis, accusatiuo meos meas mea, uocatiuo ô mei meæ mea, ablatiuo à meis.* Sic *tuus, suus: sed sine uocatiuo.*

Singulariter nominatiuo noster nostra nostrum, genitiuo nostri nostræ nostri, datiuo nostro nostræ nostro, accusatiuo nostrum nostram nostrum, uocatiuo ô noster nostra nostrum, ablatiuo à nostro nostra nostro. Et *pluraliter nominatiuo nostri nostræ nostra, genitiuo nostrorum nostrarum nostrorum, datiuo nostris, accusatiuo nostros nostras nostra, uocatiuo ô nostri nostræ nostra, ablatiuo à nostris.* Sic *uester: sed sine uocatiuo.*

QVARTA DECLINATIO.

Quartæ declinationis sunt duo: nostras & uestras.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc nostras, genitiuo nostratis, datiuo nostrati, accusatiuo nostratem & nostras, uocatiuo ô nostras, ablatiuo à nostrate & nostrati. Et *pluraliter nominatiuo hi & hæ nostrates & hæc nostratia, genitiuo nostratium uel nostratum, datiuo nostratibus, accusatiuo nostrates, & nostratia, uocatiuo ô nostrates & nostratia, ablatiuo à nostratibus.* Sic *uestras: sed sine uocatiuo.*

DE PARTICIPIIS.

PARTICIPIA *modo nominum declinantur; aut per primam & secundam simul, aut per tertiam declinationẽ solùm.*

Primæ & secundæ declinationis simul.

Singulariter nominatiuo amatus amata amatum, genitiuo amati amatæ amati, datiuo amato amatæ amato, accusatiuo amatum amatam amatum, uocatiuo ô amate amata amatum, ablatiuo ab amato amata amato. Et *pluraliter nominatiuo amati amatæ amata, genitiuo amatorũ amatarũ amatorũ, datiuo amatis, accusatiuo amatos amatas amata, uocatiuo ô amati amatæ amata, ablatiuo ab amatis.*

Sic doctus, uisus, lectus, auditus, percussus, pexus, secutus, & huiusmodi.

Singu

Singulariter nominatiuo amaturus amatura amaturum, genitiuo amaturi amaturæ amaturi, datiuo amaturo amature amaturo, accuſatiuo amaturum amaturam amaturum, uocatiuo ô amature amatura amaturum, ablatiuo ab amaturo amatura amaturo. Et *pluraliter nominatiuo amaturi amaturæ amatura, genitiuo amaturorum amaturarum amaturorum, datiuo amaturis, accuſatiuo amaturos amaturas amatura, uocatiuo ô amaturi amaturæ amatura, ablatiuo ab amaturis.*

Sic doċturus, uiſurus, leċturus, auditurus, & ſimilia.

Singulariter nominatiuo amandus amanda amandum, genitiuo amandi amandæ amandi, datiuo amando amandæ amando, accuſatiuo amandum amandam amandum, &c. Et *pluraliter nominatiuo amandi amandæ amanda, genitiuo amandorum amandarum amandorum, datiuo amandis, &c. Sic docendus, legendus, audiendus, &c.*

Tertiæ declinationis.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc amans, genitiuo amantis, datiuo amanti, accuſatiuo amantem & amans, uocatiuo ô amans, ablatiuo ab amante uel amanti. Et *pluraliter nominatiuo hi & hæ amantes & hæc amantia, genitiuo amantium & amantum, datiuo amantibus, accuſatiuo amantes uel amanteis & amantia, uocatiuo ô amantes & amantia, ablatiuo ab amantibus. Sic docens, legens, audiens, & cætera talia.*

At *iens & quiens cum compoſitis, faciunt euntis: præter ambiens ambientis, & ſuperbiens ſuperbientis.*

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc iens, genitiuo euntis, datiuo eunti, accuſatiuo euntem & iens, uocatiuo ô iens, ablatiuo ab eunte uel eunti. Et *pluraliter nominatiuo hi & hæ euntes & hæc euntia, genitiuo euntium uel euntum, datiuo euntibus, accuſatiuo euntes uel eunteis & euntia, uocatiuo ô euntes & euntia, ablatiuo ab euntibus.*

VERBORVM CONIVGATVS.

VERBVM declinatur per modos, tempora, numeros, & personas.

Modi uerborum sunt quinque: Indicatiuus, Imperatiuus, Optatiuus, Subiunctiuus, & Infinitiuus.

Tempora quinque, Præsens, præteritum imperfectum, præteritum perfectum, præteritum plusquamperfectum, & futurum.

Numeri duo, &c.

Personæ tres: prima, secunda, tertia, tam in singulari, quàm in plurali.

Verbum Substantiuum, Sum.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter Sum, ie suis. es, tu es. est il est. Et pluraliter sumus, nous sommes. estis, uous estes. sunt, ilz sont. Præterito imperfecto, singulariter eram, i'estoye. eras, tu estois. erat, il estoit. Et pluraliter eramus, nous estions. eratis, uous estiez. erant, ilz estoient. Præterito perfecto, singulariter fui, i'ay esté. fuisti, tu as esté. fuit, il ha esté. Et pluraliter fuimus, nous auons esté. fuistis, uous auez esté. fuerunt uel fuere, ilz ont esté. Præterito plusquamperfecto, singulariter fueram, i'auoye esté. fueras, tu auois esté. fuerat, il auoit esté. Et pluraliter fueramus, nous auions esté. fueratis, uous auiez esté. fuerant, ilz auoient esté. Futuro, singulariter ero, ie seray. eris, tu seras. erit, il sera. Et pluraliter erimus, nous serons. eritis, uous serez. erunt, ilz seront.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter tu es, uel sis, sois. ille sit, il soit. Et pluraliter simus, soyons. este uel sitis, soyez. sint, ilz soient. Futuro, singulariter tu esto, soyes. ille esto, il soit au temps aduenir. Et pluraliter simus, soyons au temps aduenir. estote, soyez. sunto, soient.

Optatiuo modo, tempore præsenti: & præterito imperfecto, singulariter utinam essem, ie seroye, ou pleust à Dieu que ie fusse. esses, que tu fusses, esset, qu'il fust. Et pluraliter utinam essemus,

nous serions, ou pleust à Dieu que fußions. essetis, que fußiez. essent, qu'ilz fussent. Præterito perfecto & plusquamperfecto, singulariter utinam fuissem, pleust à Dieu que i'eusse esté. fuisses, que tu eusses esté. fuisset, qu'il eust esté. Et pluraliter utinam fuissemus, pleust à Dieu que eußions esté. fuissetis, que eußiez esté. fuissent, qu'ilz eussent esté. Futuro, singulariter utinam sim, plaise à Dieu que ie soye. sis, que tu sois. sit, qu'il soit. Et pluraliter utinam simus, plaise à Dieu que soyons. sitis, que soyez. sint, qu'ilz soyent.

Subiunctiuo modo tempore præsenti, singulariter cùm sim, comme ainsi soit que ie soye, ou ueu que ie suis. sis, que tu es. sit, qu'il est. Et pluraliter cùm simus, comme ainsi soit que soyons, ou ueu que sommes. sitis, que estes. sint, qu'ilz sont. Præterito imperfecto, singulariter cùm essem, comme ainsi soit que ie fusse, ou ueu que i'estoye. esses, que tu estois. esset, qu'il estoit. Et pluraliter cùm essemus, comme ainsi soit que fußions, ou ueu que nous estions. essetis, que uous estiez. essent, qu'ilz estoient. Præterito perfecto, singulariter cùm fuerim, ueu que i'ay esté, ou comme ainsi soit que i'aye esté. fueris, que tu ayez esté. fuerit, qu'il ayt esté. Et pluraliter cùm fuerimus, ueu que auons esté, ou comme ainsi soit que ayons esté. fueritis, que ayez esté. fuerint, qu'ilz ayent esté. Præterito plusquamperfecto, singulariter cùm fuissem, ueu que i'auoye esté. ou comme ainsi soit que i'eusse esté. fuisses, que tu eusses esté. fuisset, qu'il eust esté. Et pluraliter cùm fuissemus, ueu que auions esté, ou comme ainsi soit que eußions esté. fuissetis, que eußiez esté. fuissent, qu'ilz eussent esté. Futuro, singulariter cùm fuero, quand i'auray esté. fueris, tu auras esté. fuerit, il aura esté. Et pluraliter cùm fuerimus, quand nous aurons esté. fueritis, uous aurez esté. fuerint, ilz auront esté.

Infinitiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto, esse, estre. Præterito perfecto & plusquam perfecto, fuisse, auoir esté.

Futuro caret: ſed loco eius utimur infinitiuo fore: ut cùm dicimus: Scio illũ amicũ meũ fore,ſeu, Scio illum amicum mihi futurum. Ie ſay qu'il ſera mon amy. Gerundijs & ſupinis caret.

Duo participia trahuntur ab hoc uerbo ſubſtantiuo, alterum præſentis & præteriti imperfecti,in ns, quodeſt ens, id eſt, qui eſt, uel qui erat,qui eſt, ou qui eſtoit:alterum futuri in rus,quod eſt futurus,id eſt, qui erit,c'eſt à dire, qui ſera.

Quatuor coniugationum indices.

Actiuorum.

Primæ, o, as, abo, a, are.
Secundæ, eo, es, ebo, e, ere.
Tertiæ, o, is, e, ere.
Quartæ, io, is, i, ire.

Paſsiuorum.

Primæ, or, aris, uel are, ari.
Secundæ, cor, eris, uel ere, eri.
Tertiæ, or, eris, uel ere, i.
Quartæ, ior, iris, uel, iri.

ACTIVA PRIMAE CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo tempore præſenti, ſingulariter amo, i'aime. amas, tu aimes. amat, il aime. Et pluraliter amamus, nous aimons. amatis,uous aimez. amant,ilz aiment.

Præterito imperfecto, temps paſſé non du tout accompli: ſingulariter amabam, i'aimoye. amabas,tu aimois.amabat,il aimoit. Et pluraliter amabamus, nous aimions. amabatis, uous aimiez. amabant, ilz aimoyent. Præterito perfecto, temps paſſé & accompli: ſingulariter amaui, i'ay aimé.amauiſti, tu as aimé.amauit, il ha aimé. Et pluraliter amauimus, nous auons aimé.amauiſtis,uous auez aimé.amauerunt uel amauere, ilz ont aimé. Præterito pluſquam perfecto, temps paſſé ia pieça accõpli,ſingulariter amaueram, i'auoye aimé. amaueras, tu auois aimé. amauerat, il auoit

il auoit aimé. Et *pluraliter amaueramus, nous auions aimé. amaueratis, uous auiez aimé. amauerant, ilz auoient aimé.* Futuro, *temps aduenir: singulariter amabo, i'aymeray. amabis, tu aimeras. amabit, il aimera.* Et *pluraliter amabimus, nous aimerons. amabitis, uous aimerez. amabunt, ilz aimeront.*

Imperatiuo modo tempore præsenti, ad secundam & tertiam personam, temps present, parlant à la seconde & à la tierce personne, singulariter ama, aime. amet, qu'il aime. Et *pluraliter amemus, aimons. amate, aimez. ament, qu'ilz aiment.* Futuro, *singulariter amato tu uel ille, fay que tu aimes au temps aduenir, ou face qu'il aime.* Et *pluraliter amemus, aimons au temps aduenir. amatote, aimez. amanto, qu'ilz aiment.*

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter amarem, uolontiers i'aimeroye. aut utinam amarem, pleust à Dieu *que i'aimasse. amares, tu aimasses. amaret, il aimast.* Et *pluraliter utinam amaremus, à la mienne uolonté que aimissions. amaretis, que aimißiez. amarent, qu'ilz aimassent.* Præterito *perfecto, & plusquam perfecto, singulariter utinam amauissem, à la mienne uolonté que i'eusse aimé. amauisses, que tu eusses aimé. amauisset, qu'il eust aimé.* Et *pluraliter utinam amauissemus, à la mienne uolonté que eußions aimé. amauissetis, que eußiez aimé, amauissent, qu'ilz eussent aimé.*

Futuro, *singulariter utinam amem, plaise à* Dieu *que i'aime. ames, que tu aimes. amet, qu'il aime.* Et *pluraliter utinam amemus, plaise à* Dieu *que nous aimions. ametis, que uous aimiez. ament, qu'ilz aiment.*

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cùm amem, ueu, ou comme ainsi soit que i'aime. ames, que tu aimes. amet, qu'il aime. Et *pluraliter cùm amemus, ueu, ou comme ainsi soit que nous aimions. ametis, que uous aimiez. ament, qu'ilz aiment.* Præterito *imperfecto, singulariter cùm amarem, ueu, ou comme ainsi soit que i'aimoye. amares, que tu aimois. amaret, quil aimoit.*

Et pluraliter cùm amaremus, ueu, ou comme ainſi ſoit que nous aimions. amaretis, que uous aimiez. amarent, qu'ilz aimoient. Præterito perfecto, ſingulariter, cùm amauerim, comme ainſi ſoit que i'aye aimé. amaueris, que tu ayes aimé. amauerit, qu'il ait aimé. Et pluraliter cùm amauerimus, comme ainſi ſoit que nous ayons aimé. amaueritis, que uous ayez aimé. amauerint, qu'ilz ayent aimé. Præterito pluſquamperfecto, ſingulariter, cùm amauiſſem, comme ainſi ſoit que i'euſſe, ou que i'auoye aimé. amauiſſes, que tu euſſes aimé. amauiſſet, qu'il euſt aimé. Et pluraliter, cùm amauiſſemus, cõme ainſi ſoit que euſsions, ou ueu que auions aimé. amauiſſetis, que euſsiez aimé. amauiſſent, qu'ilz euſſẽt aimé.

Futuro, ſingulariter, cùm amauero, quand i'auray aimé. amaueris, tu auras aimé. amauerit, il aura aimé. Et pluraliter cùm amauerimus, quand nous aurons aimé. amaueritis, uous aurez aimé. Amauerint, ilz auront aimé.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, ſine numeris, & perſonis, temps preſent & temps paßé, non du tout accomply, ſans nombres, ne perſonnes, amare, aimer. Præterito perfecto & pluſquamperfecto, amauiſſe, auoir aimé. Futuro, amatum ire uel amaturum eſſe. exponitur Grammaticè & uulgò per futurum indicatiui, adijciendo particulam quòd: ut, Spero Ioannem amaturum ire, I'eſpere que Iean s'en ua aimer. Spero Ioannem amaturum eſſe, I'eſpere que Iean aimera.

Gerundia, les gerundifs. Amandi, pour aimer, comme, Gratia amandi Deũ, Pour aimer Dieu: Amando, en aimant, cõme, Amãdo Deum lætus eſt homo, en aimant Dieu l'homme eſt ioyeux. Cantando rumpitur anguis, la couleuure eſt rompue en l'enchãtant. Amandum, eo ad amandũ, ie m'en uois aimer ou pour aimer.

Supina, amatum, aller aimer. Eo lotũ pedes, ie m'en uois lauer les pieds. Amatu, d'eſtre aimé. Dignus amatu, digne d'eſtre aimé.

Participia, amans, l'aimant, ou qui aimoit: amaturus, qui aimera.

PASSIVA PRIMAE CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo tempore præse ᵗi, ſingulariter amor, ie ſuis aimé. amaris uel amare, tu es aimé. amatur, il eſt aimé. Et pluraliter amamur, nous ſommes aimez. amamini, uous eſtes aimez. amantur, ilz ſont aimez. Præterito imperfecto ſingulariter amabar, i'eſtoye aimé. amabaris uel amabare, tu eſtois aimé. amabatur, il eſtoit aimé. Et pluraliter amabamur, nous eſtions aimez. amabamini, uous eſtiez aimez. amabantur, ilz eſtoient aimez. Præterito perfecto, ſingulariter amatus ſum uel fui, i'ay eſté aimé. amatus es uel fuiſti, tu as eſté aimé. amatus eſt uel fuit, il ha eſté aimé. Et pluraliter amati ſumus uel fuimus, nous auons eſté aimez. amati eſtis uel fuiſtis, uous auez eſté aimez. amati ſunt, fuerunt uel fuere, ilz ont eſté aimez.

Præterito pluſquamperfecto, ſingulariter amatus eram uel fueram, i'auoye eſté aimé. amatus eras uel fueras, tu auois eſté aimé. amatus erat uel fuerat, il auoit eſté aimé. Et pluraliter amati eramus uel fueramus, nous auions eſté aimez. amatis eratis uel fueratis, uous auiez eſté aimez. amati erant uel fuerant, ilz auoient eſté aimez,

Futuro ſingulariter, amabor, ie ſeray aimé. amaberis uel amabere, tu ſeras aimé. amabitur, il ſera aimé. Et pluraliter amabimur, nous ſerons aimez. amabimini, uous ſerez aimez. amabuntur, ilz ſeront aimez.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ad ſecundam & tertiam perſonam, ſingulariter amare, fay que tu ſois aimé. ametur, il face qu'il ſoit aimé. Et pluraliter amemur, faiſons que ſoyons aimez. amamini, que ſoyez aimez. amentur, qu'ils ſoyent aimez.

Futuro, ſingulariter, amator tu uel ille, fay que tu ſois aimé au temps aduenir, il face qu'il ſoit aimé. Et pluraliter amemur, faiſons que ſoyons aimez au temps aduenir. amaminor, que ſoyez aimez. amantor, qu'ilz ſoyent aimez.

Optatiuo

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter, utinam amarer, uolontiers ie seroye, ou que ie fusse aimé. amareris uel amarere, que tu fusses aimé. amaretur qu'il fust aimé. Et *pluraliter utinam amaremur, à la mienne uolonté que fußions aimez. amaremini, que fußiez aimez. amarentur, qu'ilz fussent aimez.* Præterito *perfecto & plusquamperfecto, singulariter utinam amatus essem uel fuissem, à la mienne uolonté que i'eusse esté aimé. amatus esses uel fuisses, que tu eusses esté aimé. amatus esset uel fuisset, qu'il eust esté aimé.* Et *pluraliter utinam amati essemus uel fuissemus, à la mienne uolonté que eußions esté aimez. amati essetis uel fuissetis, que eußiez esté aimez. amati essent uel fuissent, qu'ilz eussent esté aimez.*

Futuro *singulariter utinam amer, à la mienne uolonté que ie soye aimé. ameris uel amere, que tu soyes aimé. ametur, qu'il soit aimé.* Et *pluraliter utinã amemur, à la mienne uolonté que soyõs aimez. amemini, que soyez aimez. amentur qu'ilz soyent aymez.*

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter, cùm amer, ueu que ie suis, ou comme ainsi soit que ie soye aimé. ameris uel amere, que tu es aimé. ametur, qu'il est aimé. Et *pluraliter cùm amemur, ueu que sommes, ou comme ainsi soit que soyons aimez. amemini, que estes aimez. amentur, qu'ilz sont aimez.*

Præterito *imperfecto, singulariter, cùm amarer, ueu que i'estoye, ou comme ainsi soit que i'eusse esté aimé. amareris uel amarere, que tu estois aimé. amaretur qu'il estoit aimé.* Et *pluraliter cùm amaremur, ueu que nous estions, ou comme ainsi soit que fußions aimez. amaremini, que uous estiez aimez. amarentur, qu'ilz estoient aimez.* Præterito *perfecto, cũ amatus sim uel fuerim, comme ainsi soit que i'aye esté aimé, amatus sis uel fueris, que tu ayes esté aimé. amatus sit uel fuerit, qu'il ait esté aimé.* Et *pluraliter cùm amati simus uel fuerimus, comme ainsi soit que nous ayons esté aimez. amati sitis uel fueritis, que ayez esté aimez. amati sint uel fuerint, qu'ilz ayent esté aimez.*

Præteri

Præterito plusquamperfecto, singulariter cùm amatus essem uel fuissem, comme ainsi soit que i'eusse, ou ueu que i'auoye esté aimé. amatus esses uel fuisses, que tu eusses esté aimé. amatus esset uel fuisset, qu'il eust esté aimé. Et pluraliter cùm amati essemus uel fuissemus, comme ainsi soit que eussions, ou ueu que ayons esté aimez. amati essetis uel fuissetis, que eussiez esté aimez. amati essent uel fuissent, qu'ilz eussent esté aimez.

Futuro, singulariter cùm amatus ero uel fuero, quand i'auray esté aimé. amatus eris uel fueris, tu auras esté aime. amatus erit uel fuerit, il aura esté aimé. Et pluraliter cùm amati erimus uel fuerimus, quand nous aurons esté aimez. amati eritis uel fueritis, quand uous aurez esté aimez. amati erint uel fuerint, quand ilz auront esté aimez.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, sine numeris & personis, amari, estre aimé. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, amatum esse uel fuisse, auoir esté aimé.

Futuro, amatum iri, qu'il sera aimé. Spero Ioannem amatum iri à patre, I'espere que Iean sera aimé de son pere.

Participia, amatus, qui est aimé, ou qui ha esté aimé. amandus, qui sera aimé.

ACTIVA SECVNDAE CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo, tempore præsenti singulariter doceo, ie enseigne, doces, docet. Et pluraliter, docemus docetis docent. Præterito imperfecto, singulariter docebam docebas, docebat. Et pluraliter docebamus docebatis docebant. Præterito perfecto, singulariter docui docuisti docuit. Et pluraliter docuimus docuistis docuerunt uel docuere. Præterito plusquamperfecto, singulariter docueram docueras docuerat. Et pluraliter docueramus docueratis docuerant. Futuro, singulariter docebo docebis docebit. Et pluraliter docebimus docebitis docebunt.

Imperatiuo modo tempore præsenti, singulariter tu doce, ille doceat.

doceat. Et pluraliter doceamus docete doceant.

Futuro singulariter tu doceto, ille doceto. Et pluraliter doceamus docetote docento.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam docerem doceres doceret. Et pluraliter utinam doceremus doceretis docerent. Præterito perfecto & plusquamperfecto: singulariter utinam docuissem docuisses docuisset. Et pluraliter utinam docuissemus docuissetis docuissent.

Futuro, singulariter utinam doceam doceas doceat. Et pluliter utinam doceamus doceatis doceant.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cùm doceam doceas doceat. Et pluraliter cùm doceamus doceatis doceant. Præterito imperfecto, singulariter cùm docerem doceres doceret. Et pluraliter cùm doceremus doceretis docerent. Præterito perfecto, singulariter cùm docuerim docueris docuerit. Et pluraliter cùm docuerimus docueritis docuerint. Præterito plusquamperfecto, singulariter cùm docuissem docuisses docuisset. Et pluraliter cùm docuissemus docuissetis docuissent. Futuro, singulariter cùm docuero docueris docuerit. Et pluraliter cùm docuerimus docueritis docuerint.

Infinitiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto, docere. Præterito perfecto & plusquamperfecto, docuisse. Futuro doctum ire, uel docturum esse.

Gerundia, docendi docendo docendum.

Supina, doctum doctu.

Participia, docens docturus.

PASSIVA.

INdicatiuo modo tempore præsenti, singulariter doceor, doceris uel docere, docetur. Et pluraliter docemur, docemini, docentur. Præterito imperfecto, singulariter docebar, docebaris uel docebare, docebatur. Et pluraliter docebamur, docebamini, docebantur. Præterito perfecto, singulariter doctus sum uel fui, do-

ctus

ctus es uel fuisti, doctus est uel fuit. Et *pluraliter docti sumus uel fuimus, docti estis uel fuistis, docti sunt, fuerunt uel fuere.* Præterito plusquamperfecto, *singulariter doctus eram uel fueram, doctus eras uel fueras, doctus erat uel fuerat.* Et *pluraliter docti eramus uel fueramus, docti eratis uel fueratis, docti erant uel fuerant.* Futuro, *singulariter docebor, doceberis uel docebere, docebitur.* Et *pluraliter docebimur, docebimini, docebuntnr.*

Imperatiuo *modo tempore præsenti, singulariter tu docere, ille doceatur.* Et *pluraliter doceamur, docemini, doceantur.* Futuro, *singulariter docetor tu, docetor ille.* Et *pluraliter doceamur, doceminor, docentor.*

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam docerer, docereris uel docerere, doceretur. Et *pluraliter utinam doceremur, doceremini, docerentur.* Præterito *perfecto & plusquamperfecto, singulariter utinam doctus essem uel fuissem, doctus esses uel fuisses, doctus esset uel fuisset.* Et *pluraliter utinam docti essemus uel fuissemus, docti essetis uel fuissetis, docti essent uel fuissent.* Futuro, *singulariter utinam docear, docearis uel doceare, doceatur.* Et *pluraliter utinam doceamur, doceamini, doceantur.*

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cùm docear, docearis uel doceare, doceatur. Et *pluraliter cùm doceamur, doceamini, doceantur.* Præterito *imperfecto, singulariter cùm docerer, docereris uel docerere, doceretur.* Et *pluraliter cùm doceremur, doceremini, docerentur.* Præterito *perfecto, singulariter cùm doctus sim uel fuerim, doctus sis uel fueris, doctus sit uel fuerit.* Et *pluraliter cùm docti simus uel fuerimus, docti sitis uel fueritis, docti sint uel fuerint.* Præterito *plusquamperfecto, singulariter cùm doctus essem uel fuissem, doctus esses uel fuisses, doctus esset uel fuisset.* Et *pluraliter cùm docti essemus uel fuissemus, docti essetis uel fuissetis, docti essent uel fuissent.* Futuro, *singulariter cùm doctus ero uel fuero, doctus*

eris

eris uel fueris, doctus erit uel fuerit. Et pluraliter, cùm docti erimus uel fuerimus, docti eritis uel fueritis, docti erint uel fuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, doceri. Præterito perfecto & plusquamperfecto, doctum esse uel fuisse. Futuro, doctum iri uel docendum esse.

Gerundia, docendi, docendo, docendum.

Supina, doctum, doctu.

Participia, doctus, & docendus.

ACTIVA TERTIAE CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, Lego legis legit. Et pluraliter, legimus legitis legunt. Præterito imperfecto, singulariter, legebam legebas legebat. Et pluraliter, legebamus legebatis legebant. Præterito perfecto, singulariter legi legisti legit. Et pluraliter, legimus legistis legerunt uel legêre. Præterito plusquamperfecto, singulariter legeram legeras legerat. Et pluraliter, legeramus legeratis legerant. Futuro, singulariter, legam leges leget. Et pluraliter, legemus legetis legent.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, tu lege, ille legat. Et pluraliter, legamus legite legant. Futuro, singulariter, legito tu, legito ille. Et pluraliter legamus legitote legunto.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter, utinã legerem legeres legeret. Et pluraliter, utinam legeremus legeretis legerent. Præterito perfecto & plusquamperfecto, singul. utinam legissem legisses legisset. Et pluraliter, utinã legissemus legissetis legissent. Futuro, singulariter, utinam legam legas legat. Et pluraliter, utinam legamus legatis legant.

Subiunctiuo modo tempore præsenti, singulariter, cùm legam legas legat. Et pluraliter, cùm legamus legatis legant. Præterito imperfecto, singulariter cùm legerem legeres legeret. Et pluraliter, cùm legeremus legeretis legerent. Præterito perfecto, singulariter cùm legerim legeris legerit. Et pluraliter, cùm legerimus

legeritis legerint. Præterito plusquamperfecto, singulariter cum legissem legisses legisset. Et pluraliter cum legissemus legissetis legissent. Futuro, singulariter cum legero legeris legerit. Et pluraliter cum legerimus legeritis legerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, legere. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, legisse. Futuro, lectum ire, uel lecturum esse.

Gerundia, legendi legendo legendum.

Supina, lectum lectu.

Participia, legens & lecturus.

PASSIVA.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, Legor legeris uel legere legitur. Et pluraliter, legimur legimini leguntur. Præterito imperfecto, singulariter legebar legebaris uel legebare legebatur. Et pluraliter legebamur legebamini legebantur. Præterito perfecto, singulariter lectus sum uel fui, lectus es uel fuisti, lectus est uel fuit. Et pluraliter lecti sumus uel fuimus, lecti estis uel fuistis, lecti sunt, fuerunt uel fuere. Præterito plusquamperfecto, singulariter, lectus eram uel fueram, lectus eras uel fueras, lectus erat uel fuerat. Et pluraliter lecti eramus uel fueramus, lecti eratis uel fueratis, lecti erant uel fuerant. Futuro, singulariter legar legêris uel legêre legetur. Et pluraliter legemur legemini legentur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter tu legere, ille legatur. Et pluraliter legamur legimini legantur. Futuro, singulariter tu legitor, ille legitor. Et pluraliter legamur legiminor leguntor.

Optatiuo modo, tempore præsenti, præterito imperfecto, singulariter, utinam legerer legereris uel legerere legeretur. Et pluraliter utinam legeremur legeremini legerentur. Præterito perfecto & plusquamperfecto, singulariter utinam lectus essem uel fuissem, lectus esses uel fuisses, lectus esset uel fuisset. Et plu-

raliter utinam lecti essemus uel fuissemus, lecti essetis uel fuissetis, lecti essent uel fuissent. Futuro, utinam legar legaris uel legare legatur. Et pluraliter utinam legamur legamini legantur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cùm legar legaris uel legare legatur. Et pluraliter cùm legamur legamini legantur. Præterito imperfecto, singulariter cùm legerer legereris uel legerere legeretur. Et pluraliter cùm legeremur legeremini legerentur. Præterito perfecto, singulariter cùm lectus sim uel fuerim, lectus sis uel fueris, lectus sit uel fuerit. Et pluraliter cùm lecti simus uel fuerimus, lecti sitis uel fueritis, lecti sint uel fuerint. Præterito plusquamperfecto, singulariter cũ lectus essem uel fuissem, lectus esses uel fuisses, lectus esset uel fuisset. Et pluraliter cùm lecti essemus uel fuissemus, lecti essetis uel fuissetis, lecti essent uel fuissent. Futuro, singulariter cùm lectus ero uel fuero, lectus eris uel fueris, lectus erit uel fuerit. Et pluraliter cùm lecti erimus uel fuerimus, lecti eritis uel fueritis, lecti erunt uel fuerũt.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, legi. Præterito perfecto & plusquamperfecto, lectum esse uel fuisse. Futuro, lectum iri, uel legendum esse.

Gerundia, legendi legendo legendum.

Supina, lectum lectu.

Participia, lectus & legendus.

ACTIVA QVARTAE CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter Audio audis audit. Et pluraliter audimus auditis audiunt. Præterito imperfecto, singulariter audiebam audiebas audiebat. Et pluraliter audiebamus audiebatis audiebant. Præterito perfecto, singulariter audiui audiuisti audiuit. Et pluraliter audiuimus audiuistis audiuerunt uel audiuere. Præterito plusquamperfecto, singulariter audiueram audiueras audiuerat. Et pluraliter audiueramus audiueratis audiuerant.

Futuro,

Futuro, singulariter audiam audies audiet. Et pluraliter, audiemus audietis audient.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter tu audi, ille audiat. Et pluraliter audiamus audite audiant.

Futuro, singulariter tu audito, ille audito. Et pluraliter audiamus auditote audiunto.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam audirem audires audiret. Et pluraliter utinam audiremus audiretis audirent. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, singulariter utinam audiuissem audiuisses audiuisset. Et pluraliter utinam audiuissemus audiuissetis audiuissent.

Futuro, singulariter utinam audiam audias audiat. Et pluraliter utinam audiamus audiatis audiant.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, cùm audiam audias audiat. Et pluraliter cùm audiamus audiatis audiant. Præterito imperfecto, singulariter cùm audirem audires audiret. Et pluraliter cùm audiremus audiretis audirent. Præterito perfecto, singulariter cùm audiuerim audiueris audiuerit. Et pluraliter cùm audiuerimus audiueritis audiuerint. Præterito plusquamperfecto, singulariter cùm audiuissem audiuisses audiuisset. Et pluraliter cùm audiuissemus audiuissetis audiuissent.

Futuro, singulariter cùm audiuero audiueris audiuerit. Et pluraliter, cùm audiuerimus audiueritis audiuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, audire. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, audiuisse. Futuro, auditum ire, uel auditurum esse.

Gerundia, audiendi audiendo audiendum.

Supina, auditum auditu.

Participia, audiens auditurus.

PASSIVA.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, Audior, audiris uel audire auditur. Et pluraliter, audimur audimini audiuntur

diuntur. Præterito imperfecto, singulariter audiebar audiebaris uel audiebare audiebatur. Et pluraliter audiebamur audiebamini audiebantur. Præterito perfecto, singulariter auditus sum uel fui, auditus es uel fuisti, auditus est uel fuit. Et pluraliter, auditi sumus uel fuimus, auditi estis uel fuistis, auditi sunt, fuerunt uel fuere. Præterito plusquamperfecto, singulariter auditus eram uel fueram, auditus eras uel fueras, auditus erat uel fuerat. Et pluraliter auditi eramus uel fueramus, auditi eratis, uel fueratis, auditi erant uel fuerant. Futuro, singulariter audiar audieris uel audiere audietur. Et pluraliter audiemur audiemini audientur.

Imperatiuo modo tempore præsenti, singulariter tu audire, ille audiatur. Et pluraliter audiamur audiamini audiantur. Futuro singulariter tu auditor, ille auditor. Et pluraliter audiamur audiminor audiuntor.

Optatiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam audirer audireris uel audirere audiretur. Et pluraliter utinam audiremur audiremini audirentur. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, singulariter utinam auditus essem uel fuissem, auditus esses uel fuisses, auditus esset uel fuisset. Et pluraliter utinam auditi essemus uel fuissemus, auditi essetis uel fuissetis, auditi essent uel fuissent. Futuro, singulariter utinam audiar, audiaris uel audiare audiatur. Et pluraliter, utinam audiamur audiamini audiantur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cùm audiar audiaris uel audiare audiatur. Et pluraliter cùm audiamur audiamini audiantur. Præterito imperfecto, singulariter cùm audirer audireris uel audirere audiretur. Et pluraliter, cùm audiremur audiremini audirentur. Præterito perfecto, singulariter cùm auditus sim uel fuerim, auditus sis uel fueris, auditus sit uel fuerit. Et pluraliter cùm auditi simus uel fuerimus, auditi sitis uel fueritis, auditi sint uel fuerint. Præterito plusquam perfecto, singulariter cùm auditus essem uel fuissem, auditus esses uel fuisses, auditus

auditus esset uel fuisset. Et pluraliter cùm auditi essemus uel fuissemus, auditi essetis uel fuissetis, auditi essent uel fuissent. Futuro *singulariter cùm auditus ero uel fuero, auditus eris uel fueris, auditus erit uel fuerit. Et pluraliter cùm auditi erimus uel fuerimus, auditi eritis uel fueritis, auditi erint uel fuerint.*

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, audiri. Præterito perfecto & plusquamperfecto, auditum esse uel fuisse. Futuro, *auditum iri, uel audiendum esse.*

Gerundia, audiendi audiendo audiendum.

Supina, auditum auditu.

Participia, auditus audiendus.

Fero.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter Fero *fers fert. Et pluraliter ferimus fertis ferunt. Præterito imperfecto, singulariter ferebam ferebas ferebat. Et pluraliter ferebamus ferebatis ferebant. Præterito perfecto, singulariter tuli tulisti tulit. Et pluraliter tulimus tulistis tulerunt uel tulere. Præterito plusquamperfecto, singulariter tuleram tuleras tulerat. Et pluraliter tuleramus tuleratis tulerant.* Futuro, *singulariter feram feres feret. Et pluraliter feremus feretis ferent.*

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter tu fer, ille ferat. Et pluraliter feramus ferte ferant. Futuro, *singulariter tu ferto, ille ferto. Et pluraliter feramus fertote ferunto.*

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam ferrem ferres ferret. Et pluraliter utinam ferremus ferretis ferrent. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, singulariter utinam tulissem tulisses tulisset. Et pluraliter utinam tulissemus tulissetis tulissent. Futuro, *singulariter utinam feram feras ferat. Et pluraliter utinam feramus feratis ferant.*

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cùm feram feras ferat. Et pluraliter cùm feramus feratis ferant. Præterito imperfecto, singulariter cùm ferrem ferres ferret. Et pluraliter

cum ferremus ferretis ferrent. Præterito perfecto, *singulariter cum tulerim tuleris tulerit.* Et pluraliter, *cum tulerimus tuleritis tulerint.* Præterito plusquamperfecto, *singulariter cum tulissem tulisses tulisset.* Et pluraliter *cum tulissemus tulissetis tulissent.* Futuro, *singulariter cum tulero tuleris tulerit.* Et pluraliter *cum tulerimus tuleritis tulerint.*

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, ferre. Præterito perfecto *& plusquamperfecto, tulisse.* Futuro, *latum ire, uel laturum esse.*

Gerundia, ferendi ferendo ferendum.

Supina, latum latu.

Participia, ferens & laturus.

Feror.

INdicatiuo modo, *tempore præsenti, singulariter* Feror *ferris uel ferre fertur.* Et *pluraliter ferimur ferimini feruntur.* Præterito *imperfecto, singulariter ferebar ferebaris uel ferebare ferebatur.* Et *pluraliter ferebamur ferebamini ferebantur.* Præterito *perfecto, singulariter latus sum uel fui, &c.* Præterito *plusquamperfecto, singulariter latus eram uel fueram, &c.* Futuro, *singulariter ferar fereris uel ferere feretur, &c.*

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter tu ferre, ille feratur. Et *pluraliter feramur, ferimini, ferantur.* Futuro, *singulariter tu fertor, ille fertor.* Et *pluraliter feramur, feriminor, feruntor.*

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam ferrer ferreris uel ferrere ferretur, &c. Præterito *perfecto, & plusquamperfecto, singulariter utinam latus essem uel fuissem, &c.* Futuro, *singulariter utinam ferar feraris uel ferare feratur.* Et *pluraliter utinam feramur feramini ferantur.*

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cum ferar feraris uel ferare feratur, &c. Præterito *imperfecto, singulariter cum*

cùm ferrer ferreris uel ferrere ferretur, &c. Præterito perfecto, singulariter cùm latus sim uel fuerim, &c. Præterito plusquamperfecto, singulariter cùm latus essem uel fuissem, &c. Futuro, singulariter cum latus ero uel fuero, &c.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, ferri. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, latum esse uel fuisse. Futuro, latum iri, uel ferendum esse.

Gerundia, ferendi, ferendo, ferendum.

Supina, latum, latu.

Participia, latus, ferendus.

Volo.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter Volo uis uult. Et pluraliter uolumus uultis uolunt. Præterito imperfecto, singulariter uolebam uolebas uolebat, &c. Præterito perfecto, uolui uoluisti, &c. Præterito plusquamperfecto, singulariter uoluerã uolueras, &c. Futuro singulariter uolam uoles uolet, &c.*

Imperatiuo caret.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam uellem uelles uellet. Et pluraliter utinam uellemus uelletis uellent. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, singulariter utinam uoluissem, &c. Futuro, singulariter utinam uelim uelis uelit, Et pluraliter utinam uelimus uelitis uelint.

Subiunctiuo, cùm uelim, uellem, uoluerim, uoluissem, uoluero.

Infinitiuo, uelle, uoluisse, sine futuro.

Gerundia, uolendi, uolendo, uolendum. Supinis caret.

Participium, uolens, tantùm.

Sic Malo: At Nolo, in imperatiuo habet noli, nolite, nolito, nolitote.

Edo.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter Edo es est. Et pluraliter edimus editis edunt. Præterito perfecto, singulariter edebam edebas edebat, &c. Præterito perfecto, singulariter*

lariter edi edisti, &c. Præterito plusquamperfecto, singulariter ederam ederas ederat, &c. Futuro singulariter edam edes, &c.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter tu es uel ede, ille edat. Et pluraliter edamus este uel edite, edant. Futuro, singulariter tu esto uel edito, ille esto uel edito. Et pluraliter edamus estote uel editote, edunto.

Optatiuo modo, tempore presenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam essem esses esset. Et pluraliter utinam essemus essetis essent. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, singulariter utinam edissem edisses edisset. Et pluraliter utinam edissemus, &c. Futuro, singulariter utinam edam edas edat. Et pluraliter utinam edamus, & c.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter, cùm edam edas, &c. Præterito imperfecto, singulariter cùm essem esses, &c. Præterito perfecto, singulariter cùm ederim, &c. Præterito plusquamperfecto, cùm edissem, &c. Futuro, singulariter cùm edero, &c.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, esse. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, edisse. Futuro, esum ire, uel esurum esse.

Gerundia, edendi edendo edendum.

Supina, esum esu. Estum autem exoleuit.

Participia, edens esurus.

Edor.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter Edor ederis uel edere, editur uel estur. Et pluraliter edimur, &c. Præterito imperfecto, singulariter edebar edebaris uel edebare, &c. Præterito perfecto, singulariter esus sum uel fui, &c. Præterito plusquamperfecto, esus eram uel fueram, &c. Futuro, singulariter edar edêris uel edêre edetur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, tu edere, ille edatur. Et pluraliter edamur edimini edantur. Futuro, singulariter tu estor.

estor, uel editor, &c.

Optatiuo modo, *utinam ederer, esus essem uel fuissem, edar edaris uel edare, &c.*

Subiunctiuo modo, *cùm ederer, esus sim uel fuerim, esus essem uel fuissem, esus ero uel fuero.*

Infinitiuo, *edi, esum esse uel fuisse, esum iri uel edendum esse.*

Gerundia, *edendi edendo edendum.*

Supina, *esum esu.* Participia, *esus & edendus.*

Eo.

EO, *ibam, iui, iueram, ibo. I, ito. Vtinam irem, iuissem, eam, Cùm eam, irem, iuerim, iuissem, iuero. Ire, iuisse, iturum esse. Eundi eundo eundum. Itum itu. Iens iturus.*

Gaudeo.

GAVDEO, *gaudebam, gauisus sum uel fui, gauisus eram uel fueram, gaudebo. Gaude, gaudeto. Vtinam gauderem, gauisus essem uel fuissem, gaudeam. Cùm gaudeam, gauderem, gauisus sim uel fuerim, gauisus essem uel fuissem, gauisus ero uel fuero. Gaudere, gauisum esse uel fuisse. Gaudendi gaudendo gaudendum. Gauisum gauisu. Gaudens gauisus & gauisurus.*

Fio.

FIO, *fiebam, factus sum uel fui, factus eram uel fueram, fiam. Fias, fito. Vtinam fierem, factus essem uel fuissem, fiam. Cùm fiam, fierem, factus sim uel fuerim, factus essem uel fuissem, factus ero uel fuero. Fieri, factum esse uel fuisse, factum iri, uel faciendum esse. Gerundijs, supinis, & participijs caret.*

Væneo.

VAENEO, *uænibam, uæniui, ueniueram, uænibo. Væni, uænito. Vtinam uænirem, uæniuissem, uæneam. Cùm uæneam, uænirem, uæniuerim, uæniuissem, uæniuero. Vænire, uæniuisse, uænum ire. Gerundijs caret. Supinum uænum tantùm, & sine participijs.*

Memini.

INdicatiuo modo, *tempore præsenti, præterito perfecto, singu-*

lariter memini meministi meminit. Et *pluraliter meminimus meministis meminerunt uel meminere. Præterito imperfecto, & plusquamperfecto, singulariter memineram memineras meminerat.* Et *pluraliter memineramus memineratis meminerant.*

Imperatiuo modo, *tempore præsenti, & futuro, singulariter memento tu, ille memento.* Et *pluraliter uos mementote.*

Optatiuo modo, *tempore præsenti, & præterito imperfecto, & perfecto ac plusquamperfecto, utinam meminissem meminisses.* Et *pluraliter utinam meminissemus, &c.*

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter cùm meminerim memineris, &c. Præterito *imperfecto & plusquamperfecto, singulariter cùm meminissem meminisses, &c.* Futuro, *indicatiui, & subiunctiui, singulariter cùm meminero memineris, &c.*

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, & perfecto, & plusquamperfecto, meminisse. Cæteris caret.

Sic Cœpi, Noui, Pepigi, Odi: *sed sine imperatiuo.*

IMPERSONALE ACTIVAE VOCIS.

INdicatiuo modo, *tempore præsenti,* Oportet, *il faut.* Præterito *imperfecto, oportebat, il falloit.* Præterito *perfecto, oportuit, il ha fallu.* Præterito *plusquamperfecto, oportuerat, il auoit fallu.* Futuro, *oportebit, il faudra.*

Imperatiuo *modo tempore præsenti, oporteat, qu'on face qu'il faille.*

Optatiuo *modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, utinam oporteret, à la mienne uolonté qu'il fallust.* Præterito *perfecto & plusquamperfecto, utinam oportuisset, à la mienne uolonté qu'il eust fallu.* Futuro, *utinam oporteat, à la mienne uolonté qu'il faille.*

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, cùm oporteat, ueu qu'il faut, ou comme ainsi soit qu'il faille. Præterito *imperfecto, cùm*

oporteret, ueu qu'il failloit, ou comme ainsi soit qu'il fallust. Præterito perfecto, *cùm oportuerit, ueu qu'il ha fallu.* Præterito plusquamperfecto, *cùm oportuisset, ueu qu'il auoit fallu, ou comme ainsi soit qu'il eust fallu.* Futuro, *cùm oportuerit, quand il aura fallu.*

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, *oportere, falloir.* Præterito perfecto & plusquamperfecto: *oportuisse, auoir fallu.*

IMPERSONALE PASSIVAE VOCIS.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, *Amatur, on aime.* Præterito imperfecto, *amabatur, on aimoit.* Præterito perfecto, *amatum est uel fuit, on ha aimé.* Præterito plusquamperfecto, *amatum erat uel fuerat, on auoit aimé.* Futuro, *amabitur, on aimera.*

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secundam & tertiam personam, *ametur, qu'on face qu'on aime.* Futuro, *amator, qu'on face qu'on aime au temps aduenir.*

Optatiuo modo, tempore præsenti: & præterito imperfecto, *utinam amaretur, à la mienne uolonté qu'on aimast.* Præterito perfecto, & plusquamperfecto, *utinam amatum esset uel fuisset, à la mienne uolonté qu'on eust aimé.* Futuro, *utinam ametur, à la mienne uolonté qu'on aime.*

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, *cùm ametur, ueu, ou comme ainsi soit qu'on aime.* Præterito imperfecto, *cùm amaretur, ueu qu'on aimoit, ou comme ainsi soit qu'on aimast.* Præterito perfecto, *cùm amatum sit uel fuerit, comme ainsi soit qu'on ait aimé.* Præterito plusquamperfecto, *cùm amatum esset uel fuisset, comme ainsi soit qu'on eust, ou ueu qu'on auoit aimé.* Futuro, *cùm amatum erit uel fuerit, quand on aura aimé.*

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, sine numeris, & personis: *amari, qu'on aime.* Quum uideam *amari, ueu que ie uois qu'on aime.* Præterito perfecto & plusquam

quamperfecto, amatum esse uel fuisse, qu'on hà aimé. Futuro, amatum iri, qu'on aimera.

Contingit.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, Contingit. Præterito imperfecto, contingebat. Præterito perfecto, contigit. Præterito plusquamperfecto, contigerat. Futuro, continget.

Imperatiuo modo tempore præsenti, contingat, sine futuro.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, utinam contingeret. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, utinam contigisset. Futuro utinam contingat.

Subiunctiuo modo tempore præsenti, cùm contingat. Præterito imperfecto, cùm contingeret. Præterito perfecto, cùm contigerit. Præterito plusquamperfecto, cùm contigisset. Futuro, cùm contigerit.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, contingere. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, contigisse. Cæteris caret.

Itur.

INdicatiuo modo tempore præsenti, Itur, ibatur, itum est uel fuit, itumerat uel fuerat, ibitur.

Imperatiuo, eatur, tantùm.

Optatiuo, utinam iretur, itum esset uel fuisset, eatur.

Subiunctiuo, cùm eatur, iretur, itum sit uel fuerit, itum esset uel fuisset, itum erit uel fuerit.

Infinitiuo, ire, itum esse uel fuisse, itum iri, &c.

DE OCTO PARTIBVS ORATIONIS.

DE LITERIS.

QVOT *sunt literæ, quibus Latini utuntur?* Viginti duæ. *Quæ? a, b, c, d, e, f, g, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, x, y, z.*

Quotuplices sunt literæ? Duplices.

Quomodo? Vocales *&* Consonantes.

Quot sunt uocales? Quinque. Quæ? a, e, i, o, u, & una Græca ypsilon.

Quot sunt consonantes? Sedecim, reliquæ à uocalibus, b, c, d, f, g, k, l, m, n, p, q, r, s, t, x, z.

Quotuplices sunt consonantes? Duplices. *Quomodo?* Mutæ *& semiuocales.*

Quot sunt mutæ? Nouem, *b, c, d, f, g, k, p, q, t.*

Quot sunt semiuocales? Septem, l, m, n, r, s, x, z.

Quotuplices sunt semiuocales? Duplices. *Quomodo?* Liquidæ *& duplæ.*

Quot sunt liquidæ? Duæ, *l, & r.*

Quot sunt duplæ? Duæ, *x, & z.*

Quot sunt diphthongi? Quatuor. *Quæ? æ, œ, au, eu: & in nonnullis ei Græca. Vt* Aeneas, *cœna, audio, euge, treis.*

PArtes *orationis quot sunt?* Octo. *Quæ?* Nomen, Pronomen, *Verbum*, Participium, Præpositio, Aduerbium, Interiectio, *&* Coniunctio.

Quot ex his declinantur? Quatuor. Quæ? Nomen, Pronomen, Verbum, *&* Participium.

Quot non declinantur? Quatuor etiam. Quæ? Præpositio, Aduerbium, Interiectio, *&* Coniunctio.

Ex his quæ declinantur, quot sunt Principales? Duæ. *Quæ?*

Nomen,

Nomen, & Verbum.

Quot casuales? Tres. Quæ? Nomen, Pronomen, & Participium.

NOMEN.

Nomen quid est? Pars orationis quæ declinata casibus propriè communiter ue, corpus aut rem significat.

Quotuplex est nomen? Duplex. Quomodo? Substantiuum, & adiectiuum.

Quod est nomen substantiuum? Quod adiectiuo substat, & declinatur per unam generis notam tantùm, aut per duas ad summũ; ut hic uir, hæc fœmina, hoc mancipium, hic & hæc sacerdos.

Quod est nomen adiectiuum? Quod substantiuo adijcitur, sine quo non consistit in oratione, & declinatur per tres generis notas, uel tres diuisas uoces sine notis generum, ut hic & hæc & hoc felix; bonus bona bonum.

Nomini quot accidunt? Sex. Quæ? Qualitas, species, genus, numerus, figura, casus cum declinatione.

Quot sunt qualitates nominum? Duæ. Quæ? Propria & Appellatiua. Propria, quæ uni tantùm conuenit, ut Vergilius. Appellatiua, quæ pluribus, ut poëta.

Quot sunt in uniuersum species nominum? Duæ. Quæ? Primitiua & Deriuatiua. Primitiua, quæ non aliunde driuatur, ut poëta. Deriuatiua quæ aliunde deriuatur, ut poëticus.

Genera nominum quot sunt? Septem. Quæ? Masculinum, fœmininum, neutrum, commune, omne, promiscuum, & incertum. Masculinum, quod declinatur cum hic, ut hic poëta. Fœmininum, quod declinatur cum hæc, ut hæc poëtria. Neutrum, quod declinatur cum hoc, ut hoc poëma. Commune, quod declinatur cum hic & hæc, ut hic & hæc sacerdos, hic & hæc conuiua. Omne, quod declinatur cum hic & hæc & hoc, ut hic & hæc & hoc felix, expers. Promiscuum, quod sub una generis nota marem & fœminam significat, ut hic color, hæc aquila. Incertum, quod declina

clinatur cum hic uel hæc, ut hic uel hæc finis, hic uel hæc cortex.

Numeri nominum quot sunt? Duo, *singularis & pluralis. Poëta, utrius est numeri, singularis ne an pluralis? Singularis. Quid ita? Quia singulariter declinatur. Poëtarum? Pluralis, quia pluraliter declinatur.*

Figuræ nominum quot sunt? Duæ. *Quæ? Simplex, & composita. Simplex, quæ non potest diuidi in partes significatiuas, & prioris sensus capaces: ut animus, Composita, quæ potest diuidi in partes significatiuas, & prioris sensus capaces: ut magnanimus, ex magnus & animus.*

Casus nominum quot sunt? Sex. Qui? Nominatiuus, genitiuus, datiuus, accusatiuus, uocatiuus, & ablatiuus.

Qui casus dicuntur recti? Nominatiuus & uocatiuus. Qui obliqui? Genitiuus, datiuus, accusatiuus, & ablatiuus.

Poëta cuius casus? Nominatiui, seu uocatiui, seu ablatiui. Quia in his casibus declinando reperitur: & per eorum articulum Gallicè interpretatur, ut Poëta, le Poëte, ô le Poëte, du Poëte, & deuers le Poëte.

Poëtæ cuius casus? Genitiui uel datiui, singulari numero, aut nominatiui seu uocatiui, plurali numero, hoc uel Gallico articulo indicante, ut Poëtæ, du Poëte, genitiui. Poëtæ, au Poëte, datiui est casus, singularis numeri. Poëtæ, les Poëtes, nominatiui casus, pluralis numeri. ô Poëtæ, les Poëtes, uocatiui eiusdem numeri.

Quot sunt declinationes nominum? Quinque. Quæ? Prima, secunda, tertia, quarta, & quinta.

Prima, cuius genitiuus singularis desinit in diphthongum æ, ut poëta, poëtæ.

Secunda, cuius genitiuus singularis desinit in i, ut dominus, domini.

Tertia, cuius genitiuus singularis desinit in is, ut pater, patris.

Quarta, cuius genitiuus singularis desinit in us, ut uisus, uisus.

Quinta, cuius genitiuus singularis desinit in ei, ut res, rei.

PRONOMEN.

PRonomen quid est? Pars orationis quæ declinata casibus, pro nomine proprio cuiusque accipitur, personasq́; finitas recipit.

Quot sunt pronomina indubitata? Quindecim. Quæ? Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, meus, tuus, suus, noster, uester, nostras, uestras.

Pronomini quot accidunt? Sex. Quæ? Species, genus, numerus, figura, persona, casus cum declinatione.

Species pronominum quot sunt? Duæ, similiter ac nominum. Primitiua, ut ego: Deriuatiua, ut meus.

Quot sunt pronomina primitiuæ speciei? Octo. Quæ? Ego tu, sui, ille, ipse, iste, hic, & is.

Quot sunt pronomina deriuatiuæ speciei? Septem. Quæ? Meus, tuus, suus, noster, uester, nostras, uestras.

Vnde hæc deriuantur? A genitiuo trium primitiuorum, ego, tu, sui. Quomodo? A genitiuo mei uel mis, deriuatur meus mea meum. A genitiuo tui uel tis, tuus. A genitiuo sui uel sis, suus. A genitiuo nostrûm uel nostri, noster & nostras. A genitiuo uestrûm uel uestri, uester & uestras.

Quot sunt genera pronominum? Quatuor. Quæ? Masculinum, ut ille: Fœmininum, ut illa: Neutrum, ut illud: Omne, ut ego, nostras.

Ille cur est generis masculini? Quia nomini generis masculini applicatur, ut ille puer. Ego quare est omnis? Quia nominibus cuiusque generis applicatur, ut ego uir, ego mulier, ego mancipium, ego conuiua, ego felix. Nostras, cur est omnis generis? Quia cum hic & hæc & hoc declinatur, ut hic & hæc & hoc nostras, & hic & hæc & hoc uestras.

Numeri pronominum quot sunt? Duo. Singularis, ut ego: Pluralis, ut nos.

Figuræ pronominum quot sunt? Duæ. Simplex, ut is, ego: Composita, ut idem, egomet.

Quot

Quot sunt pronomina simplicia? Omnia illa quindecim.

Quot sunt personæ pronominum? Tres. *Quæ? Prima, quæ significat rem de se loquentem, ut ego. Secunda, quæ significat rem, ad quam dirigitur sermo, ut tu. Tertia, quæ signficat rem, de qua sermo habetur, ut ille.*

Quot sunt pronomina primæ personæ? Vnum. *Quod?* Ego.

Quot sunt secundæ? Vnum. *Quod?* Tu, *cum uocatiuis à meus, noster, & nostras.*

Quot sunt tertiæ? Reliqua omnia. Nam regula est:

Omnia nomina, pronomina, & participia sunt tertiæ personæ, exceptis ego, quod est primæ: tu, quod est secundæ: & omni uocatiuo, qui semper est secundæ personæ.

Casus pronominum quot sunt? Sex. *Qui?* Nominatiuus, *ut meus: genitiuus, ut mei: datiuus, ut meo: accusatiuus, ut meum: uocatiuus, ut ô mi: ablatiuus, ut à meo. Carent tamen uocatiuo omnia pronomina, præterquam tu, meus, noster & nostras. Caret etiam nominatiuo & uocatiuo Sui.*

Declinationes *pronominum quot sunt?* Quatuor. *Quæ? Prima, cuius genitiuus singularis desinit in i, ut ego mei, tu tui. Secunda, cuius genitiuus singularis desinit in ius, syllabam, uel in ius, diuisas syllabas: ut hic huius, ille illius.* Tertia, *cuius genitiuus singularis desinit in i, æ, i, ut meus mea meum, mei meæ mei. Quarta, cuius genitiuus singularis desinit in atis, ut nostras nostratis.*

Quot sunt pronomina primæ declinationis? Tria. *Quæ.* Ego, *tu, sui.*

Quot sunt secundæ? Quinque. *Quæ?* Ille, *iste, ipse, hic, & is.*

Quot nomina declinantur per secundam declinationem pronominis? Octo. *Quæ?* Vnus, *ullus, solus, alter, alius, totus, quis, uter cum suis compositis.*

Quot sunt pronomina tertiæ declinationis? Quinque. *Quæ?* Meus, *tuus, suus, noster, & uester.*

Quot sunt quartæ? Duo. Quæ? Nostras, & Vestras.

VERBVM.

Verbum quid est? Pars orationis, quæ declinata modis & temporibus, aliquid agere, aut pati, aut neutrum significat.

Quotuplex est uerbum? Duplex. Personale & impersonale.

Quod est uerbum personale? Quod habet certos numeros & personas, ut singulariter amo amas amat. Et pluraliter amamus amatis amant.

Quod est impersonale? Quod nec numeros nec personas habet certas, ut oportet, il faut. amatur, on aime.

Quotuplex est uerbum impersonale? Duplex. Actiuæ uocis, & passiuæ uocis.

Quod est impersonale actiuæ uocis? Quod desinit in t, & dicitur Gallicè per il, ut oportet, il faut.

Quod est impersonale passiuæ uocis? Quod desinit in tur, & dicitur Gallicè per on, ut amatur, on aime.

Quot accidunt uerbo? Octo. Quæ? Genus, modus, tempus, numerus, persona, species, figura, coniugatio.

Quot sunt genera uerborum? Quinque. Quæ? Actiuum, passiuum, neutrum, deponens, commune.

Quod est uerbum actiuum? Quod desinens in o, facit ex se passiuum in or, ut amo, amor.

Passiuum, quod desinens in or, fit ab actiuo, ut amor, ab amo.

Neutrum, quod desinens in o, non facit ex se passiuum in or, ut sto, curro: non enim dicimus stor, curror.

Deponens, quod desinens in or, nec descendens ab actiuo, habet actiui significationem, ut loquor, ie parle: nascor, ie nais.

Commune, quod desinens in or, nec descendens ab actiuo, habet actiui & passiui significationem, ut ueneror, ie honore, & suis honoré.

Quot sunt modi uerborum? Quinque. Qui? Indicatiuus, imperatiuus, optatiuus, subiunctiuus, & infinitiuus.

ndica

Indicatiuus, quo quid agitur indicamus, ut amo.

Imperatiuus, quo ut aliquid fiat imperamus, ut ama.

Optatiuus, quo aliquid fieri optamus, ut utinam amarem.

Subiunctiuus, qui ut absoluat sententiam, alterum sibi subiungit uerbum, ut si legeris audiam.

Infinitiuus, qui nec numerum nec personam definit; cum una uoce utrunq; complectatur, & eget aliquo aliorum modorum, ut aliquid determinatum significet, ut cupio legere.

Quot sunt tempora uerborum? Quinq;. Quæ? Præsens, præteritum imperfectum, præteritum perfectum, præteritum plusquamperfectum, & futurum.

Præsens, quod rem nunc esse, uel geri significat, ut amo i'aime.

Præteritum imperfectum, quod rem fuisse quidem incœptam, sed nondum tamen perfectam significat, ut amabam, i'aimoye.

Præteritum perfectum; quod rem factam esse, & omnino absolutam significat, ut amaui, i'ay aimé.

Præteritum plusquamperfectum, quod respectu præteriti imperfecti perfectiue, rem longè præterijsse significat, ut amaueram, i'auoye aimé.

Futurum, quod rem futuram, aut in futurum gerendam significat, & quasi promittit, ut amabo, i'aimeray.

Numeri uerborum quot sunt? Duo. *Singularis, qui de uno loquitur, ut amo: pluralis, qui de pluribus, ut amamus.*

Personæ uerborum quot sunt? Tres. *Quæ? Prima ut amo, secunda ut amas, tertia ut amat.*

Amo, cur est primæ personæ? Quia tribuitur rei de se loquẽti.

Amas, cur est secundæ? Quia tribuitur rei, ad quam dirigitur sermo. Amat, *cur est tertiæ? Quia tribuitur rei, de qua fit sermo.*

Quot sunt species uerborum? Duæ. Primitiua, ut ferueo: Deriuatiua, ut feruesco.

Quot sunt figuræ uerborum? Duæ. Simplex, ut amo: Composita, ut peramo.

Coniugationes uerborum quot sunt? Quatuor.

Prima, quæ terminat secundam personam singularem præsentis temporis indicatiui modi, as, syllaba producta, in uoce actiua: & āris, uel āre, producta penultima, in uoce passiua. ut amo amas, Letor letāris uel letāre.

Secunda, quæ secundam personam singularem præsentis temporis indicatiui modi terminat, ēs syllaba producta, in uoce actiua: & ēris uel ēre, producta penultima in uoce passiua, ut doceo doces, medeor medēris uel medēre.

Tertia, quæ secundam personam singularem præsentis temporis indicatiui modi terminat, ĭs, syllaba correpta in uoce actiua: & ĕris, uel ĕre, correpta penultima in uoce passiua, ut lego legis, loquor loquĕris uel loquĕre.

Quarta, quæ secundam personam singularem præsentis temporis indicatiui modi terminat, īs, syllaba producta in uoce actiua: & īris, uel īre, producta penultima in uoce passiua, ut audio audis, largior largīris uel largīre.

PARTICIPIVM.

Participium quid est? Pars orationis, quæ declinatione per omnia nomen, tempore & significatione, circa modorum & personarum discrimen, uerbum, à quo descendit, imitatur.

Participio quot accidunt? Sex. Quæ? Tempus, significatio, genus, numerus, figura, casus cum declinatione.

Quot sunt tempora participiorum? Quinque. Præsens et præteritum imperfectum simul: præteritum perfectum & plusquamperfectum simul: & futurum per se.

Quæ participia sunt præsentis & præteriti imperfecti temporis? Quæcunque exeunt in ans, uel in ens, ut amans legens.

Quæ participia sunt præteriti perfecti & plusquamperfecti temporis? Quæcunque exeunt in tus, uel sus, uel xus, ut amatus, uisus, nexus.

Quæ participia sunt futuri temporis? Quæcunque exeunt in rus,

rus, uel dus, ut amaturus, amandus.

Quot sunt significationes participiorum? Totidem *quot sunt uerborum.* Actiua, *ut amans.* Paßiua, *ut amaturus.* Neutra, *ut sedens, profectus.*

Quæ participia sunt actiuæ significationis? Omnia in ans, *& in ens: item in rus, à uerbis actiuis, ut amans, legens, amaturus, lecturus: à neutris actionem significantibus, ut seruiens, seruiturus: à uerbis deponentibus, ut loquens, loquuturus: & à uerbis communibus, ut criminans, criminaturus.*

Quæ participia sunt paßiuæ significationis? Omnia *à uerbis paßiuis, ut amatus, amandus: à neutris paßionem significantibus, ut uapulans, uapulaturus: à deponentibus quæcunq; futuri in dus reperiuntur, ut loquendus, sequendus: à communibus in tus, & in xus, item in dus, ut ueneratus, uenerandus, amplexus, amplectendus. Quæ sunt participia actiuæ & paßiuæ significationis?* Omnia *in tus, uel xus, à uerbis communibus, ut criminatus, qui accusauit, & accusatus est.* Nonnunquam *& à uerbis deponentibus, ut comitatus, pro eo qui deduxit; & pro eo qui deductus est: sic imitatus, & quædam alia.*

Quæ sunt participia neutræ significatonis? Quæcumq; ducuntur à uerbis omnino neutræ significationis, siue o, siue or, finitis, ut sedens, sessurus, proficiscens, profectus, profecturus.

Quot tempora participij trahuntur à uerbo actiuo? Duo. *Quæ? Præsens in ans, uel in ens, ut amans, uel legens: & futurum in rus, ut amaturus, lecturus.*

Quot tempora participij trahuntur à uerbo paßiuo? Duo. *Quæ?* Præteritum *in tus, uel in sus, uel in xus, amatus, læsus, nexus: & futurum in dus, ut amandus, legendus.*

Quot tempora participij trahuntur à uerbo neutro? Duo. *Quæ? Præsens in ans, uel in ens, ut stans, currens: & futurum in rus, ut staturus, sessurus.*

Quot tempora participij trahuntur à uerbo deponenti? Tria.

Quæ? Præsens in ans, uel in ens, ut piscans, loquens: Præteritum in tus, uel sus, ut loquutus, orsus: & futurum in rus, ut piscaturus, loquuturus. Sed huic accedit nonnunquam alterum futurum in dus, ut loquendus, imitandus.

Quot tempora participij trahuntur à uerbo communi? Quatuor. Duo ex actiua significatione: Præsens in ans, uel in ens, ut criminans, largiens: futurum in rus, ut criminaturus, largiturus. Vnum ex passiua significatione, futurum in dus, ut criminandus, hortandus. Vnum ex utraque, præteritum in tus, uel xus, ut criminatus, amplexus.

Genera participiorum quot sunt? Tria. Masculinum, ut amatus: fœmininum, ut amata: neutrum, ut amatum.

Amatus cur est masculini generis? Quia est prima uox adiectiui. Amata cur est fœmin. generis? Quia est secunda uox adiectiui.

Numeri participiorum quot sunt? Duo. Singularis, & pluralis.

Amans utrius est numeri? Singularis. Quare? Quia singulariter declinatur.

Figuræ participiorum quot sunt? Duæ. Simplex, ut amans, legens: Composita, ut adamans, negligens.

Casus participiorum quot sunt? Sex. Nominatiuus, ut amans: genitiuus, ut amantis: datiuus, ut amanti: accusatiuus, ut amantem: uocatiuus, ut ô amans: ablatiuus, ut ab amante uel amanti.

Quot sunt declinationes participiorum? Tres. Quæ? Prima & secunda simul, ut amatus amata amatum, amati amatæ amati. Tertia per se, ut amans amantis. Nam omnia participia præteriti & futuri temporis, sequuntur primam & secundam nominis declinationem. Præsentis uerò temporis omnia sequuntur tertiam. Atque hæc declinantur per tres generis notas, ut hic & hæc & hoc amans. Illa per tres diuisas uoces sine generum notis, ut amatus amata amatum, amaturus amatura amaturum, amandus amanda amandum. Nempe omne participium propriè est adiectiuum.

PRAEPOSITIO.

Praepositio quid est? Pars orationis indeclinabilis, quae alijs partibus orationis praeponitur, aut per appositionem, aut per compositionem.

Praepositioni quot accidunt? Vnu. *Quod?* Seruire casibus. Et hoc est praepositionē alijs partibus orationis praeponi per appositionē.

Quot casibus seruit praepositio? Duobus. *Quibus?* Accusatiuo & ablatiuo.

Quae seruiunt accusatiuo? Ad, aduersus, aduersum, contra, erga, cis, citra, ultra, trans, circiter, circum, circa, extra, intra, inter, ob, propter, penes, apud, per, secus, ante, post, pone, super, supra, infra, prope, iuxta, procul, secundum, uersus, uersum, usque.

Quae seruiunt ablatiuo? A, ab, abs, cum, coram, clam, de, e, ex, pro, prae, palam, sine, absque, tenus.

Suntne quae utrique casui praeseruiant? Sunt. *Quae?* In, sub, super, & subter.

Quid est praepositionem alijs partibus orationis praeponi per compositionem? Praepositionem cū alijs partibus orationis componi, ut adduco, pertingo.

Ergo omnis praepositio nunc apponitur casui suo, nunc adhaeret composito? Minime uero: sed quaedam hoc possunt, ut, ad, per, praeter. Quaedam semper habent casum suum, nec ullo modo componi possunt, ut apud, & penes. Quaedam semper sunt in compositione, & nusquam in appositione: ut sunt hae, di, dis, re, se, am, con: ut diduco, distraho, recipio, semoueo, ambio, congredior.

ADVERBIVM.

Aduerbium quid est? Pars orationis indeclinabilis, cum nomini, tum uerbo uelut circunstantiam adijciens.

Circunstantia est, ut quando, ubi, quantum, qualiter, quomodo, & huiusmodi: ut semper honoratus, heri laetus, hodie tristis, ubique puer, nusquam uir, parum uehemens, multum grauis, eleganter doctus, egregie candidus, scripsit aliquando, passim se

iactat, plurimum ualet, satis scio, pulchrè loquitur.

Aduerbio quot accidunt? Tria. Quæ? *Significatio, species, & figura.*

Quot sunt significationes aduerbiorum? Ferè innumeræ, *ut in tanta circunstantiarum uarietate, temporis, loci, quantitatis, & cæterarum.*

Da *temporis, ut quando, heri, hodie, cras, pridie, postridie, quandiu, tantisper, paulisper, aliquantisper, quoties, sæpe, rarò, subinde, nunquam, quousque, hactenus.*

Da *loci, ut hic, illic, inibi, nusquam, passim, ubique, intus, foris.*

Da *quantitatis, ut parum, minimè, maximè, summum, longissimè, omnino, plurimum, satis, tantum, quantum, aliquantum.*

Da *numeri, ut semel, bis, ter, quater, quinquies.*

Da *ordinis, ut primò, deinde, dehinc, deinceps, postremò, demum, denique, tandem.*

Da *qualitatis, ut doctè, pulchrè, scitè, appositè, fortiter, benè, malè.*

Da *interrogandi, ut quur, quare, quamobrem, quapropter, quid ita, quin, pro, quur non.*

Da, *dubitandi, ut forsan, forsitan, fortassis, & fortasse.*

Da *separandi, ut seorsum, priuatim, speciatim, egregiè, nominatim.*

Da *congregandi, ut simul, unà, pariter, uniuersim, coniunctim.*

Da *uocandi, ut ô, heus.*

Da *negandi, ut non, haud, nequaquam.*

Prohibitiuum *est, ne.*

Da *affirmatiuè respondendi, ut etiam, certè, næ, sic, ita, quidni.*

Da *confirmandi, ut profectò, sanè, planè, nempe, utique, nimirum.*

Da *iurandi, ut hercle, pol, ædepol, mediusfidius.*

Da *eligendi, ut potius, satius, potissimum, imò.*

Da *hortandi, ut eia, age, agite.*

Da optan

Da optandi, ut utinam, ô, o si.

Da demonstrandi, ut en, ecce.

Da comparandi, ut magis, minus, maximè, minimum.

Da similitudinis, ut quasi, ceu, tanquam, ut, uti, uelut, ueluti, sicut, sicuti.

Da euentus, ut fortè, fortuito, forte fortuna.

Da intendendi, ut ualde, magnoperè, impensè, longè, prorsus, omnino.

Da remittendi, ut sensim, paulatim, uix, ægrè, penè, ferè, temerè, pro ferè.

Species aduerbiorum quot sunt? Duæ, Primitiua, ut sæpe, olim: Deriuatiua, ut sæpiculè, clanculum.

Figuræ aduerbiorum quot sunt? Duæ. Simplex, ut diu: Composita, ut interdiu.

INTERIECTIO.

Interiectio quid est? Pars orationis indeclinabilis, mentis affectum uoce incondita significans.

Interiectioni quot accidunt? Vnum tantùm. Quod? Significatio.

Significationes interiectionum quot sunt? Complures ostende.

Admirantis, ut papæ. Exultantis, ut euax.
Dolentis, ut heu, hei, hoi, ah. Blandientis, ut amabo, sodes.
Ex improuiso aliquid deprehendentis, ut atat.
Vitantis, ut apagesis. Laudantis, ut euge.
Exclamantis, ut prò, ô. Execrantis, ut uæ, uah.
Irascentis, ut nefàs, malùm, infandum.
Minantis, ut uæh. Vocantis, ut ehodum.
Silentium iniungentis, ut au, st, st.

CONIVNCTIO.

Coniunctio quid est? Pars orationis indeclinabilis, adnectens ordinansq; orationis partes & sententias.

Coniunctioni quot accidunt? Tria. Quæ? potestas, ordo, & figura.

Potestas coniunctionis quot species habet? Sex. *Quas?* *Copulatiuam, disiunctiuam, aduersatiuam, expletiuam, causalem, & collectiuam.*

Da copulatiuas, ut &, que, atque, ac, etiam, simul, cum, tum.

Da disiunctiuas, ut aut, uel, ue, nec, neque, siue, seu.

Da aduersatiuas, ut ad, sed, cæterum, uerò, porrò, atqui, tamen, ueruntamen, licet, quanquam, quamuis, etsi, etiamsi, tametsi, saltem.

Da expletiuas, ut quidem, equidem, sedenim, atenim, enimuero, autem.

Da causales, ut nam, nanque, enim, etenim, quia, quòd pro quia, quoniam, quando, quandoquidem, si, siquidem, nisi, ni, propterea, quòd, quippe, utpote, quin, quinetiam, sin, præsertim, alioqui, quatenus, præterea.

Da collectiuas, ut ergo, ideo, igitur, itaque, idcirco, quare, quamobrem, quocirca, proinde, ideoq́;.

Quot sunt ordines coniunctionum? Tres. *Qui? Præpositiuus, subiunctiuus, & communis.*

Quæ sunt coniunctiones præpositiui ordinis? Et, ac, atque, at, ast, aut, neque, nec, si, quin, quatenus, sin, seu, siue, nisi, ni.

Quæ sunt coniunctiones subiunctiui ordinis? Que, ne, ue, quidem, quoque, autem, uerò.

Quæ sunt communis? Ferè reliquæ, ut quidem, igitur, tamen, ergo, &c.

Quot sunt figuræ coniunctionum? Duæ. Simplex, ut nam: Composita, ut nanque.

DISTICHON.

Sunt leuia: at rudibus prodesse utcunque uolebam.
Quid morer, his saltem dum nihil obfuerim?

DE CONSTRVCTIONE OCTO PARTIVM ORATIONIS.

HACTENVS *de singulis partibus orationis extra complexum: nunc de iisdem coniunctis, id est, de ipsa oratione, quærendum uidetur.*

Igitur ex his partibus, quænam est orationis faciundæ ratio? Per *Syntaxim.*

DE SYNTAXI.

Quid est Syntaxis? Orationis *partium quasi structura quædam, & inoffensa copulatio, ad explicandam aliquam animi conceptionem, hoc est, ad formandam atque edendam orationem.*

Quid est inoffensa? Id *est recta & congruens, ac sine uitio, & in qua nusquam impactum sit in peccatum.*

Vnde figuratum est nomen Syntaxis? A *secunda persona singularis præteriti perfecti indicatiui, uerbi passiui* συντάττομαι *id est, coordinor. est enim illud* συντάξαι, *unde* σύνταξις, *id est, coordinatio.*

Omnesne orationis partes necesse est simul ordinari & construi, ut istud opus exædificetur, hoc est, struatur, & fiat oratio? Duas *quidem semper*, Nomen *&* Verbum, *quæ ob eam causam principes loquendi partes sunt, quòd in huiusmodi constructione sententiam uel solæ absoluant.* Reliquas *non item semper adesse oportet: sed tantùm ubi significandarum rerum series id postulat.* Nam *ut sensus in animo dicturi, aut dicentis erit: ita hæ ad nomen & uerbum aliàs plures, aliàs pauciores adiungentur, quò sensum illum eædem uel impleant, uel expreßiùs declarent, uel quò etiam dictionem ipsam, ac loquendi formam lepidiùs exornent: alioqui ad sermonem prorsus inutiles futuræ, absque superiorum nominis & uerbi sensui accommodato complexu.*

Quod

Quod hic sermonem dicis, nō id etiam uocas orationem? Verò. *Id ergo quid est? Quæuis rerum series dictione explicata.*

Quam mihi dictionem narras? Illum ipsum, *de quo dixi, rectum & congruentem uocum seu uerborum contextum: quo certus de re aliqua animi sensus idoneè profertur atq; enuntiatur.*

Istum ipsum uocum contextum, nónne iam Syntaxim, seu orationis constructionem appellasti? Prorsus.

Dic igitur, Syntaxis, seu partiū orationis coordinatio, seu mauis orationis contextus & series, hoc est, orationis constructio, quot & quibus rebus constat? Duabus, *Congruentia, & exactione.*

DE CONGRVENTIA.

Quid est Congruentia? Declinabilium *orationis partium in aliquot accidentibus certus inter ipsas consensus.*

Quot partium est is consensus? Duarum *earundem illarum principalium,* Nominis, & Verbi.

In quot accidentibus est? Quatuor: *Numero, Casu, Genere, Persona.*

DE CONGRVENTIA NOMINIS.

Et nominis congruentia quicum est? Cum altero nomine, *sed bipertita est.* Est *enim congruentia adiectiui cum Substantiuo, Relatiui cum* Antecedente.

DE CONGRVENTIA ADIECTIVI ET SVBSTANTIVI.

Adiectiuum cum substantiuo in quot accidentibus consentire debet? In tribus. In quibus? Numero, casu, genere; ut uir bonus, uxor casta, mancipium uile.

DE CONGRVENTIA RELATIVI.

Relatiuum cum antecedente in quot accidenti

dentibus concordare debet? In tribus. In quibus? In numero, genere, & persona; *ut,*

Vrbem quam dicunt Romam, *Melibœe putaui.*

Huic nostræ similem.

DE RELATIVIS.

Quid est Relatiuum? *Quod refert & repetit antecedens.*

Quid est antecedens? Id *sine cuius intellectu non consistit relatiuum: ut* Deus *omnia condidit, & idem omnia subiecit homini.*

Quid enim esset illud idem, nisi subaudieris Deus*: ut sit,* Idem, *scilicet* Deus?

Quotuplex est relatiuum? Duplex. *Quomodo? Substantiæ, &* Accidentis.

Quod est relatiuum substantiæ? Quod refert antecedens sub-stantiuum: ut filius Veneris, *is cui nomen est* Cupido: *non is,* [illegible] *illa peperit ex* Anchise, *qui dictus est* Aeneas.

Da *relatiua substantiæ. Qui, quæ, quod, sui, ille, ipse, iste, hic, is, idem, suus, alius, alter, reliquus, cætera, cæterum, quia cæter non dicitur.*

Quod est relatiuum accidentis? Quod refert antecedens adiectiuū. ut uirgo candida, qualis est nix: procerus, quantus est gigas.

Da *relatiua accidentis. Qualis, quantus, quot, quotus, quotenus, quotuplex, quotuplus, cuius, cuias, aliusmodi, alteriusmodi.*

Vtrum horum esse oportet relatiuum, quod cum antecedente confirmandum est? Nempe relatiuum substantiæ. Quodlibet'ne? Non, *sed tantùm qui, quæ, quod, sui, ille, iste, ipse, hic, & is.*

Habéntne cætera cum aliquo congruere? Cum consequente, ut adiectiua cum substantiuis.

Adde quòd alius, alter, reliquus, cætera, cæterum, præter hoc, etiam ad genus & rem antecedentis respiciunt. Nam dum dico, Diligo *te & cæteros discipulos: necesse ést, te esse discipulum: alioqui uitiosa esset oratio.*

Illud

Illud etiam memineris, qui, quæ, quod, & ipse ipsa ipsum, omnem personam recipere.

DE INTERROGATIVIS.

Vllane alia obseruatur congruentia? Verum. Quæ? Interrogatiui & responsiui: nam Demonstratiui & demonstrati conuenientia omnino similis est ei, quæ adiectiua substantiuis admouet & apponit.

Interrogatiuum & responsiuum in quot accidentibus debent conuenire? In uno. In quo? In casu: nisi quid fortè prohibet, atque impedit diuersa earundem partium orationis exigentia.

Nihil præterea requiritur in consensu interrogatiui & responsiui? Illud scilicet, ut interrogatiuo suum accommodetur responsiuum, ut, Quem quæritis? IESVM Nazarenum: non Nazarenum tantum. Quis uocare? Claudius. Cuius est liber? Ioannis. Cui beneficias? Egenti. Qualis est præceptor? Non indoctus. Quantus erat Aeneas? Magnus. Quantus Iulus? Paruus. Quot domos habes? Duas, tres. Quotus uis cœnare? Combien voulez vous estre à soupper? Secundus, aut tertius, deux ou trois. Quoteni ibant? Bini, terni, &c. Quotuplum reddit tuus fundus? Decuplum, &c. Quotuplex est uestis? Duplex. Cuias es genere? Gallus. Cuias es patria? Lugdunensis. Cuias professione? Grammaticus. In quibus omnibus responsiua cum interrogatiuis conueniunt in significatione.

Qur in consensu interrogatiui & responsiui excepistis, si forte prohiberet diuersa orationis exigentia? Quia percontanti, Quanti quippiam emeris: respondere non possis scutati, sed scutato tantùm: idq; necessariò ob diuersitatem constructionis, quæ in eo genere est. Rursum quærenti, Cuius sit atramentarium quodpiam, non tui, sed tuum, dici oportebit: atque hoc itidem quadam uelut necessitate.

DE

DE CONGRVENTIA VERBI.

Verbi autem conuenientia quotuplex? Vnica & simplex. nempe, solius uerbi personalis finiti modi cum nominatiuo quem id ante se requirit.

Quur soli uerbo personali finiti modi congruentiam tribuis? Quia quæcunque uerba nec finitas personas, nec certos numeros habent, ea sola exactione contenta sunt: nec possunt non concorditer satis congruere cum omni persona, & utrouis numero.

Verbum ergo personâle fíníti modí, in quot accidéntibus cōsentîre debet cum suo nominatíuo? In duôbus. In quibus? Número & persóna: ut ego lego, tu audís. ílle docet, nos profícímus, uos tacétis, ílli nugántur.

DE CONCEPTIONE PERSONARVM.

Poßúntne complures nominatiui uerbo præponi? Admodum. Sed tunc numeri pluralis ut uerbum sit, necesse fuerit. Vt enim singularem unus nominatiuus, ita pluralem numerum flagitant, qui plures uno sunt.

Verùm quotæ personæ oportuerit esse uerbum? Quotæ fuerit nominatiuus is, quo præstantior demonstrabitur persona: ut quoties aderit prima persona, semper intelligatur præstantior, alioqui secunda præualebit: Iam ego, & tu efficiunt nos: tu & ille uos: ego & tu, & ille, nos: ut, Ego & tu uni doctori operam damus: uous & moy sommes souz un regent. Tu & ille mihi traditi estis in disciplinam: uous & lui m'auez esté baillez pour estre mes escoliers.

DE CONCEPTIONE GENERVM.

Ac simile quiddam fit in consensu adiectiui, & substantiui: itemq; relatiui, & antecedentis, quum duo triáue substantiua diuer

diuersorum generum accommodantur uni adiectiuo aut relatiuo. Primùm enim oportet hoc esse numeri pluralis, quia multis respondet: deinde generi adformari, quod cæteris præstat. Iam masculinum præstat fœminino, & neutro, rursus neutrum fœminino: ut, Vir & mulier religiosi, qui pro eo ac debent, conditorem suum reuerentur. Lena & scortum sunt Reipublicæ perniciosa.

Quomodo substantiuis, uel cuiuslibet generis res animatas significantibus, & adiectiuum, & relatiuum ad neutrum genus transferri ex usu omnium Latinè dicentium constat: ut, Vrbs & templum dedicata sunt. Labor & uoluptas, quæ natura dissimillima uidentur, tamen societate quadam inter se naturali sunt innexa. Et, Ferè ira & concitatio furori sunt affinia.

Habemus de congruentia. Iam percunctemur de Exactione.

DE EXACTIONE.

Exactio quid est? Partium orationis uis quædam, & natura, qua in certo casu, aut modo, alia aliam sibi adiungi postulat.

Ista uis ac natura in quot orationis partibus inest? In omnibus.

Omnibus'ne ex æquo sine distinctione aut exceptione? Hoc quidem mihi non ita uidetur. Quoniam ut non aliud, certè hoc interest, quòd uerbum in quo ipso est tota uis sermonis, quodq́; orationis totam constructionem gubernat, & à fronte, & à tergo sibi aut casum, aut aliud quippiam loco casus astrui uult, atq; exigit: reliquæ orationis partes tantummodo certum sibi quempiam casum post se adsciscunt: quippe uerbo subiectæ, ut sine quo nihil prorsus effecturæ sint. Quò etiam nunc clariùs appareat, quàm meritò dicatur uerbum in oratione dominari, & caput esse. Tum excipienda est coniunctio, quia cæteras orationis partes ad sui declarationem hæc nusquam exigit, sed eis tantùm pro uinculo adhibetur, ut copulet, & connectat nunc uerba & sensus, nunc uerba tantùm, nunc sensus tantùm. Nam quòd similes casus, & modos uerbi exigere dici poßit coniunctio, hoc

eo intel

eo intellectu accipiendum est, ut quæcunque alia orationis pars casum aut modum uerbi explanandi sui causa sibi adsciuerit, huic casui aut modo, si opus erit, alium quem aut casum aut modum adnectere, per coniunctionem id quidem fiat, sed ita, ut necesse sit, hunc eundem casum aut modum omnino similem esse ei, quem ea pars sibi prius in constructionem adiunxerit: quo fit, ut casus per coniunctionem copulati, aliunde, non ex ipsa coniunctione pendeant, nec eam declarent, sed eam duntaxat partem, abs qua (ut sic dicam) reguntur, seu adsciti sunt. Iam *hic exigentiam uocamus, quum partes orationis aliæ alias certis rationibus, & modis assumunt, ad explanandam, atque implendam significationem suam, quomodo substantiuum sibi adiungit adiectiuum, si uidelicet absque eo non satis, aut non adeò expreßè aut eleganter intelligatur.* Et *uerbum exigit aduerbium: atque item præpositionem cum suo casu: imò & alterum uerbum, idq; alius modi, si aliter sensus perfici non queat.*

Quotuplicem facis exactionem? Duplicem. *Vnam à priore, alteram à posteriore.*

Ex*actionem à priore, quibus tribuis? Soli uerbo. Quibus posteriorem?* Reliquis *omnibus (ut dixi) extra unam coniunctionem.*

DE EXIGENTIA VERBI PERSONALIS A PRIORE.

Verbum personale quid exigit ante se?

Omne verbũ persónâle finítí modí éxígit ante se nominatîuum eiúsdem secũ númeri & persónæ expréssum, vel subaudîtum, aut quíppíam pro nominatíuo, puta vel infinítîuum, vel álium quem modum cum sua constructiône.

ut, Non *hic hæreo, ie ne m'arreste pas icy.* Albus *sis an ater nescio, ie ne sçay qui tu es.* Velle *suum cuiq; est.* Quòd *uales, bene est, il ua bien, que uous uous portez bien.* Non *est quod agas gratias, il n'y ha pas dequoy uous me deuez remercier.*

Quem uocas modum finitum? Vnum quemuis è quatuor primis. Quem infinitum? Solum quintum.

Quid uerò impersonâle uerbum éxigit ante se? Oblîquum aliquem casum.

Quem uocas obliquum casum? Omnem eum, *qui rectus non sit. Quot sunt recti?* Duo. *Nominatiuus, & uocatiuus.*

Qur nominatiuus dicitur rectus? Quia hic aliunde non deflectitur: unde usurpatiuè etiam dicitur casus, cùm aliunde non cadat. Tum à fronte uerbi in oratione collocatus, in faciem eiusdem uerbi directò intuetur, & antę illud stat rectus.

Et uocatiuus? Hic etiam rectus appellari solet, opinor, quia nominatiuo ferè similis est, & quia etiam præcedit uerbum.

Quot sunt obliqui? Quatuor, Genituuus, Datiuus, Accusatiuus, Ablatiuus.

Qur dicuntur obliqui? Quia à recto deflexi sunt omnes, nec ante finita uerba consistere queunt: itaque ad uerba, cum quibus construuntur, non nisi obliquè respiciunt.

Traditur'ne ullus generalis canon de anteriore uerbi impersonalis exactione? Nullus: est enim multiplex & uaria impersonalis uerbi anterior exactio, nihilo secius ac posterior. Proinde de ea nihil semel, atque in uniuersum præcipi potest: sed tractanda est simul cum posteriore: id quod infrà commodius suo loco fiet.

In exigentia anteriore uerbi personalis quid requisisti? Congruentiam ipsius uerbi cum suo recto in numero & persona.

Quid in exigentia anteriore impersonalis uerbi, ullámne congruentiam? Nullam: quia illic nec in numero, nec in persona errari potest.

Agè uerò, circa posteriorem exigentiam utriusque horum ecquid spectandum, atque obseruandum censes? Ante omnia delectum.

DE DELECTV.

Quem mihi delectum narras? Ne uidelicet quemcunque casum

uerbo exigentiæ regula concesserit, hunc illi continuò subijciendum putemus. Quin iuxta Latinæ linguæ idiotismos, accuratam singularum dictionum electionem ad nostri sermonis texturam adhibeamus. Nam, Ago tibi gratias, *rectè dicimus: quod Galicè est,* Ie uous remercie. Facio tibi gratias, *non item: etsi utrunque horum actiuum uerbum est, admittens post se transitiuè accusatiuum.* Itidem, Dare uerba, *Latinis tritum est, pro eo quod est fallere, atque eludere.* Tradere *seu* præbere uerba, *pro eodem, inauditum.* Eiusmodi *ergo sunt ea, in quibus haberi delectum præcipimus.* Neque *enim protinus quicquid ex præscripto Grammaticorum canonum dicatur, ob eam modò causam rectum existimari debet.* Alioqui *scire gratiam, sauoir gré, & facere honorem, faire honneur, quæ planè Gallica sunt,* Latinè *defendi possent: quum habere gratiam, & habere honorem, apud Latinos dicere sit moris. Verborum igitur electione diligenti opus est, & iudicio, ne* Latinitatem *quasi obtorto collo ad linguæ nobis uernaculæ consuetudinem trahamus: quod notarij publici, & Legulei, & rabulæ forenses, &* Theologi, *ac* Philosophastri, *& cæteri eiusdem farinæ Gotthici plerique omnes facere solent. Sed uerè* Romano *patrium sermonem potius seruire cogamus: duntaxat ubi* Latinè *dicere uelimus. Quanquam in multis esse linguarum cognatio quædam uidetur,* Rectè *enim Græcè dixero, οἶδά σοι χάριν: ubi Gallicè dicam, Scio tibi gratiam: ac* Latinè *quidem rursum,* Nollem *tam multam in eo operã ponere: similiter ut Gallicè protulero, ie ne uoudrois pas tant mettre de peine en cela. Sed quoniam hoc perpetuum non est, nec usu paßim euenit, id dandam esse operam dixi, ut sic interpretentur ac conferantur linguæ, nec ullius earum proprietati uis afferatur: sed sua cuique integra seruentur dicendi genera.* Huius *autem rei copiam faciet & dabit diligens autorum lectio, & tractatio, cum sollicita ac prudenti obseruatione.*

Non etiam in alijs constructionibus postulabitur delectus?

Quidni? Vel in coniunctionibus requiretur, non modò in reliquis partibus orationis, quarum propria est casuum exactio: nam, neq; uerò, age uerò, at uerò, dicimus: neque autem at autem, age autem, non dicimus: cùm è diuerso, non uerò, haud dicamus, sicut non autem: quia hoc usitatum, illud receptum non est. Ergo his quoque constructionibus necessaria est uerborum electio, ut dici liceat in summa, Latinæ orationis elegantiam in diligenti uerborum electione, aptaq; eorundem collocatione, & structura totam consistere. Sed harum rerum pleni sunt libri Elegãtiarum Vallæ. Adsentior. Cæterùm eandem istam à posteriore exigendi rationem, quoniam ad omnes orationis partes extra unam coniunctionem pertinere etiam dixisti, agedum liceat de his ordine quærere. Interroga, ut lubet.

De exigentia posteriore singularum partium orationis, ac primùm nominis.

Quot casus exigit nomen à posteriore? Quatuor. Genitiuum, Datiuum, Accusatiuum, & Ablatiuum.

Quæ nomina exigunt Genitiuum? Substantiua & adiectiua.

Tenes regulam de substantiuis? Teneo. Cedò.

Vbicunq; in sermone Gallico, post vnum aliquod substantiuum nomen, cuiusq; generis, & numeri, & casus id fuerit, atq; adeo vndecunq; idem pependerit; quoties, inquam, post id nullo intermedio statim sequetur alterum diuersæ rei substãtiuũ, cũ articulo Gallico genitiui casus sibi ex ipsius Gallici sermonis proprietate & vsu præposito, cuiuscunq; etiam generis ac numeri nomen hoc substantiuũ sequens fuerit, ipsum in sermone Latino genitiui casus esse oportebit. *ut, La chemise du garson, subucula pueri: La boutique d'un marchant, taberna mercatoris: L'imprimerie d'un Imprimeur, officina Typographi: Les armes de noblesse, nobilitatis insignia: Le manche*

manche d'un espee, capulus ensis: Vn tonneau de uin, dolium uini: Vn uerre d'eau, cyathus aquæ: Vn boisseau de sel, modius salis: Vne paire de gants, par manicarum: Vne paire de chausses: par tibialium: Le chalit d'un lict, fulcrum lecti: Le bout d'un baston, extremum baculi.

Qui sunt articuli Gallici genitiui casus? Du, de, des, d'un, d'une, d'unes, *&c.*

Atqui ijdem hi sunt etiam ablatiui casus. Quo discrimine alteros ab alteris secerni atque internosci licebit? Quando non repugnante uerborum sensu genitiuus is resolui poterit in nominatiuum cum uerbo habet, seu poßidet, mutato substantiuo illo, unde idem genitiuus pependerit, in accusatiuum nominis relatiui substantiæ: hoc erit signi, Gallicum illum articulum eidem genitiuo Gallicè præpositum haberi, & esse oportere genitiui casus: ut, Le compaignon d'Vlysses, *comes Vlyßis: quia Vlisses habet comitem. Les hanches d'un lieure, clunes leporis: quia lepus habet clunes. Vne espaule de mouton, armus arietis: quia aries habet armum: sic resoluutur,* Armus arietis, *id est, armus quem habet aries.* Le mœul *d'un œuf,* Luteum oui, *id est, luteum quod habet ouum: atque item in alijs.*

Quando uerò non poterit fieri talis resolutio, obstante sermonis sensu, aut quando per articulum dabitur intelligi, rem esse, quæ ab aliqua re dici ac denominari, fieri aut haberi significetur, argumento id erit, articulum esse potius ablatiui casus: ut, L'homme du cheual *que uous marchandiez, homo ab equo, quem licitabare: non homo equi: sicut,* Mercenarij *à uilla, les manouuriers & gens louez de la grange.* Eius *famulus à pedibus, son homme de pied: non eius famulus pedum.* Minister *eius à cubiculis, son uarlet de chambre.* Homo *à prælectionibus, à studijs, & memoria rerum excolendarum: homme de lecture, homme d'estude, & de lettres* Hinc dicimus, Erat ei *à prælectionibus, il lui lisoit, il estoit son liseur. Sum tibi à studijs, ie*

uous sers à l'estude. Sum tibi à memoria rerum excolendarum, ie uous sers à uoir & entendre les bons liures & auteurs. Ioannes à taberna. Iean de la Boutique: alioqui tabernæ administrator, pro famulo qui merces in taberna tractat, le uarlet de la boutique, rectum erit: habet enim & taberna suum administratorem. Item, Petrus à Lugduno: non Lugduni. Franciscus à Turnone: non Turnonis, nec dicetur, Est Turnonis, il est de Tournon: sed, Est à Turnone. Ita, Franciscus à Claromonte: non Claromontis. Ioannes à Prato: non Prati. In quibus de, articulus Gallicus planè ac sine controuersia est ablatiui casus, & ad ablatiuum pertinet, nisi uidelicet, quum hæc Latinis eleganter transfigurantur in epitheta: ut, Franciscus Claromontanus: Petrus Lugdunensis: Turnonius heros, quemadmodum dicimus, à manibus, & amanuensis. secretarius, & à secretis. quæ omnia multò latius ac fusius dispersa sunt ac dissipata, quàm ut una aliqua præceptione astringi, & concludi possint: sed diligenti obseruatione opus est, propterea quòd in eis passim uulgò peccatur.

Est tamen vbi ínterim genitîuum constrúere licet, aut ablatîuum cum præpositiône de, è, vel ex, absq; discrímine, nempe casum materiéi, ex qua áliquid esse, seu conflári significêtur:

ut, Aceruus lapidum: & ex lapidibus. Vergilius:

Monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepultus.

Crater argenti, apud Persium: & Crater ex argento, aut etiam, Crater argenteus. Vas è uitro, aut uitreum, aut uitri. Subucula lini, aut è lino. Vestis è serico, aut serica seu serícea. In quibus omnibus etiam exprimitur Gallicus articulus de.

Atq; huc reférri licet partitiuôrum natûram:

Optimus plebis, & optimus de plebe: eorum unus, & ex eis unus. Alius autem cuiusdam rationis & formæ sunt, Omnium horarum homo, homme qui est à tout. Et, Perpaucorum hominum homo,

homo, homme qui ne conuient pas auec toutes gens.

Alicubi magis conuenit loqui per ablatiuum cum præpositione: vt in exprimenda origine, aut efficiente, atque autore causa: *ut*, *Ex illustri familia uir, homme de noble maison, gentilhomme. sic enim accommodatius dicitur, ad id, quod significatur, quàm uir illustris familiæ: nam alioqui uir illustris familiæ, eadem ratione dicitur, qua uir incertæ originis, id est, cuius origo incerta est. similiter, uirgo è diuite ac potenti domo, fille de riche & puissante maison: potius quàm prædiuitis ac potentis domus: quasi uidelicet subaudias illic nata, seu orta. Sic omnino uir ex Deo, significantius etiam, quàm uir Dei: quasi etiam tu dicas uirum, qui totus à Deo effectus ac compositus sit ad ea, quæ sunt ipsius Dei: alioqui dubium non est, quin Dei simus omnes. Sic Opt. Maxim. præceptor & dominus noster* CHRISTVS, *Vos, inquit, ex patre diabolo estis: potius quàm patris diaboli. Sic & Terent. (ut misceam sacra profanis) Ea primùm ab illo animaduertenda iniuria est. Iniuria ab illo inquit significantius omnino, quàm si dixisset, iniuria illius: id quod uel cæco appareat. Nam in illo, ab illo, nulla subesse potest amphibologia: in illius, subesset: quippe quum is genitiuus, & actiuè & passiuè significare poßit, ut sit; iniuria illius, uel quam fecerit, uel quam passus sit: sicut in Eunucho: Vbi uis, adsunt tibi dona à Phædria. Nam si Phædriæ dona dixisset, dubium erat, utrum diceret, donáne quæ Phædria alicunde accepisset, & ut sua haberet, an quæ is ad Thaidem mitteret. Ergo, adsunt tibi hic à Phædria dona, rectiùs etiam dixit, quàm, adsunt tibi hic Phædriæ dona. Simile est Ciceronianum illud de Oratore: A cæteris silentium, ab oratoribus solitudo: nempe quòd & cæteri silerent, & oratores solam reliquissent, id est, deseruissent curiam. Vitanda est enim ubique, quoad eius fieri potest, amphibologia: alioqui indifferenter dici poterit, hoc tuum esse credebam, &*

hoc esse à te credebam : ie croyois que tu fusses l'auteur & l'inuenteur de ceci. Hoc *Plauti est, seu è Plauto, seu Plautinum.* Quanquam *etiam, amicus ex animo, magis mihi quidem arrideat, quàm amicus cordis : &, è schola Socratis, aut Platonis discipulus, quàm scholæ Socratis aut Platonis.*

Nec omnino diuersa erit cõstructio, ubi Gallicè dicitur, de chez & deuers : ibi enim ablatiuo cũ præpositione à uel ab, aptior ferè (mea quidem sententia) locus est, quàm genitiuo: nam genitiuo inibi etiam locum esse, non sum qui negem.

Terent. Quis à me tam grauiter pepulit fores? id est, meas, seu domus meæ. Qui ha heurté si fort à mon huis? qui ha poußé si fort ma porte? ou la porte de chez moy? Alibi : A me nescio quis exijt : ie ne sçay qui sort de chez moy. Alibi : Concrepuit à Glycerio ostium, quum, ostium Glycerij sine uitio dicere potuisset, sicut M. Cicero lib. 1. de Oratore : Testis est, inquit, Q. Mutij ianua, & uestibulum. Item alibi idem Terent. Ab Andria est ancilla hæc : quum, Andriæ ancilla dicere potuisset. Ceste chambriere est deuers, ou de chez l'Andrienne. Rursum alibi idem : A uobis est, inquit, de puero loquens : il est de chez uous : quum Vester est, etiam ibi dicere potuisset. Sic, A me tibi dabo chlamydem : Ie te bailleray un manteau de chez nous, ou de chez moy, Aut à me, id est meam. Hæc sine dubio latißimè patent etiam extra hunc sensum : ut, A Laurentio Valla Elegantiarum præceptiones : &, Laurentij Vallæ Elegantiarum seu de Elegantijs præceptiones. Quintiliani Oratoriæ institutiones : &, A Quintiliano Oratoriæ institutiones.

Num etiam construi possunt substantiua nomina cum ablatiuo sine præpositione? Non per se. Quid est non per se? Nam quòd construuntur cum ablatiuo sine præpositione, similiter ac

cum

cum genitiuo, quum tribuimus cuipiam aliquid in laudem aut uituperium, id efficitur adiectiuo, seu epitheto ipsius laudis, aut uituperij.

ut, Puer ingenij summi, ingenio summo, homo ualentißimi corporis, & ualentißimo corpore: mulier perfrictæ frontis, & perfricta fronte: femme effrontee & sans honte.

Nec alios casus admittunt substantiua? Non. *Quid ergo fit reliquis obliquis?* *Eos adiectiua sibi adsciscunt.* *Non hæc etiam genitiuum sibi adsciscunt? Quid ni? Pleraque singularem & pluralem genitiuum nullo discrimine: quædam pluralem tantùm.*

Quæ adiectiua vtrumuis genitiuũ flagitant?

Expers belli, qui ne sçet que c'est de guerre: Peritus rerum: Fidens animi, Cupiens lucri, Fugitans litium: qui hait proces & noises. Tolerans laboris: qui endure bien la peine. Patiens inediæ: qui endure bien de ne manger rien. Profusus sui: qui est prodigue du sien. Participialia ferè sunt uerbalia, & actiuè significant.

Quæ adiectiua genitiuũ multitudinis tantùm admittũt? Partitiua, id ꝗ cum generis consensu.

Vterque nostrum: Alter Aiacum: Sodalium Franciscanorum quiuis: Quidam tuorum: Si quisquam horum: Quicunq; ciuium: Huius nationis quispiam: Vnus uirorum: Primus auditorum. Item gradus Comparationis, Nigræ lanarum: Fortior manuum: Omnium præstantißimus: & hoc genus cætera.

Quur genitiuum multitudinis, quàm pluralem maluisti? Vt singularem genitiuum collectiui nominis complecterer, qui tametsi uoce singularis est, tamen de multis dicitur: ideo etiam genitiuus est multitudinis.

Quænam uerò adiectiua nomina partitiua dicuntur? Ea, *per quæ pars à toto abduci significatur.*

Quo pacto? Nam quum dico, Omnium præstantißimus: in illo Omnium, dico totum: in Præstantißimus, partem eius totius: quam inde, id est, ex illo eodem toto abduco & separo: significo

enim unum aliquem ex illis omnibus. Atque *itidem cùm dico,* Vterque *noſtrum,in genituo noſtrum, eſt totum,ut hoc loco accipitur totum.* Vterque, *id eſt, ego & tu, ſinguli partes ſumus illius eiuſdem totius.*

Referuntur *in numerum partitiuorum gradus comparationis?* Maximè.

Quot ſunt gradus comparationis? Tres. *Qui?* Poſitiuus,*ut fortis: fort.* Comparatiuus,*ut fortior: plus fort.* Superlatiuus,*ut fortiſsimus: plus fort, ou tresfort.*

Ecquis de his in uniuerſum tradi poteſt canon? Videtur *poſſe.* Quiſnam? *cedò.Siquidem ad hunc modum præcipitur: ut,*

Quod Gallicè dicitur, le plus, ou la plus des, aut les plus des: Si duo tantùm ſint,dicendũ ſit per comparatiuum cum genitiuo multitudinis: *ut,* Fortior *manuum,la plus forte des mains: & fortior* Aiacum, *le plus fort des deux Aiax.*

Si plura duobus ſint, oratio fiat per ſuperlatiuum; itidem cum genitiuo multitudinis: *ut,* Græcorum *fortiſsimus eſt* Achilles, Achilles *eſt le plus fort des* Grecz. *Prudentiſsimi ciuitatis qui tacent, les plus ſages de la uille ſont ceux qui ne ſonnent mot.* Virginum *pulcherrima, la plus belle des uierges.*

Nec mihi quidem probandum uidetur, quod uulgus hic dicere ſolet, la treſbelle des, le tres fort des, &c. Nam Gallicum illud, tres, tum demum in ſuperlatiuum competit & quadrat, quum is abſoluit, id eſt, ſine caſu ponitur: ut ,illud eſt optimum, cela eſt treſbon. Quod *uerò Gallicè dicitur, plus que, hoc tantùm dicatur per comparatiuum cum ablatiuo ſine præpoſitione:ut,*Achilles *erat fortior* Hectore, Achilles *eſtoit plus fort que* Hector. *Qui quidem ablatiuus reſolui poteſt in caſum ſimilem ipſi comparatiuo, intercedente particula quàm: ut,* Hectorem *perhibent fortiorem quàm* Achillem. *Atque hoc eſt, quod de his rebus in*

genere

genere tradi posse reor. Nam Gallico illo, le plus des, la plus des, les plus des, quarum rerum fiat comparatio, eas eiusdem generis esse: illo uerò, plus que, non item esse oportere intelligi satis datum est. Addamus tamen, si uidetur, illud quoque obseruandum esse, quòd à comparationis ipsius natura comparatum est, & de eadem regula intelligi potest, ubi adsunt res, ut dicimus, similis generis, si duæ tantùm erunt: uel in sola adiectiui cum substantiuo congruentia, & citra genitiui exactionem, ut comparatiuo utamur. Si uerò plures, superlatiuo: ut, Certior polus est antarcticus, non certissimus: quia tantùm duo sunt poli. Item, Sol est planeta maximus, idemq; optimus ac saluberrimus.

Audio & fateor.

Iam datiuum quæ adiectiua sibi adsciscunt? Datiuum vel genitiuum recipiunt. Affinis criminis vel crimini.

Nec dicam, Reus criminis, qui est coulpable du crime. Similis domini, uel domino. Proprium uirtutis, uel uirtuti. Commune omnium, uel omnibus. Amicus illius, uel illi. Finitimus, uicinus, propinquus, conscius, conformis, conterminus, &c.

Quæ adiectiua, datiuũ tantùm postulãt? Quęcunq; commodũ aut in commodum significant: *ut, Fidus amico, Perfidus regi, qui rompt sa foy au Roy. Omnibus acceptus, aggreable à tous. Suis malus, alienis bonus, mauuais aux siens, bon aux estrangers.*

Huc pertinet opus, quod cum datiuo & ablatiuo sine præpositione construitur, intermedio quidem verbo substantiuo Sum, es, est. *ut, Mihi uiatico opus est: ubi Plautus etiam dicere solet, usus, pro opus: Il me faut dequoy passer mon chemin. Senectutis subsidio aliquo tibi opus erit: Tu auras besoing de quelque baston de ueillesse. Dicimus etiam, Non sum tibi opus, Ie ne te fay pas besoing:*

soing: id est, non eges mei. Mihi opus non fuisti. Et, Mihi te opus non fuit: id est, tui non egebam. Te, seu tui facilè carui: Ie me suis bien passé de toy.

Quæ adiectiua Accusatiuum sibi vendicant? Quæ ad aliquam dimensionem spectant. *ut, Caulis palmum altus, le tronc d'une herbe, d'un espant haut. Septem pedes longus. Crassus tres digitos. Latus ulnam, large d'une aulne.*

Quæ adiectiua Ablatiuum sine præpositione volunt?

Contentus paruo: Præditus uirtute: Diues agris: Ne ligula quidem dignus: Genere Andria: Integer pudore & dignitate, de qui l'honneur n'est en rien diminué.

Quæ adiectiua Ablatiuum sibi cum præpositione à, vel ab, subijciunt?

Animo est à literis alieno. Hoc ab eius sententia diuersum est. Hic est alter ab illo. A me pudica est, quasi soror mea sit: quant à moy, ie ne l'ay touchee, non plus que si elle estoit ma sœur. Terent. Narratq́;, ut uirgo à se integra etiam tum sit. Item ab animo æger sum, etsi à morbo satis ualeo. Tu ab animo otiosus es: Tu te donnes de bon temps: Tu ne prens point les matieres à cœur: Tu n'as soucy d'aucune chose. Illi sunt ab ingenio improbi: Ceux là sont de mauuaise engeance, & de maligne nature. Ab equitatu firmus: Fort de gens à cheual.

DE EXIGENTIA PRONOMINIS.

QVis à pronomine exigitur casus? Genitiuus pluralis, sed hac lege, vt accedat consensus generis; *ut, Aiacum hic Telamonius, ille Oilei filius fuit.*

Quot sunt pronomina demonstratiua? Omnia. Nullum enim pronomen est, quod uim demonstrandi non habeat.

Quot

Quot sunt Gentilia seu Patria? Duo : *Nostras* & *uestras*.

Qur ita uocantur? Quia per ea gentem, & patriam, aut etiam professionem significamus.

Quot sunt relatiua? Octo : Ille, *ipse, iste, hic, is, sui, suus, idem.*

Quot sunt reciproca? Duo. *Quæ? Sui, & Suus.*

Quare dicuntur reciproca? Quia in seipsa reflectuntur : ut, Scioli ferè sibi placent.

Quot sunt possessiua? Quinque : Meus, Tuus, Suus, Noster, Vester.

Qur uocantur possessiua? Quia per ea posideri aliquid significamus.

Vtrum dicendum est, Meine liber, an meus? Liber meus. Quid ita? Quia mei cum similibus passiuè non possessiuè seu actiuè significant : ut, amor, desiderium, cura, solicitudo, memoria, copia, dolor, potestas, utilitas, usus, uis, fastidium, fauor, mei, tui, sui, nostri, uestri, passiuè significant, quòd hæc ab alijs de nobis habeantur. At desiderium, fastidium, cura, solicitudo, memoria, copia, dolor, potestas, utilitas, usus, amor, meus, tuus, suus, noster, uester, actiuè seu possessiuè significant, quòd ea penes nos sint, neque aliunde ad nos emanent atque influant. Vehementer tua sui memoria delectatur : Il ha grand plaisir de la souuenance que uous auez de lui. *Sic ornatè etiam dicimus, Mea unius opera liberatus es :* Tu as esté deliure par le moyen de moy tout seul. *Ex tuo ipsius animo coniecturam feceris, an grauer ita accipi:* Par l'affection de uous mesmes uous pourrez presumer ou imaginer, s'il me greue d'estre ainsi traicté. *Noster duorum conatus nihil efficiet, nisi manum ipse admouerit :* L'efforcement de nous deux ne fera rien, si lui mesme n'y met la main. *Item, Mei solius es immemor :* De moy seul tu n'as point de souuenance. *Sui conueniendi omnibus potestatem facit :* Il permet facilement à chacun de parler à soy.

DE EXIGENTIA POSTERIORE VERBI.

Quot casus exigit uerbum à posteriore? Quinque. Nominatiuum, genitiuum, datiuum, accusatiuum, & ablatiuum.

Quæ uerba exigunt à posteriore nominatiuum?

Verbum substantiuum, verbum vocatiuum, & quodcunque eorum vim obtinet, exigit à posteriore nominatiuum. qui ad idē pertinet, quod significat nominatiuus à priore: vt sum pius, uocor Aeneas, salutor poëta.

Quot sunt uerba substantiua? Vnum tantum. Sum es, est.

Quot sunt uerba uocatiua? Quinque. Appellor, dicor, nominor, nuncupor, & uocor.

Dic horum uim habentia. Fio, euado, existo, sto, uenio, uideor, iudicor, cognominor, inscribor, & similia ferè ex omni genere personalium: ut, Obscurus fio, Hodie intelligentes & boni uidentur stulti. Dormit securus. Bibo ieiunus. It cubitum incœnatus.

DE GENITIVO.

Quæ uerba exigunt genitiuum?

Omnia verba cuiuscunque generis sint, quorū quidem significatio ad aliquod pretiū attinere potest, admittunt post se hos genitiuos, tanti, quanti, tantidem, quantiuis, quantilibet, quanticunque, pluris, & minoris substantiuè quidem acceptos. Nam si adiectiuè ponuntur cum substantiuis, abeunt in ablatiuos: quemadmodum cætera pretij nomina, quæ omnia in ablatiuo ponuntur sine vlla præpositione.

Non est mihi copia tanti, ut fieri seruus uentris amore uelim. Quanti uirtutem pendes, facies, habebis, æstimabis, tantidem apud homines penderis, fies, habeberis.

Quanti pransus es? Combien as tu payé pour ton disner?
Quanti constant tibi semel duodeni panes? Combien te couste une douzaine de pains.
Tanti emi tria pondo carnis uervecinæ : id est, libras.
Quantilibet indicat pannum, Il fait son drap tant qu'il ueult.
Pluris liceor, quàm quanti est, Ie uous en offre plus qu'il ne uaut.
Liceor præsenti pecunia, Argent content.
Non addicet tibi ædes minoris, Il ne uous deliurera pas la maison à moins. Tanta summa non mercor.
Quanto pretio redempta est?
Nihilo minore pretio distrahitur lignum, quã si frigus esset acrius.
Magno illi stetit, Il lui couste bon.
Putri mespilo non emerim, Ie n'en donnerois pas une nefle pourrie. Vsitatius tamen est Latinis, Vitiosa nuce non emerim.
Nimio docet, Il uend trop ses leçons.
Hoc non ualet teruncio, aut teruncium etiam.

Priuatim verò verba æstimãdi, curo, puto, facio, consulo, duco, pendo, habeo, id est, æstimo, præter dictos genitiuos amant etiã hos sibi adiungere, magni, parui, nihili, maximi, minimi, flocci, nauci, assis, huius.

Quid de me fiat, parui curas, Peu te chaut qu'il aduienne de moy. Non assis facio, nihili, flocci pendo istos nebulones, Ie n'estime rien ces lanterniers. Aequi boniq; facio, æqui boniq; consulo, & boni consulo, Ie prens en gré.

Præterea ex actiuis verba accusandi, dãnandi, absoluendi, monendi, & consimilia, præter accusatiuum adsciscũt sibi genitiuum, uel ablatiuum significantem crimen aut pœnam.

Qui alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet, Qui accuse un autre de deshonneur, se doit bien regarder.

Arguo te solœci, uel solœco, Ie te reprens d'incongruité.

Ne quenquam peccati temerè damnes, Ne condamne aucun follement de faute, ou d'auoir failli.

Magnæ summæ damnatus fuit, aut magna summa, Il ha esté condamné à une grande somme. Reuincam te mendacij, seu mendacio, Ie te conuaincray de mensonge.

Insimulat herum auaritiæ, Il accuse son maistre d'auarice. Absolui illum iniuriarum. Absolui illum iniuria. Admoneo te errati, Ie t'aduise de ta faute. Commoneo te promissi. Omne tempus nos admonet CHRISTI.

Excipiuntur alter, uter, uterque, ambo: construuntur enim hæc duntaxat in ablatiuo. Vtro accusatus es, mendacij, an periurij, an utroque? Respondit neutro, aut altero, aut ambobus.

Atque ex neutris satago, assumit genitiuum rerum.

Vt, Hic satagit rerum suarum, Cestui cy pense & est songneux en ses affaires.

Quædam genitiuum recipiunt aut ablatiuum in eundem sensum.

Vt, Egeo tui, egeo pecunia. Careo tui, & careo libris.

Memini construitur cum genitiuo: ut, memini huius rei. Cum accusatiuo: ut, memini hanc rem, id est, recordor. Cum ablatiuo antecedente præpositione de, ut non meminit de hac re, id est, mentionem non fecit: quo sensu dicitur etiam, non meminit huius rei. Construitur præterea cum infinitiuo: ut, non meminit legere.

Tum ex deponentibus Misereor, Recordor, Obliuiscor, genitiuum requirunt.

Vt, Miserere mei Deus. Recordare superioris uitæ. Obliuiscere malorum.

Ad hæc interest, refert, & est, pertinentia ad officiũ vel vtilitatẽ, seu impersonalia sint actiuæ

vocis,

vocis, seu personalia, quosuis genitiuos admitũt: prẹter illos quinq; pronominũ Primitiuorum passiuè significantes, mei, tui, sui, nostri, vestri: vice quorũ interest, & refert, assumũt ablatiuos possessiuorũ fœminini generis, mea, tua, sua, nostra, vestra, quibus additur ablatiuus cuia. Est verò, accipit nominatiuos generis neutri, meum, tuum, suum, nostrum, vestrum.

Interest omnium rectè agere, Il appartient à chacun de bien faire.

Doctoris est præcipere, & discipuli obtemperare, Il appartient au maistre de donner doctrine, & au disciple d'obeir.

Magni referebat te consilijs eius interesse, Il estoit fort bon que tu fusses present à son conseil.

Aut nostra aut amicorum interest scire, Ou pour nous, ou pour noz amis il est expedient de sauoir. Quid tua id refert? ineptum nimis est, Quid habes tu ad faciendum.

Non est meum contra autoritatem præceptoris dicere, Il n'est pas à moy de dire contre l'autorité du regent.

Cuia refert doceri, eius est idoneum magistrum deligere.

Dicimus etiam, Magni mea intererat, mea nihil refert, dum potiar modò: Il ne m'en chaut, mais que i'en iouysse, mais que ie l'aye.

Item in prima & secunda declinatione, numero singulari, loci minoris proprium nomen, in quo esse, aut agi aliquid dicitur, cum omni verbo absolutè construi potest in genitiuo.

Vt, Vixit Romæ. Egit Lugduni. Lutetiæ florent bonæ literæ.

In tertia verò declinatione aut plurali tantùm numero in ablatiuo.

Vt, Militauit Carthagine, Claruit Athenis.

Etiam appellatiua hẹc ponuntur in genitiuo:

Vt, Iacet humi. Domi belliq; uiximus. Domi nostræ cœnaui: non autem domi pulchræ, sed in domo pulchra.

Cætera appellatiua, aut propria maiorum locorum ponũtur in ablatiuo cum præpositione.

Vt, Commorabar in suburbano, dixi horarias in templo.

Minora loca, sunt urbes seu oppida, castella, pagi seu uici.

Maiora, regiones, prouinciæ, insulæ.

DE DATIVO.

Quæ uerba exigunt datiuum?

Cuiuscunq; generis verbũ habere potest etiã præter alios casus datiuũ significantem personã siue rem, in cuius gratiam, vel honorẽ, vel commodum, vel horum contrariũ actio verbi cedit.

Vt, Nequicquam sapit, qui sibi non sapit, Pour neant est sage, qui n'est sage pour soy.

Mihi istic nec seritur, nec metitur, Ie ne fay icy aucunement de mon proufit. Omnia tibi faciam, & obsequar, quæ uoles, Ie feray tout ce que tu uoudras.

Si quid peccat, mihi peccat, S'il fait faute, il la fait à mon dommage. Serua tibi, non, pro te. Cui uiuis? id est, in cuius gratiam uel honorem?

Viuit Deo, Il est tout à Dieu, Il est tout de Dieu, Il ne fait rien que pour luy, Il est tout pour luy, c'est à dire pour Dieu.

Atque hoc est, quod dicunt uerbum acquisitiuè poni.

Quid mihi succenses, seu irasceris? De quoy es tu marry contre moy? Semper mihi reclamas, & obstrepis, Tu es tousiours contre moy. Item contigit, accidit, euenit, usuuenit, obtigit, uacat, congruit, cessit, cecidit, obuenit, & uertit. Atque hæc postrema ferè cum aduerbio benè, aut malè: ut, Benè cessit tibi, &c.

DE ACCVSATIVO.

Quæ uerba exigunt accusatiuum?

Omne

Omne verbum actiuum eius naturæ est, vt à nominatiuo personæ agentis feratur in accusatiuum personæ patientis.

Vt, Non abigo, non exigo te, Ie ne te chasse point.
Non exclusi te foras, Ie ne t'ay point fermé dehors.
Tu refers mihi patrem, Tu me resembles à ton pere.
Appendi lardum meum, I'ay poisé mon lard.
Pendit uiginti libras, Il poise uingt liures.
Pisces istos pulchre macerato, Detrempe bien ces poissons.
Currus bouem trahit, Gallicum prouerbium est, La charrue ua deuant les bœufz.
Sequamur Christum, Amplectamur Euangelium.

Quid uocas personam agentem? Rem quæ agit id quod uerbum significat.

Quid patientem? Rem quæ in se illud agi sustinet, id est, quæ illam actionem recipit. Vt quum dico, Ignis urit ligñu, ignis quantum hic attinet, est persona agens; quia est res, quæ id agit, quod uerbum significat: lignum est persona patiens: sic enim loquuntur Grammatici, quia est res, quæ in se recipit, id quod ignis agit. Et huiusmodi uocatur persona constructionis. Nam sermonis persona ea est, de qua suprà in pronomine egimus.

Actiua sunt, quæcunque ex omni genere actionem significant. Atque ex his sunt, quæ præter accusatiuum personæ patientis, adsciscunt sibi etiam alterum accusatiuum rei.

Vt, Docui te honesta.
Erudij te bonas literas.
Pacem te poscimus omnes.
Hoc te uehementer rogo.
Si te ueritatem exigant, quid dices?
Precor te ueniam. Percontor te unum. Hortor te uirtutem.

Sunt quæ posteriorem accusatiuum mutant ablatiuo sine præpositione.

Vt, Induo te uestem, & induo te ueste. Erudio te literas, & literis.

Quædam cum præpositione, vt Oro, quæro, flagito, rogo, interrogo, posco, postulo, precor, sciscitor, percontor hoc abs te.

Porrò, quinque verba impersonalia actiuæ vocis, pœnitet, tædet, miseret, pudet, & piget, à fronte postulant accusatiuum, & à tergo genitiuum vel infinitiuum.

Vt, Pœnitet nos huius rei. Cuius? Nempe te non adfuisse. Neminem miseret mei, Aucun n'a pitié de moy.

DE ABLATIVO.

Quæ uerba exigunt ablatiuum?

Passiua omnia exigunt ante se nominatiuum personæ patientis, & post se ablatiuum cũ præpositione, à, vel ab, personæ agentis, aut nonnunquam datiuum ablatiui loco.

Vt, Deseror ab amicis: Superor ab æqualibus. Honesta bonis uiris, non occulta quæruntur, id est, à bonis uiris. Sunt mihi reperti capreoli, id est, à me. Post passiua participia, frequentior datiuus, quàm ablatiuus, Dilectus Deo, nulli cognitus, frequentius, quàm à Deo dilectus, à nullo cognitus, &c.

Hoc fit à Deo. Veneo ab hoste. Supellex ista à nemine licuit. Vapulauit à præceptore. Osculor à matre.

Passiua, id est, quæ agi in se aliquid significant.

Inter actiuũ autem in o, & eius passiuum in or, ita cõuenit, vt ex actiui nominatiuo fiat passiui ablatiuus cum præpositione à, vel ab: & ex accusatiuo illius fiat huius nominatiuus: Hoc est, vt eadem persona sit agens in passiuo, quæ est in actiuo, & eadem vtrobique patiens. Casus autem qui ab actiuo exiguntur, supra nominatiuum

tiuum & accusatiuum, non mutantur, sed manent in passiuo.

Vt, Doceo te Grammaticen, Tu doceris à me Grammaticen: Imbuo te bonis moribus, Tu imbueris à me bonis moribus.

Suntne quibus accusatiuus, aut ablatiuus in eundem sensum addi potest?

Tempus quantum, aut quandiu, quandudum, quampridem, in accusatiuo seu ablatiuo: tēpus quando, aut quo, aut quanto, pro intra quantū, in ablatiuo tātùm cuiq; verbo succedere potest.

Vt, Totos tres annos uersatus sum in dialecticis; aut tribus annis. Professus est triennium, & triennio: decem menses, & decem mensibus, il ha regenté trois ans, &c.

Iam seculum uideor te non uidisse, il me semble qu'il y ha cent ans que ie ne t'ay ueu.

Quandiu egisti Lutetiæ? Annum cum dimidiato, hyemem totam uel anno, &c. Quandudum uenisti? Ab hinc horam.

Quampridem conscendisti nauem? Quampridem mortui sunt tibi pater & mater? Ab hinc octo dies, uel octo diebus.

Quàm mox cocta est cœna? D'icy à combien est prest le souper? Iuxta regulam responderi potest. Ab hinc semihoram, D'icy à demie heure. Quando dabimus illi operam? id est, quando illum audiemus? Hora pomeridiana.

Sesquianno postquàm Parisios uenit, magistri titulo decoratus est, Vn an & demi apres qu'il est uenu à Paris, il ha esté fait maistre. Paucis antè diebus quàm ad te scriberem, frater noster excessit è uita. Quo tempore purgantur maria? Plenilunio.

Quanto tempore istud feceris? Triduo, quatriduo.

Quoto ab hinc die celebrabimus Hilaria? D'icy à combien de iours serons nous Caresme entrant? Octauo ab hinc die.

Potest autem interuenire præpositio.

Vt, Ante duos annos rem hanc confeci, Il y ha deux ans que i'ay fait ceci. Post duos dies lenita est tempestas, Deux iours apres le temps fut appaisé.

Ad quem diem profecturus est? Quel iour s'en doit il aller, ou partir? Ad diem præscriptum pecuniam ei numerabo, Ie lui bailleray argent au iour dit.

In tempore ipso adueni, Ie suis uenu bien à poinct.

Per hos totos dies nihil aliud quàm aut potauit, aut choreas duxit, Tous ces iours il n'a fait autre chose que chopiner, ou mener les dances.

Item per Postquam sic dicitur:

Mensis hic agitur iam septimus, postquam hic ad te uenit, Il y ha desia sept mois, qu'il est uenu uers uous.

Distantia item & spatium cum adiectiuis nominibus & verbis in accusatiuo vel ablatiuo itidem construuntur.

Vt, Lugdunum abest hinc iter, uel itinere octo dierum.

Patet area quoquouersus pedes triginta: La court ha de largeur trente piedz de tous costez.

Non discedit latum unguem, seu transuersum digitum ab hoc præcepto: Il ne passe pas ceste doctrine, ou ceste reigle du large d'un ongle, ou du trauers d'un doigt.

Latas tres mensas fecerunt.

Nam spatium ferè per accusatiuum effertur.

Quibus uerò addi solet tantum ablatiuus, atque is sine ulla præpositione?

Cum omni genere verborum instrumentum quoduis, item causa efficiens, item actionis modus, itemq; materies construi solent in ablatiuo sine vlla præpositione.

Candefacies lintea lixiuio, & insolatione: Tu blanchiras les lincieux

linceux par lexiue, & par les mettre au soleil.

Hoc absterge aqua: Nettoye ceci auec de l'eaue.

Tabescit mœrore: Il seiche d'ennuy.

Liberatus sum opera tua. Barbarum est, medio tuo.

Gaudeo eius causa: Ie suis ioyeux pour l'amour de lui.

Lacrymabat gaudio. Aequo animo feras aduersa.

Nollem tecto, nollem hospitio recipere furem: Ie ne uoudrois pas loger, ou heberger un larron. Nullo pacto fieri potest.

Exitu comperientur omnia. En la fin tout se trouuera.

Explebo eius animũ gaudio. Muta mihi scutatum solidis, Change moy un escu à des souls. Cambium barbarum est.

Vtere libro meo quãdiu uoles, Sers toy de mon liure tant que tu uoudras.

Et uerba quidem quæ motum ad aliquẽ locũ quoquo pacto significant, proprij nominis loci minoris, & horũ appellatiuorum rus, & domus, accusatiuum flagitant absque præpositione.

Vt, Eo Lugdunum. Sal aduehitur Condrieum. Hoc perlatum est Auenionem. Aufer istud domum. Rus hunc abigam.

Aliorum verò appellatiuorum, aut propriorum maiorum locorũ, accusatiuum etiam recipiunt, sed non sine præpositione.

Vt, Confero me in Franciam. Comportantur in forum. Nauigat in Siciliam.

Sed quæ motum per locum, aut de loco significant, proprij nominis loci minoris, & appellatiuorum rus & domus, ablatiuum etiam sine præpositione postulant.

Vt, Transiui Gratianopoli, Venio Lutetia, Profecti sunt hi Auenione. Profectus est, mouit Turnone, Il est parti de Tournon. Venit rure. Egreditur domo.

Aliorum autem appellatiuorum aut propriorum nominum maiorum locorum, ablatiuum etiam recipiũt, sed accedente præpositione, vtique quæ significant de loco: nam quę per locum significant, accusatiuum intermedia prępositione flagitant.

Vt; Eum abduxi e ganeo, Ie l'ay tire d'un cabaret.

Ab Italia nihil aduehitur librorum. Ex ædibus nostris modò prodijt. Per Siciliam tendebat in Latium. Transit per templum, per aream, &c.

At verò Sum, es, est, quotuplicem constructionem habet? Quintuplicem. Primò cõstruitur cum genitiuo possessiuè.

Vt hoc pecus est Melibœi. Possessiuè: id est, cùm genitiuus ille possidentis personam exhibet.

Secundò construitur cum datiuo acquisitiuè, & cum verbum habeo, interpretatur.

Vt, Ne mihi Suffenus essem, A fin que ie ne fusse un fol uanteur, & glorieux.

Ne nulli sis amicus, neque multis, Entretiens peu & de bons amis. Est mihi liber, id est, habeo librum. Et, Non est salus homini, id est, homo non habet salutem.

Assumit identidem alterum datiuum accipiẽdum (vt volunt) pro accusatiuo cum præpositione ad, vel in.

Fuisti mihi præsidio. Fuisti mihi auxilio. Negotium meum non est tibi curæ, Tu ne tiens conte de mon affaire.

Hoc tibi erit usui, Cecy sera à ton proufit.

Erat alicui rei, Il estoit bon à quelque chose.

Ea res tibi est lucro, honori, infamiæ, ignominiæ, dedecori, ornamen

namento, indicio, argumento, documento, exemplo, id est, in lucrum, honorem, &c.

Nec in verbum Sum, es, est, modò: sed in alia quoque non pauca verba huiusmodi duplices datiui cadunt appositissimè.

Vt, Relinquo tibi pignori uestem, Ie te laisse ma robe en gage.

Do tibi pignori libros, Ie te baille en gage mes liures.

Misit mihi caseum dono. Muneri accepi à patruo thoracem undulatum, I'ay eu en don de mon oncle un pourpoint de camelot.

Id sibi habet studio. Id sibi laudi putat.

Do tibi uitio. Verto tibi uitio, id est, uitupero.

Habes me despectui, despicatui, frustratui.

Habent omnia sophistæ quæstioni, Datur nuptui uirgo.

Canit receptui, Il sonne à la retraicte, ou il fait fin.

Item natus est opprobrio, laudi, ludibrio, gratijs, musis, &c.

Tertiò, Sum, es, est, assumit accusatiuum cum præpositione.

Vt, non fuit is apud te. Facultates meæ sunt penes tutorem. Mes biens sont entre les mains & en la puissance de mon tuteur.

Quartò, Si quid ex his quæ sunt animi aut corporis cuipiam per adiectiuum laudis aut vituperij tribuimus, hîc verbum Sum, es, est, ablatiuum habet, aut etiam genitiuum.

Vt, Non ita sum acri ingenio, & acris ingenij. Tu es obtusi capitis, & obtuso capite.

Quintò, iungitur ablatiuo interueniente præpositione. *Vt, Non sum in culpa, Ie n'en peux mais.*

Non sum in causa, Ie n'en suis pas en cause.

Præterea, Sum, es, est, plerunque intelligendum est in oratione: Vt, Gloria tibi Domine.

IMPERSONALIA PASSIVAE VOCIS.

Quid impersonalia paßiuæ uocis, quam constructionem hæc etiam habent?

Impersonalia paßiuæ vocis cùm significent actionem cum quadam generalitate, nullo indigent anteriore casu: quanquam generalitatis illius restringẽdæ gratia, eis aliquando præponitur ablatiuus cum præpositione à vel ab. Post se autem à neutris quidem acquisitiuis profecta, datiuum aßumunt.

Vt, Seruitur tyrannis. Bene fit multis à principe.

Alia non habent casum, nisi quem suppeditat prępositio.

Vt, Itur in antiquã syluã. Luditur de tuo corio. Viuitur in diem.

INFINITIVA PERSONALIVM.

Infinitiuorum autem constructio quæ?

Infinitiua verborum personalium, quum ante se casum habent, duntaxat habent accusatiuum: post se verò casus suorum verborum.

Vt, Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere indigna genere nostro?

Excipitur infinitum, esse: nam hoc casum post se habet similem ei, qui ipsum continuò pręcedit, etiam si is aliunde pendeat.

Vt, Ego precor esse tuus. Christus dedit omnibus esse beatis: Apparet hunc esse seruum domini pauperis.

Latinè tamen dicitur, Expedit uobis bonos esse: &, Tibi licet esse fortunatißimum.

Quid aliorum verborũ item similes casus annectentium, hoc obtinentiuum, uel substantiui verbi infinitiua, non etiã excipiuntur? Non opinor; ferè enim ad hunc modum construuntur: Non possum resistere solus. Spero videri tibi amicus. Gaudeo illum haberi doctum.

INFINITIVA IMPERSONALIVM.

Porrò impersonalium infinitiua, quid? Hæc constructione à thematis non differunt.

Vt, Quis non uidet moris esse, præferri uitiosa rectis? Scit illum pœnitere peccati.

Iam uerò in summa, à quot partibus orationis exiguntur infinitiua? Duabus. A quibus? Nomine, & Verbo.

Nomine: ut, Audax impingere colaphum, Qui est audacieux à donner un soufflet. Timidus capulare, &c.

Item, Facile est iugulare mortuũ, Il est aisé tuer un hõme mort.

Operæpretium est audire eorum stultitiã, C'est un passetemps d'ouïr parler de leur sotise.

A uerbo actiuo: ut, Cupio illum prouehi, Ie desire qu'il soit aduancé. Cogito ab eo inire gratiam, Ie pense d'entrer en sa grace. Negat sic esse, Il dit qu'il n'est pas ainsi.

A passiuo: ut, Creditur fecisse illos uersus. Non uideris mibi rectè intelligere.

A neutro: Quid cessas intro irrumpere? Qu'attendez uous de uous fourrer là dedans? Quid cessatis cum alloqui?

Pergis esse Demea, Tu continues estre un terrible homme, ou un chagrigneux.

A deponenti: ut, Molitur oppugnare. Inficior me fecisse. Reor illũ bene tibi uelle. Iandudũ aliquid ruri agere arbitror.

Ab impersonalibus: Non uacat audire. Cœpit non conuenire

inter Christianos. Perueniri ad summam, nisi ex principijs, non potest.

GERVNDIA ET SVPINA.

Gerundia seu participialia uerba, & Supina quem præ se casum; quem post se exigunt?

Gerundia & Supina ante se nullum prorsus exigunt casum: post se autem, quę actiuā significationem habent, eosdem casus admittunt, quos habent verba, à quibus descendunt.

Vt, Venio ad spectandum ludos. Eo seruitum tibi.

Quæ verò passiuam significationem præferunt, respuunt omnem casum.

Vt, Vrit uidendo fœmina, id est, dum uidetur. Turpe dictu, id est, ut dicatur.

Nam posteriora supina in u, semper significant passiuè: eóque omni exigentia carent.

Gerundia quot casibus uariantur? Quinque: Nominatiuo: ut, Petendum est pacem à Rege.

Genitiuo: ut, Certus eundi.

Datiuo: ut, Non sum tibi soluendo.

Accusatiuo: ut, Inter cœnandum.

Ablatiuo: ut, In tribuendo suum cuique.

Cui debetur Gerundium Nominatiui casus? Verbo substantiuo acquisitiuè, & resoluitur in opus est, seu oportet, & infinitiuum sui verbi.

Vt, Iterandum est ista, id est, opus est, seu oportet iterare.

Quibus adhærent Gerūdia in di, genitiui casus? Certis quibusdam nominibus substantiuis.

Vt, Hoc ego ad te non tam cognoscendi, quàm emendandi causa transmisi. Occasio scribendi. Non est nunc narrandi locus.

Item

Item paucis adiectiuis.

Vt, certus eundi, gnarus bellandi, cupidus uisendi te.

Quibus iunguntur Gerundia in do, datiui casus? Hæc sunt admodum pauca, & ad hunc modum ferè habent.

Tibi soluendo non sum, Ie ne suis pas suffisant à uous payer.

Cùm est inficiando accusatore reus, Quand le defendeur ou celui qui est accusé, peult nier à l'accusateur.

Mala hæc nondum comedendo matura sunt, Ces pommes ne sont pas encores bonnes à manger.

A quibus pendent Gerundia in dum, accusatiui casus? Ab his præpositionibus, ad, inter, ante, ob.

Vt, Ad dicendum locus ornatißimus est uisus.

Inter legendum uenit in mentem mihi, quod de lemuribus inaudieram, En lisant, ou ainsi que ie lisoye, il m'est uenu en memoire des esprits desquelz i'auoye ouy parler.

Quibus adduntur Gerũdia in do, ablatiui casus? Quibus seruiunt præpositiones, in, de, è, vel ex, à, vel ab: cum pro.

Vt, Huius interfector si esset in confitendo, apud Ciceronem.

Cogitabat de redeundo in patriam.

E uel ex defendendo, quàm ex accusando uberior gloria comparatur. Verbum dictum est à uerberando.

Deterres à discendo, Tu les destournes d'apprendre.

Ratio rectè scribendi cum loquendo coniuncta dicitur.

Pro uapulando quid pretij auferam? Que gaigneráy ie pour estre battu?

Mutantur Gerundia in nomina adiectiua, quæ Gerundia Grammatici vocant, id ꝙ ad ornatum

Vt, Iacet humi. Domi belliq; uiximus. Domi nostræ cœnauit non autem domi pulchræ, sed in domo pulchra.

Cætera appellatiua, aut propria maiorum locorum ponũtur in ablatiuo cum præpositione.

Vt, Commorabar in suburbano, dixi horarias in templo.

Minora loca, sunt urbes seu oppida, castella, pagi seu uici.

Maiora, regiones, prouinciæ, insulæ.

DE DATIVO.

Quæ uerba exigunt datiuum?

Cuiuscunq; generis verbũ habere potest etiã præter alios casus datiuũ significantem personã siue rem, in cuius gratiam, vel honorẽ, vel commodum, vel horum contrariũ actio verbi cedit.

Vt, Nequicquam sapit, qui sibi non sapit, Pour neant est sage, qui n'est sage pour soy.

Mihi istic nec seritur, nec metitur, Ie ne fay icy aucunement de mon proufit. Omnia tibi faciam, & obsequar, quæ uoles, Ie feray tout ce que tu uoudras.

Si quid peccat, mihi peccat, S'il fait faute, il la fait à mon dommage. Serua tibi, non, pro te. Cui uiuis? id est, in cuius gratiam uel honorem?

Viuit Deo, Il est tout à Dieu, Il est tout de Dieu, Il ne fait rien que pour luy, Il est tout pour luy, c'est à dire pour Dieu.

Atque hoc est, quod dicunt uerbum acquisitiuè poni.

Quid mihi succenses, seu irasceris? De quoy es tu marry contre moy? Semper mihi reclamas, & obstrepis, Tu es tousiours contre moy. Item contigit, accidit, euenit, usuuenit, obtigit, uacat, congruit, cessit, cecidit, obuenit, & uertit. Atque hæc postrema ferè cum aduerbio benè, aut malè: ut, Benè cessit tibi, &c.

DE ACCVSATIVO.

Quæ uerba exigunt accusatiuum?

Omne

Omne verbum actiuum eius naturæ est, vt à nominatiuo personæ agentis feratur in accusatiuum personæ patientis.

Vt, Non abigo, non exigo te, Ie ne te chasse point.

Non exclusi te foras, Ie ne t'ay point fermé dehors.

Tu refers mihi patrem, Tu me resembles à ton pere.

Appendi lardum meum, I'ay poisé mon lard.

Pendit uiginti libras, Il poise uingt liures.

Pisces istos pulchrè macerato, Detrempe bien ces poissons.

Currus bouem trahit, Gallicum prouerbium est, La charrue ua deuant les bœufz.

Sequamur Christum, Amplectamur Euangelium.

Quid uocas personam agentem? Rem quæ agit id quod uerbum significat.

Quid patientem? Rem quæ in se illud agi sustinet, id est, quæ illam actionem recipit. *Vt quum dico, Ignis urit lignũ, ignis quantum hic attinet, est persona agens, quia est res, quæ id agit, quod uerbum significat: lignum est persona patiens: sic enim loquuntur Grammatici, quia est res, quæ in se recipit, id quod ignis agit.* Et *huiusmodi uocatur persona constructionis. Nam sermonis persona ea est, de qua suprà in pronomine egimus.*

Actiua sunt, quęcunque ex omni genere actionem significant. Atque ex his sunt, quæ præter accusatiuum personæ patientis, adsciscunt sibi etiam alterum accusatiuum rei.

Vt, Docui te honesta. Erudij te bonas literas. Pacem te poscimus omnes. Hoc te uehementer rogo. Si te ueritatem exigant, quid dices? Precor te ueniam. Percontor te unum. Hortor te uirtutem.

Sunt quæ posteriorem accusatiuum mutant ablatiuo sine præpositione.

Vt, Induo te uestem, & induo te ueste. Erudio te literas, & literis.

Quædam cum præpoſitione, vt Oro, quæro, flagito, rogo, interrogo, poſco, poſtulo, precor, ſciſcitor, percontor hoc abs te.

Porrò, quinque verba impersonalia actiuæ vocis, pœnitet, tædet, miſeret, pudet, & piget, à fronte poſtulant accuſatiuum, & à tergo genitiuum vel infinitiuum.

Vt, Pœnitet nos huius rei. Cuius? Nempe te non adfuiſſe. Neminem miſeret mei, Aucun n'a pitié de moy.

DE ABLATIVO.

Quæ uerba exigunt ablatiuum?

Paſsiua omnia exigunt ante ſe nominatiuum perſonæ patientis, & poſt ſe ablatiuum cũ præpoſitione, à, vel ab, perſonæ agentis, aut nonnunquam datiuum ablatiui loco.

Vt, Deſeror ab amicis. Superor ab æqualibus. Honeſta bonis uiris, non occulta quæruntur, id eſt, à bonis uiris. Sunt mihi reperti capreoli, id eſt, à me. Poſt paſsiua participia, frequentior datiuus, quàm ablatiuus, Dilectus Deo, nulli cognitus, frequentius, quàm à Deo dilectus, à nullo cognitus, &c.

Hoc fit à Deo. Veneo ab hoſte. Supellex iſta à nemine licuit. Vapulauit à præceptore. Oſculor à matre.

Paſsiua, id eſt, quæ agi in ſe aliquid ſignificant.

Inter actiuũ autem in o, & eius paſsiuum in or, ita cõuenit, vt ex actiui nominatiuo fiat paſſiui ablatiuus cum præpoſitione à, vel ab: & ex accuſatiuo illius fiat huius nominatiuus: Hoc eſt, vt eadem perſona ſit agens in paſsiuo, quæ eſt in actiuo, & eadem vtrobique patiens. Caſus autem qui ab actiuo exiguntur, ſupra nominatiuum

tiuum & accusatiuum, non mutantur, sed manent in passiuo.

Vt, Doceo te Grammaticen, Tu doceris à me Grammaticen. Imbuo te bonis moribus, Tu imbueris à me bonis moribus.

Suntne quibus accusatiuus, aut ablatiuus in eundem sensum addi potest?

Tempus quantum, aut quandiu, quandudum, quampridem, in accusatiuo seu ablatiuo: tẽpus quando, aut quo, aut quanto, pro intra quantũ, in ablatiuo tãtùm cuiq; verbo succedere potest.

Vt, Totos tres annos uersatus sum in dialecticis; aut tribus annis. Professus est triennium, & triennio: decem menses, & decem mensibus, il ha regenté trois ans, &c.

Iam seculum uideor te non uidisse, il me semble qu'il y ha cent ans que ie ne t'ay ueu.

Quandiu egisti Lutetiæ? Annum cum dimidiato, hyemem totam uel anno, &c. Quandudum uenisti? Ab hinc horam.

Quampridem conscendisti nauem? Quampridem mortui sunt tibi pater & mater? Ab hinc octo dies, uel octo diebus.

Quàm mox cocta est cœna? D'icy à combien est prest le souper? Iuxta regulam responderi potest. Ab hinc semihoram, D'icy à demie heure. Quando dabimus illi operam? id est, quando illum audiemus? Hora pomeridiana.

Sesquianno postquàm Parisios uenit, magistri titulo decoratus est, Vn an & demi apres qu'il est uenu à Paris, il ha esté fait maistre. Paucis antè diebus quàm ad te scriberem, frater noster excessit è uita. Quo tempore purgantur maria? Plenilunio.

Quanto tempore istud feceris? Triduo, quatriduo.

Quoto ab hinc die celebrabimus Hilaria? D'icy à combien de iours serons nous Caresme entrant? Octauo ab hinc die.

Potest autem interuenire præpositio.

linceux par lexiue, & par les mettre au soleil.

Hoc absterge aqua: Nettoye ceci auec de l'eaue.

Tabescit mœrore: Il seiche d'ennuy.

Liberatus sum opera tua. Barbarum est, medio tuo.

Gaudeo eius causa: Ie suis ioyeux pour l'amour de lui.

Lacrymabat gaudio. Aequo animo feras aduersa.

Nollem tecto, nollem hospitio recipere furem: Ie ne uoudrois pas loger, ou heberger un larron. Nullo pacto fieri potest.

Exitu comperientur omnia. En la fin tout se trouuera.

Explebo eius animũ gaudio. Muta mihi scutatum solidis, Change moy un escu à des souls. Cambium barbarum est.

Vtere libro meo quãdiu uoles, Sers toy de mon liure tant que tu uoudras.

Et uerba quidem quæ motum ad aliquẽ locũ quoquo pacto significant, proprij nominis loci minoris, & horũ appellatiuorum rus, & domus, accusatiuum flagitant absque præpositione.

Vt, Eo Lugdunum. Sal aduehitur Condrieum. Hoc perlatum est Auenionem. Aufer istud domum. Rus hunc abigam.

Aliorum verò appellatiuorum, aut propriorum maiorum locorũ, accusatiuum etiam recipiunt, sed non sine præpositione.

Vt, Confero me in Franciam. Comportantur in forum. Nauigat in Siciliam.

Sed quæ motum per locum, aut de loco significant, proprij nominis loci minoris, & appellatiuorum rus & domus, ablatiuum etiam sine præpositione postulant.

Vt, Transiui Gratianopoli, Venio Lutetia, Profecti sunt hi Auenione. Profectus est, mouit Turnone, Il est parti de Tourn on. Venit rure. Egreditur domo.

Aliorum autem appellatiuorum aut propriorum nominum maiorum locorum, ablatiuum etiam recipiũt, sed accedente præpositione, vtique quæ significant de loco: nam quę per locum significant, accusatiuum intermedia prępositione flagitant.

Vt; Eum abduxi e ganeo, Ie l'ay tiré d'un cabaret.

Ab Italia nihil aduehitur librorum. Ex ædibus nostris modò prodijt. Per Siciliam tendebat in Latium. Transit per templum, per aream, &c.

At verò Sum, es, est, quotuplicem constructionem habet? Quintuplicem. Primò cõstruitur cum genitiuo possessiuè.

Vt hoc pecus est Melibœi. Possessiuè: id est, cùm genitiuus ille possidentis personam exhibet.

Secundò construitur cum datiuo acquisitiuè, & cum verbum habeo, interpretatur.

Vt, Ne mihi Suffenus essem, A fin que ie ne fusse un fol uanteur, & glorieux.

Ne nulli sis amicus, neque multis, Entretiens peu & de bons amis. Est mihi liber, id est, habeo librum. Et, Non est salus homini, id est, homo non habet salutem.

Assumit identidem alterum datiuum accipiẽdum (vt volunt) pro accusatiuo cum præpositione ad, vel in.

Fuisti mihi præsidio. Fuisti mihi auxilio. Negotium meum non est tibi curæ, Tu ne tiens conte de mon affaire.

Hoc tibi erit usui, Cecy sera à ton proufit.

Erat alicui rei, Il estoit bon à quelque chose.

Ea res tibi est lucro, honori, infamiæ, ignominiæ, dedecori, ornamen

namento, indicio, argumento, documento, exemplo, id est, in lucrum, honorem, &c.

Nec in verbum Sum, es, est, modò: sed in alia quoque non pauca verba huiusmodi duplices datiui cadunt appositissimè.

Vt, Relinquo tibi pignori uestem, Ie te laisse ma robe en gage.
Do tibi pignori libros, Ie te baille en gage mes liures.
Misit mihi caseum dono. Muneri accepi à patruo thoracem undulatum, I'ay eu en don de mon oncle un pourpoint de camelot.
Id sibi habet studio. Id sibi laudi putat.
Do tibi uitio. Verto tibi uitio, id est, uitupero.
Habes me despectui, despicatui, frustratui.
Habent omnia sophistæ quæstioni, Datur nuptui uirgo.
Canit receptui, Il sonne à la retraicte, ou il fait fin.
Item natus est opprobrio, laudi, ludibrio, gratijs, musis, &c.

Tertiò, Sum, es, est, assumit accusatiuum cum præpositione.

Vt, non fuit is apud te. Facultates meæ sunt penes tutorem. Mes biens sont entre les mains & en la puissance de mon tuteur.

Quartò, Si quid ex his quæ sunt animi aut corporis cuipiam per adiectiuum laudis aut vituperij tribuimus, hîc verbum Sum, es, est, ablatiuum habet, aut etiam genitiuum.

Vt, Non ita sum acri ingenio, & acris ingenij. Tu es obtusi capitis, & obtuso capite.

Quintò, iungitur ablatiuo interueniente præpositione. *Vt, Non sum in culpa, Ie n'en peux mais.*
Non sum in causa, Ie n'en suis pas en cause.

Præterea, Sum, es, est, plerunque intelligendum est in oratione: Vt, Gloria tibi Domine.

IMPERSONALIA PASSIVAE VOCIS.

Quid impersonalia passiuæ uocis, quam constructionem hæc etiam habent?

Impersonalia passiuæ vocis cùm significent actionem cum quadam generalitate, nullo indigent anteriore casu: quanquam generalitatis illius restringẽdæ gratia, eis aliquando præponitur ablatiuus cum præpositione à vel ab. Post se autem à neutris quidem acquisitiuis profecta, datiuum assumunt.

Vt, Seruitur tyrannis. Bene fit multis à principe.

Alia non habent casum, nisi quem suppeditat prępositio.

Vt, Itur in antiquã syluã. Luditur de tuo corio. Viuitur in diem.

INFINITIVA PERSONALIVM.

Infinitiuorum autem constructio quæ?

Infinitiua verborum personalium, quum ante se casum habent, duntaxat habent accusatiuum: post se verò casus suorum verborum.

Vt, Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere indigna genere nostro?

Excipitur infinitum, esse: nam hoc casum post se habet similem ei, qui ipsum continuò pręcedit, etiam si is aliunde pendeat.

Vt, Ego precor esse tuus. Christus dedit omnibus esse beatis: Apparet hunc esse seruum domini pauperis.

Latinè tamen dicitur, Expedit uobis bonos esse: &, Tibi licet esse fortunatissimum.

Quid aliorum verborũ item ſimiles caſus annectentium, hoc obtinentiuum, uel ſubſtantiui verbi infinitiua, non etiã excipiuntur? Non opinor: ferè enim ad hunc modum conſtruuntur: Non poſſum reſiſtere ſolus. Spero videri tibi amicus. Gaudeo illum haberi doctum.

INFINITIVA IMPERSONALIVM.

Porrò imperſonalium infinitiua, quid? Hæc conſtructione à thematis non differunt.

Vt, Quis non uidet moris eſſe, præferri uitioſa rectis? Scit illum pœnitere peccati.

Iam uerò in ſumma, à quot partibus orationis exiguntur infinitiua? Duabus. A quibus? Nomine, & Verbo.

Nomine: ut, Audax impingere colaphum, Qui eſt audacieux à donner un ſoufflet. Timidus uapulare, &c.

Item, Facile eſt iugulare mortuũ, Il eſt aisé tuer un hõme mort.

Operæpretium eſt audire eorum ſtultitiã, C'eſt un paſſetemps d'ouïr parler de leur ſotiſe.

A uerbo actiuo: ut, Cupio illum prouehi, Ie deſire qu'il ſoit aduancé. Cogito ab eo inire gratiam, Ie penſe d'entrer en ſa grace. Negat ſic eſſe, Il dit qu'il n'eſt pas ainſi.

A paßiuo: ut, Creditur feciſſe illos uerſus. Non uideris mihi rectè intelligere.

A neutro: Quid ceſſas intro irrumpere? Qu'attendez uous de uous fourrer là dedans? Quid ceſſatis eum alloqui?

Pergis eſſe Demea, Tu continues eſtre un terrible homme, ou un chagrigneux.

A deponenti: ut, Molitur oppugnare. Inficior me feciſſe.

Reor illũ bene tibi uelle. Iandudũ aliquid ruri agere arbitror.

Ab imperſonalibus: Non uacat audire. Cœpit non conuenire

inter

inter Christianos. Perueniri ad summam, nisi ex principijs, non potest.

GERVNDIA ET SVPINA.

Gerundia seu participialia uerba, & Supina quem præ se casum, quem post se exigunt?

Gerundia & Supina ante se nullum prorsus exigunt casum: post se autem, quę actiuā significationem habent, eosdem casus admittunt, quos habent verba, à quibus descendunt.

Vt, Venio ad spectandum ludos. Eo seruitum tibi.

Quæ verò passiuam significationem præferunt, respuunt omnem casum.

Vt, Vrit uidendo fœmina, id est, dum uidetur. Turpe dictu, id est, ut dicatur.

Nam posteriora supina in u, semper significant passiuè: eóque omni exigentia carent.

Gerundia quot casibus uariantur? Quinque: Nominatiuo: ut, Petendum est pacem à Rege.

Genitiuo: ut, Certus eundi.

Datiuo: ut, Non sum tibi soluendo.

Accusatiuo: ut, Inter cœnandum.

Ablatiuo: ut, In tribuendo suum cuique.

Cui debetur Gerundium Nominatiui casus? Verbo substantiuo acquisitiuè, & resoluitur in opus est, seu oportet, & infinitiuum sui verbi.

Vt, Iterandum est ista, id est, opus est, seu oportet iterare.

Quibus adhærent Gerūdia in di, genitiui casus? Certis quibusdam nominibus substantiuis.

Vt, Hoc ego ad te non tam cognoscendi, quàm emendandi causa transmisi. Occasio scribendi. Non est nunc narrandi locus.

Item

Item paucis adiectiuis.

Vt, certus eundi, gnarus bellandi, cupidus uisendi te.

Quibus iunguntur Gerundia in do, datiui casus? Hæc sunt admodum pauca, & ad hunc modum ferè habent.

Tibi soluendo non sum, Ie ne suis pas suffisant à uous payer.

Cùm est inficiando accusatore reus, Quand le defendeur ou celui qui est accusé, peult nier à l'accusateur.

Mala hæc nondum comedendo matura sunt, Ces pommes ne sont pas encores bonnes à manger.

A quibus pendent Gerundia in dum, accusatiui casus? Ab his præpositionibus, ad, inter, ante, ob.

Vt, Ad dicendum locus ornatißimus est uisus.

Inter legendum uenit in mentem mihi, quod de lemuribus inaudieram, En lisant, ou ainsi que ie lisoye, il m'est uenu en memoire des esprits desquelz i'auoye ouy parler.

Quibus adduntur Gerũdia in do, ablatiui casus? Quibus seruiunt præpositiones, in, de, è, vel ex, à, vel ab: cum pro.

Vt, Huius interfector si esset in confitendo, apud Ciceronem.

Cogitabat de redeundo in patriam.

E uel ex defendendo, quàm ex accusando uberior gloria comparatur. Verbum dictum est à uerberando.

Deterres à discendo, Tu les destournes d'apprendre.

Ratio rectè scribendi cum loquendo coniuncta dicitur.

Pro uapulando quid pretij auferam? Que gaigneráy ie pour estre battu?

Mutantur Gerundia in nomina adiectiua, quæ Gerundia Grammatici vocant, idq; ad ornatum

natum.

Vt, Non est tempus imperandi pecuniam. uenustius, Imperandæ pecuniæ. Complures uineas oportet esse ad præbendum tantos reditus uini, & ad tantos uini reditus præbendos, Il faudroit qu'il eust plusieurs uignes pour telle rente de uin.

In accipiendo beneficium, & in accipiendo beneficio tenetur quis agere gratias: tenetur, est tenu.

Supina in um, quibus iunguntur? Verbis aut participijs, vel apertum vel latentem motum significantibus.

Vt, Cur te is perditum? Eo quæsitum Petrum. Mitto emptum panem. Datur illa hodie Pamphilo nuptum? Venundantur libri à bibliopola. Admissus est spectatum.

Supina in u, quibus? Certis quibusdam nominibus.

Vt, Res digna memoratu. Optimum factu reor, Ie pense qu'il sera bien fait. Iucundum uisu.

PARTICIPII CONSTRVCTIO.

QVæ est participiorũ natura? Vt posteriorum suorum verborum constructionem imitentur.

Vt, Amans uirtutem: amaturus literas: amatus à præceptore: amandus à te, & tibi. Volens figere. Abiens pransum.

REGVLA GENERALIS.

Vbi significatio est eadem, ibi eandem oportet esse & constructionem.

ABLATIVI CONSEQVENTIAE.

Francisco primo Gallos regente: vnde pendent hi ablatiui? Non aliunde. Quomodo igitur construuntur? Nimirum absolutè: & resoluuntur per cùm, si, dum, postquam.

Vt,

Vt, animante tuba galeatum serò duelli Pœnitet: id est, cùm, uel si, uel dum, uel postquam animat tuba.

Sempérne oportet alterum illorum esse à participio? Etiam.

Atqui dixit Cicero pro Milone, Quinimo nondum libera ciuitate tamen populi Rom. comitijs liberatus est. Hic neuter ablatiuorum est à participio. Respondeo, in id genus orationibus subaudiri ablatiuum ente, ut sit sensus, Ciuitate ente libera. Francisco rege, id est, ente rege: hoc est, cùm nondum esset libera ciuitas, & cùm Franciscus esset rex.

Cur dicuntur ablatiui consequentiæ? Quia eis designatur consequentia quædam.

Vt, Orto sole dies est, id est, dum sol ortus est, sequitur ut sit dies.

Potéstne solus ablatiuus participij aliquando ita poni absolutè? Præteriti quidem temporis & generis neutri.

Vt, dicto de participio, dicendum est de præpositione, id est, postquam dictum est. Cuiusmodi participium eleganter etiam in uicem succedit infinitiui: ut, Opus est facto, id est, facere. Curabo adductum, id est, adducere, Quomodo dicitur Latinè, Il doit uenir, il doit lire? Venturus est, lecturus est.

Item hoc, Il nous le faut prier, Orandus est nobis. Cela te faut faire, Id tibi faciendum est.

CONSTRVCTIO PRAEPOSITIONIS.

QVot casus exigit præpositio? duos. Quos? Accusatiuum & ablatiuum. Quæ præpositiones exigũt accusatiuum? Ad, aduersus, &c. Quæ

Quæ ablatiuum? A, ab, &c. Quæ vtrunque sibi vẽdicãt? In, sub, super, & subter. Habéntne semper hos casus præpositiones? Habent duntaxat extra cõpositionẽ, alioqui degenerãt in aduerbia: vt, præceptor est infrà: propè est dominus: iace extrà. Quis delectus, & quæ obseruatio est in prępositionibus quę exigunt accusatiuum? Disces exemplis sequentibus.

Ad *Primùm ne dixeris, Iuit apud uos: sed, Iuit ad uos, Il est allé chez uous. Nam ad, significat ad locum, & ad personam, siue rem quamlibet. Apud, significat in loco, uel in persona, nec sequitur uerba motus.*

Apud *Vt, Pernoctaui apud te, I'ay couché chez toy. Apud templum illum conueni, id est, in templo. Il n'est pas uers Pierre, Non est apud Petrum. Et differt à penes. Nam penes, significat in manu, siue in potestate & dominio esse, quod non significat apud. Tout ce que i'ay, est entre ses mains: & en sa puissance: ou, il est saisy de tout ce que i'ay, Omnia mea sunt penes illum.*

Aduersus & aduersum, id est, contra. Ne Hercules quidem aduersus duos. Si rectè facis, aduersus ingenium tuum facis, Si tu fais bien, tu le fais contre nature.

Contra stimulũ calcem iactas, Tu regimbes contre l'esguillon.

Princeps erga populum clemens. Erga, enuers.

Cis Alpes, Deça les monts. Citra Sequanam, Deça la Seine.

Citra pontem, Deça le pont.

Accipitur pro sine. Citra iactantiam, Sans uantance,

Vltra opponitur Citra. Vltra pontem, Delà le pont tra Sequanam, Delà la Seine. Trans mare, Delà la mer.

Circiter, ad tempus refertur & ad numerum. Circiter Calendas Februarias, Enuiron le premier iour de Feurier. Circiter duo milia, Enuiron deux mile.

Circum

Circum. Alentour des murs sont les fossez, *Circum muros sunt fossæ. Circa tres annos. Circa forum.*

Intra, dedans. Intra fortunam debet quisque manere suam.

Extra, dehors. Extra oleas, Hors des limites.

Inter os & offam, Entre la uiande & la bouche beaucoup de choses peuuent aduenir.

Ob rem tam paruam. Pour une chose si petite.

Ob oculos mors erat, La mort estoit deuant les yeux.

Propter te cæsus sum, I'ay esté batu pour l'amour de toy.

Secus uiam, Pres du chemin.

Ante opponitur præpositioni post. Ante domum, & post domum, non retro. Pone ædem uirginis matris, Derriere l'eglise de nostre dame. *Pone se*, Derriere soy.

Supra. contraria eius quæ est infra. Supra omnes homines, Par dessus. *Infra omnes homines*, dessoubz tous les hommes. *Caue dicas, infra octo dies, aut infra annum, sed intra.*

Iuxta Paulum, Selon sainct Paul.

Secundum. En uous est mon esperance apres Dieu, *In te est spes mea secundum Deum.*

Versus postponitur suo casui. Portum uersus abimus.

Vsque etiam postponitur, præsertim ordinatum cum altera præpositione: ut, Ad multam usque noctem. Sed & præponitur: ut, Vsque in flumen, & usque omni tempus.

Quis delectus, quæue obseruatio est circa præpositiones, quę auferendi casum volunt? A, consonantibus tantùm præponitur.

Vt, Venio à Petro: ne dixeris, uenio de apud Petrum.

Ab, uocalibus, & i, consonanti: & liquidis l, & r: ut, Ab Ioanne: ab Ioue: ab legibus: ab re, Sans cause.

Abs præponitur t, & q: ut, Abs te, Abs quouis homine. Significant autem motum à loco.

Vt, A Gymnasio eunt in uicum stramineum. Et motum à persona, Venio à uobis. Ie uiens de chez uous. *Redeo à matre,* Deuers ma mere. *Item personam agentem: ut, Doceor ab amicis.*

Præterea accipiunt pro post: ut, Non uidi eum à prandio, Ie ne l'ay pas ueu depuis disner. *Ab eo tempore quid factum est?* Depuis ce temps là qu'a il esté faict? *Et pro de.* Il est de chez uous, *Est à uobis.* Il est de la grange, *Est à uilla.*

Absque, id est, sine. Absque te esset, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum. Triuiale est, Si tu non esses, &c.

S'il ne fust, i'eusse bien pourueu à mon cas, *Absque eo esset, ego rei meæ satis prouidissem.*

Ie suis fortuné en toutes autres choses, si n'estoit ceste cy, *Fortunatus sum cæteris rebus, absque una hac foret.*

Cum bonis agas consuetudinem, Hante les bons.

Coram præceptore, Deuant le regent.

Migrat in aduerbium, & significat, quod barbari dicunt, præsentialiter: ut, Cupio tecum agere coram.

Clam patre fecit, Il ha fait sans le sceu de son pere.

Non clam me est, id est, non ignoro.

De, significat materiam: ut, Carmen est de bello Troiano, id est, cuius materia est bellum Troianum: ubi inepte diceretur, à bello Troiano: nam à, nunquam significat materiam: quare non dicam magnanimus compositum est à magnus, & animus, sed ex, uel de: neque à ponitur usquam pro de.

Et tamen contrà, de, ponitur pro à: ut, Audiui de te, id est, abs te. Emi de Petro, id est, à Petro. De, etiam significat propter: ut, Amat te de uirgine. de munere tuo, id est, propter.

E & Ex, etiam ad materiam referuntur: ut, Anulus ex auro. Iungitur autem è, consonantibus tantùm: ut, E renibus laborat, Il ha mal aux reins. *Ad hunc modum, Laborat è capite, è pectore.*

Ex, & uocalibus, & consonantibus: ut, Ex usu tuo, meo, suo, nostro, id est, ad utilitatem tuam, meam, &c.

Ita è re tua, sua, illius, & è dignitate uestra, &c.

Viuo ex sententia, Ie uis à mon plaisir, ou à ma fantasie. Selon mon cœur, Ex *animi sententia. Significat etiam pòst.*Ex *illo non audiui patruum.* Barbarorum *infantißimi hic usurpant de post, uel ex tunc.* Ie ne le uis depuis, Ex *eo siue ex illo eum non uidi.* Combien y ha il de iours que tu es uenu? *Quotus dies est, ex quo uenisti? siue, quotus dies est postquam uenisti?*

Pro *te hoc non facerem, id est, tua causa.*

Significat etiam ante: ut, Quidam pro foribus te conuentum expetit, Quelcun deuant la porte ueult parler à uous.

Infinitiuus ponitur pro nominatiuo, id est, loco nominatiui.

Præ *oculis, id est, ante oculos: &, Supina nullum præ se casum uolunt.* Præ *se fert fiduciam,* Il se monstre asseuré. Præ *te fers magnam grauitatem,* Tu monstres une grande grauité.

De force de peur il n'ose parler, Præ *metu loqui non audet.*

Præ *nequitia, præ luxuria, præ amore.*

Præ *studio literarum dormire non potest,* De force de l'estude & affection qu'il ha aux lettres, il ne peult dormir. Præ *te alios nihil facis,* Tu n'estimes rien les autres au pris de toy. Præ *manu nihil tibi dabo,* Ie ne te donneray rien deuant la main.

Tenus, *postponitur semper suo casui,* Capulo *tenus,* Iusques au manche. Mento *tenus,* Iusques au menton.

Construitur etiam cum genitiuo plurali nominis significantis res geminas, aut singularem numerum desiderantis: ut, Aurium *tenus, nuptiarum tenus.*

Quis delectus, & obseruatio est in ijs, quæ nunc accusatiuo, nunc ablatiuo gaudent?

Nam In, *ubi est motus ad rem siue locum, item ubi diuisio aut mutatio in aliquid significatur, accusatiuo iungitur.*

Vt, Hæc *uia fert in urbem,* Ce chemin ua à la uille. Cicero *inuectus est in Antonium.* Commoda *mihi librum in quatuor dies.*

Ne dixeris, pro quatuor diebus,

Non peto nisi in unum diem. Alium famulum quærito in hunc diem. Cherchez un autre uarlet pour auiourdhui.

Seruato aut emito perdicem in cœnam, Pour le soupper.

Et dicas in aurem, Dy lui à l'oreille.

Redijt in gratiam cum socio, Il est retourné en grace auec son compaignon. Scinditur incertum studia in contraria uulgus.

Erasmus phrasin Græcam feliciter uertit in Latinam.

Pro erga: ut, Multa in me contulisti beneficia.

Cùm uerò significatur in loco siue in re quippiam aut agi, aut esse, In, ablatiuum adsciscit: ut, Nunquam uersatus es in schola Parisiensi. Prodeambulemus in basilica palatina, pourmenons nous parmi la sale du palais.

Sub, accusatiuum requirit, cùm motum ad rem siue locũ, item quum paulò antè uel circa, aut etiam paulò post significat: ut, Descenditur sub terram. Non cadunt hæc sub oculos.

Sub horam prandij exercetur iuuentus commißionibus, seu concertationibus literarijs. Vulgò dicitur, Fiunt quæstiones paulò ante prandium. Sub lucem exportant calathis, id est, circa lucem, adueniente die. Sub rem diuinam examinantur perlecta, id est, paulò post. Vbi autem nihil tale est, ablatiuo gaudet: ut, Pernoctaui sub dio. I'ay couche au descouuert, ou à la lune. Recubans sub tegmine fagi.

Super, opponitur præpositioni subter. Et ubi est motus ad rem siue locum, iungitur accusatiuo: ut, Super Garamantas & Indos proferet imperium. Vbi motus non est, accusatiuo & ablatiuo indifferenter apponitur: ut, Poteris mecum requiescere super fronde uiridi, & super frondem uiridem.

Significat & de, sed tum coniuncta est ablatiuo: ut, Multa super Priamo rogitans id est, de Priamo.

Subter, cuius una est significatio, eaq; contraria ei, quæ propriè est super, sine delectu, aliàs accusatiuo cohæret, aliàs ablatiuo:

tiuo: ut, Subter aquas, aut subter aquis pulchrè urinatur, Il plonge gaillardement, ou il nage entre deux eaux.

CONSTRVCTIO ADVERBII.

CVm quot casibus construitur aduerbium? Cum quinque, nominatiuo, genitiuo, datiuo, accusatiuo & ablatiuo.

Quænam aduerbia construuntur cum nominatiuo & accusatiuo?

Aduerbia demonstrandi: En improbitas, En quatuor aras, Ecce tibi status noster. Tibi datiuus est generalis. Ecce rem. En, exprobrandi tantùm accusatiuum uult: ut, En astutias. En animum bonum, ironicè.

Quænam construuntur cum genitiuo?

Primò aduerbia temporis: ut, tunc temporis, alors. Interea loci, id est, temporis. Pridie eius diei, Le iour deuant. Postridiè Resurrectionis, Le iour apres la resurrection.

Construuntur etiam duo hæc posteriora cum accusatiuo.

Vt, Pridie & postridie Calend. Februarij. Item cum particula quàm, & sine casu: ut, Pridie quàm pateretur CHRISTVS *comedit pascha cum discipulis, Le iour deuant que nostre Seigneur souffrit, &c. Et sine quàm etiam. Venit ad me postridie clamitans, &c. Le iour apres il uint à moy criant.*

Quæ sunt aduerbia temporis interrogatiua? Quando, quandiu, quandudum, quampridem, quàm mox, quoties, quousque.

Sunt & aliæ percunctandi formulæ, Quanto tempore, Quotum ab hinc, Ex quo, in quo, & intra quod.

Quæ redduntur per quando? Heri, cras, pridie, postridie, perendie. apres le lendemain: nudiustertius, nudiusquartus, &c. diu, noctu, interdiu, iam, nuper, aliquando, aliàs, olim, dudum, pridie, tum, quum, statim, continuò, ilico, antehac, posthac.

Quid elegantiæ est in aduerbio quum? Disces è sequentibus exemplis. Il y ha deux ans, *qu'il commence estre auec moy,* Biennium est, *quum mecum esse cœpit.*

Il n'y ha pas long temps que les dents lui sont tombees, Haud *diu est, quum illi dentes exciderunt.*

Il y ha sept mois que personne n'a mis ceans le pied, Septem *menses sunt, quum in has ædeis pedem nemo intrò detulit.*

Le temps uiendra que tu t'en repentiras, Aderit *quum te pœnitebit. I'ay tousiours desiré ce iour que tu eusses quelcun qui t'appellast pere,* Hunc uidere *semper optaui diem, quum ex te esset aliquis qui te appellaret patrem.*

Si ullum nunquam fuit tempus, quum tibi gratum fecerim: quæso te hanc mihi dato ueniam, Fay moy ceste grace.

Il y ha trois iours, qu'il n'a fait que dormir, Tertius *hic dies est, quum interea nihil aliud quàm dormitauit.*

Quæ respondentur ad quandiu? Tantisper, paulisper, parumper, semper. Caue dicas, Da mihi parumper uini, sed parum. dicas autem, Mane parumper, & resiste paulisper, Arreste *toy un peu.*

Quæ respondentur ad quàm mox? Statim, citò, iam, nunc, &c.

Quæ respondentur ad quoties? Sæpe, raro, subinde, nunquam, plerunque, quotidie, toties. Item *numeralia, semel, bis, ter, quater, quinquies, sexies, & sic deinceps.*

Quæ respondentur ad quousque? Hactenus, adhuc, in diem, in horam, hucusque, &c.

Secundò cum genitiuo construuntur aduerbia loci.

Vt, Vbi terrarum esses, ne suspicabar quidem. Vbiuis gentium, quoquò terrarum, usquam gentium. Quò miseriæ deuenimus? Eò impudentiæ, eò temeritatis uentum, id est, ad eam impudentiam, temeritatem. Huccine rerum uenimus? Id est, ad hásne res?

res? Eò loci redactus est status noster.

Quæ sunt quæsitiua aduerbia loci? Vbi, *id est, in quo loco.* Vnde, *id est, à quo loco.* Quò, *id est, ad quem locum.* Quà, *id est, per quem locum.* Quorsum, *id est, quem locum uersus.*

Quousque, *id est, quem locum usque.*

Quæ respondentur ad ubi? Hic, *istic, illic, ibi, intus, foris, utrobique, passim, nusquam, suprà, infrà, subtus.*

Quæ respondentur ad unde? Hinc, *istinc, illinc, inde, eminus, cominus, alicunde, undecunque, supernè, infernè.*

Quæ respondentur ad quò? Huc, *istuc, illuc, eò, illò, aliquò, quoquò, quocunque, intrò, foras, peregrè, suprà, infrà.*

Quæ respondentur ad quà? Hàc, *istàc, illàc, quaquà, quacunque, quaquauersus.*

Quæ respondentur ad quorsum? Horsum? *istorsum, illorsum, quoquouersus, sursum, deorsum.*

Quæ redduntur ad quousque? Hucusque, *istucusque, illucusque, eousque, aliquousque.*

Quis de his omnibus traditur canon?

Aduerbia localia, seu quietis, seu motus significationem præferẽtia, verbis aut participijs adduntur, quorũ significatio ad eundẽ motum aut quietem pertineat: vt quũ absit motus, dicamus, fui, amaui, docui illic, &c. Si adsit motus, atque is ad locum, dicamus, illuc veni. Si per locum, hac iter facit. Si de loco, hinc proficiscuntur.

Tertiò construuntur cum genitiuo aduerbia quantitatis: Satis virium, parum animi.

Multum, paulum, paululum, dum aduerbia modò sint.

Abundè eruditionis. Affatim lignorum, A force bois.

Singulare est, Minimè gentium, pro nequaquam, Instar mortis. Instar mortis est hoc pati, C'est autãt que mourir d'endurer ceci.

Porrò ut summam celeriter comprehendam, sunt in aduerbijs, quæ à quibus deriuantur, datiuum accipiunt: ut, Veni obuiam illi: nam obuius illi dicitur. Canit similiter huic, sicut similis huic.

Comparatiua etiam, & superlatiua constructionem seruant nominum, vnde profecta sunt.

Vt, Melius te dicit, id est, quàm tu. Plus quingentis colaphis. Maximè omnium, &c. Subseruit generalis regula, Vbi significatio est eadem, hic quoque eandem conuenit esse constructionem. De accusatiuo patuerunt exempla, Pridie Nonas, &c.

CONSTRVCTIO INTERIECTIONIS.

CVm quot casibus cohæret interiectio? Quatuor. Nominatiuo enim, accusatiuo, & vocatiuo gaudent apponi O, Prò, & Heu.

Vt, O magna uis ueritatis. Prò dolor. Heu dementia.
O insignem impudentiam!
Aliquando tamen hic supprimitur O: ut, Miserum me.
Pro Deûm atque hominum fidem.
Heu stirpem inuisam.
O Pamphile, salue. Prò Deus immortalis. Heu socij.

Hei, autem, & Veh, datiuo: vt, Hei mihi, Veh tibi Pharisæe.

CONSTRVCTIO CONIVNCTIONIS.

COniungunt símiles quidẽ casus, & modos, sed res tamẽ diuersas, coniunctiones copulatiuæ, & disiunctiuæ, item voculæ, tam, quàm, nisi, si, præterquam, & ferè aduerbia similitudinis, dum ne diuersum sit regimen.

Vt,

Vt, Fregisti arcum, & calamos. Semper honos, nomenq́; tuum, laudesq́; manebunt. Paupertas laudatur & alget.

Amplectitur tum literas, tum uirtutem, Colit cùm eruditos omnes, tum in primis Budeum. Hoc Petrus uel Ioannes fecit. Seu Claudius, seu Henricus habet.

Vbi regimen est diuersum?

Interest mea, & Petri. Emi caroleo, & pluris.

Vtrius numeri oportet esse ita coniũctos casus siue modos? Si copulatiua est coniunctio, pluralis numeri.

Vt, Claudius & Simon sunt æquales, Ego tuq́; scribimus.

Si verò disiunctiua, singularis. *Vt, Hoc Plato uel Cicero tradit, Aut frater tuus, aut tute sublegisti.*

Paradigma de reliquis

Tam doctus est, quàm pater fuit. Nec dixeris, Est tam doctus sicut tu, sed, quàm tu. nec significat tantum sicut quantum. Tam penè cecidit quàm tu. Nemo nisi stultus ita sentiret.

Auarus nulli rei præterquam pecuniæ studet. Munificus quasi rex. Superbit tanquam leo, &c.

Quot sunt ordines coniunctionum? Tres. Qui? Præpositiuus, Subiunctiuus, & Communis.

Quæ sunt coniunctiones præpositiui ordinis? Et, ac, atq́;, at, ast, aut, neque, nec, si, quin, quatenus, sin, seu, siue, nisi, ni.

Quæ sunt coniunctiones subiunctiui ordinis? Que, ne, ue, quidem, quoque, autem, uerò.

Quæ sunt communis? Ferè reliquæ, ut equidem, igitur, tamen, ergo, &c.

FINIS.

DISTICHON.

Simplicium ratio prior: altera compositorum.
E membris corpus nascitur omne suis.

MODVS EXAMINANDÆ CONstructionis in oratione, Ioanne Pellissone Condriensi autore.

IOANNES PELLISSO CONDRIENSIS R. IN CHRISTO P. AC D. DOMINO Claudio à Turnone, Viuarienſi Epiſcopo S. P. D.

*

ME LONGE feſellit quorundam perſuaſio, antiſtes ampliſſimè, futurum, ut cùm ſuauiſſimus nepos tuus Lutetiæ mihi curandus eſſet, nullam tamen in eo erudiendo operam ſumerem: ſatis enim profecturum illum, dum frequens & aſſiduus in ſcholis ſuis uerſaretur. Quòd niſi me ei præceptorem omnino præbuiſſem, bonamq; diei cuiuſque partem eum in cubiculo unà mecum retinuiſſem, periculum erat profectò, ne temporis, & rei iactura fieret: ita ſibi non pueris delegatam docendi prouinciam gerunt quidam, præſertim qui extremis gymnaſiorum claſſibus præficiuntur. Qua in re, quantum ab eiuſmodi hominibus peccetur, non eſt quòd palàm faciam: neque enim tutum eſt, in qua ſum naui, hanc ego ut perforem. Itaq; elegantiſſimum nobiliſſimumq; puerum nepotem tuum ſemper hic quoad eius fieri potuit, ſeorſum docui. Quo pacto, quaq; uia, è Rudimentis, quæ ſuperiore anno ad utilitatem eius conſcripſi, ſimul ex interrogatiunculis, quibus illum ſolitus ſum exercere in Terentianis comœdijs, & epiſtolis Ciceronianis, coniectes licebit. De re utraq; editus eſt libellus. Huc enim me pepulerunt amici, quòd dicerent magno puerorum commodo id ceſſurum, ſi qui ex parum exercitatis præceptoribus, aut hanc docendi rationem ſequerentur, aut exemplo meo adducti meliorem excogitarent. Vtut erit, certè & meam in te obſeruantiam, & meum in nepotem tuum ſtudium declarauerim, Nam è duobus illis libellis, alterum amplitudini tuæ, alterum adoleſcentulo dicaui. Nec uerò me

nominis tui magnitudo deterruit, quò minus sperarim fore, ut boni consuleres, quicquid quoquo modo facerem nepotis tui causa, quem tua pietas honesta conditione diligentiæ meæ credidit. Quamobrem te exoratum uelim, ut quod mihi de tua humanitate sum pollicitus, & quemadmodum antea in alijs semper, ita nunc quoque in hoc per te mihi liceat experiri. Interea precibus à Deo *& domino nostro* IESV CHRISTO *petam, ut mihi det adolescentulum ita instituere, ad suam ipsius laudem, & sanctißimum animi tui uotum, ut qualem tu eum euadere cupis, talem, id est, bonum & sapientem tibi reddere tandem poßim.* Bene uale *præsul ornatißime.* E *Coqueritio apud* Parisios, V. Non. Octob. Anno M. D. XXIX.

IOANNIS PELLISSONIS CONDRIENsis de modo examinandæ constructionis in oratione Dialogus.

Interlocutores, Præceptor & Discipulus.

PRAECEPTOR.

DIC *mihi, adolescentule, quis tibi enarratur autor?* D. M. Tul. Cicero. P. In *quo opere?* D. In *epistolis familiaribus.* P. Recita *tibi prælecta.* D. *Ego omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris satisfacio omnibus: mihi ipse nunquam satisfacio: tanta est enim magnitudo tuorum erga me meritorum, ut quoniam tu nisi perfecta re, de me non conquiesti,* ego

ego quia non idem in tua causa efficio, uitam mihi acerbam putem. P. *Non progrederis ultra?* D. *Nempe quòd hic putem esse periodum.* P. *Quid uocas periodum?* D. *Orationis continuationem usque ad id, quo sensus concluditur. Id est, in lectione totam sententiam: seu mauis, orationis uelut integrum quoddam corpus.* P. *Græcum nomen est periodus?* D. *Scilicet.* P. *Quomodo interpretatur Latinè?* D. *Quintiliano autore, uel ambitus, uel circunductus, uel continuatio, uel conclusio.* P. *Qur ambitus, uel circunductus?* D. *Quòd in orationis serie ea sit uocũ circuitio ac comprehensio, qua & impletur, & absoluitur sententia.* P. *Qur autem conclusio?* D. *Quia non prius est periodus, quàm ad extremam clausulam peruentum est.* P. *Quid? periodi quot sunt partes?* D. *Duæ. Colon & Comma. Ex his enim constat omnis periodus: siquidem ex commatis fiunt cola, ex colis periodi.* P. *Non his quoque Latina nomina data sunt?* D. *Prorsus. Illi membrum: huic incisum.* P. *Quid appellas membrum?* D. *Perfectam quidem orationem, sed cuius tamen sensus adhuc pendeat, atque aliud quidpiam sibi adiungi postulet.* P. *Quid incisum?* D. *Membri partem, quæ ab integro abscissa, per se nihil efficere posset.* P. *Quænam ea est membri pars?* D. *Orationis partium structura, cui finitum deest uerbum: aut cui etiam si uerbum adest, sensus tamen non conquiescit, sed ad membrum quasi metam properat, quemadmodum membrum ipsum ad periodum rectà tanquam sententiæ uerticem currit, quem ut pertigit, conquiescit: quò fit, ut siquid sequatur, alia sit oratio.* P. *Quid ergo differunt colon & comma?* D. *Colon dictum est à corpore abscissum integrum membrum: Comma, quasi trunca pars membri à corpore amputata. Corpus autem orationis intelligi uolo.* P. *In omni colo, quid primùm quærendum est?* D. *Verbum opinor.* P. *Næ hic scopus est. Conuenit enim ante omnia in uerbum inspicere, quid sibi id uelit, & quid agat: an perfi-*

Periodu[s] quid.

Eius spe[cies] κῶλον. κόμμα.

Membr[um]

Incisum

ciat sensum, nec'ne: unde, quò feratur, id est, quid ante se, quid post se exigat: cur hunc potius, quàm illum admittat casum: quur alicubi interueniat præpositio: quid ei faciat aduerbium: breuiter quo pacto quæque dictio cum eo constructa sit. Nam è uerbo ferè pendent omnia. P. Cæterùm quo pacto hæc perspicias omnia? an pro arbitratu, & de animi tui sententia? D. Imò uerò ex certo quodam Grammaticorum præscripto, textum in ordinem scholasticum redigam: & quod inuolutum erit, expli-
...garis cō- cabo. P. Expecto quod dicas. D. Primùm si erit uocati-
...ndi ra- uus, ab eo incipiam. Hinc continuò ueniam ad nominatiuum quod suppositum uerbi dictitant. Deinde uerbum ipsum capiam cui accedet, si quod aduerbium eius significationem declarabit. Tum casus omnes adiungam, quos uidero constructos cum eo à parte posteriore. Vt ad pauca redeam, quæcunque dictio alteram adsciuerit, hanc ei præponam. Ita fiet, opinor, ut omnia mihi sint aperta. P. Rectè sentis. Verùm non sunt alia, unde isto pacto sententiam ordiare? D. Sunt profectò, & quidem multa: nempe aduerbia demonstrandi, hortandi, uocandi, respondendi, optandi: quædam temporis, ut, cùm, dum, quando, quandoquidem, &c. Item aduerbia interrogandi, negandi, eligendi, prohibendi, ordinis, similitudinis. Præterea interiectiones & ferè coniunctiones. Ab his omnibus initium capit Grammaticus ordo. Procedunt etiam interrogatiua, relatiua, negatiua, diuisum, & antecedens relatiui, cuiuscunque casus fuerint. P. Quur nunc ordinem scholasticum, nunc Grammaticum nominas? D. Scholasticum dico, quòd in scholis protritus sit: Grammaticum, quòd iuxta canonas Grammaticos constituatur: neque is est, quo teximus orationem, certè quum ipsi eleganter aut loquimur, aut scribimus: tunc enim tale nihil obseruamus. Nam quo modo locuti sunt ueteres Latini, alia ratione non habita, loqui studemus. Sed est resolutio quædam textorum, qua dicendi gratia in autoribus enarrandis utimur.

P. Aged

P. Agedum ergo, in hac periodo, cola quot sunt? D. Sex. P. Cedò quæ? D. Ego omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris satisfacio omnibus: primum colon est. Mihi ipse nunquam satisfacio: secundum. Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum: tertium. Vt quoniam tu, nisi perfecta re, de me non conquiesti: quartum. Quia non idem in tua causa efficio: quintum colon est. Vitam mihi esse acerbam putem: sextum, in quo est periodus, & clausula, id est, totius sententiæ conclusio. P. Quot in eadem sunt commata? D. Tria. P. Fac uideam. D. Nam in primo membro sunt duo. Prius est, Ego omni officio. Alterum est, Ac potius pietate erga te. Tertium est in membro illo, Quoniam tu, nisi perfectá re, de me non conquiesti. Nisi perfecta re, comma est, seu incisum. P. Quæ sunt in his omnibus necessariò animaduertenda? D. Ea ipsa quæ in constructione partium orationis requiruntur, conuenientia, exigentia, delectus, ordo. P. Ordina ergo primum colon. D. Ego satisfacio omnibus cæteris omni officio, ac potius pietate erga te. P. Dic uerbum. D. Satisfacio. P. Quid significat satisfacere? D. Satisfacere, generale est in præstando efficiendoq; illud, quo quis contentus sit: uulgus Gallicum dicit contentare. P. Quodnam uerbum est? D. Personale. P. Finiti modi, an infiniti? D. Finiti. P. Cuius? D. Indicatiui. P. Quæ est eius exigentia? D. Exigit ante se nominatiuum personæ agentis, eiusdem secum numeri & personæ, & post se datiuum personæ patientis, cum ablatiuo sine præpositione, si sensus exigit. P. Cur addis, si sensus exigit? D. Quia potest carere ablatiuo: ut, Hoc mihi non satisfacit, id est, non explet mihi animum. P. Quis est canon de nominatiuo anteriore? D. Omne uerbum personale finiti modi exigit ante se, &c. P. Quis de datiuo posteriore? D. Omne uerbum cuiuscunq; generis habere potest etiam præter alios casus, &c. P. Quis autem canon de ablatiuo sine præpositione? D. Cum omni genere uerborum instrumentum

Pete ex dimenti toris.

quod

quoduis, item causa efficiens, item actionis modus, &c. P. *Ostende eius generis nominatiuum ante uerbum.* D. Ego. P. *Expressus'ne est, an subauditus?* D. *Expressus est.* P. *Quur expressus, quum in uerbis primæ & secundæ personæ satis intelligatur nominatiuus?* D. *Quia in eo est emphasis.* P. *Quid est* Emphasis? D. *Figura altiorem præbens intellectum, quàm quem uerba per se ipsa declarant.* P. *Hanc ergo monstra hic esse.* D. *Nam ita capio:* O *Lentule, quàm sint in te officiosi alij amici tui non scribo: sed de me illud tibi affirmo, me amicum tibi talem esse, me in te ita officiosum esse, sic agnoscere, sic in memoria habere tua in me merita, ut dicant quidem omnes eorum me nihil omittere, quæ amici gratia, eius quidem, cui plurimum debeas, par sit obire, præstare: sed tamen omnia cùm faciam, & nihil intentatum tua causa relinquam, mihi ipse uidear nihil facere: adeò magni pendo, quæ tu mea causa fecisti.* P. *Ostende conuenientiam.* D. *Ego, est numeri singularis & primæ personæ: satisfacio, item est numeri singularis, & primæ personæ.* P. *Quid est conuenientia?* D. *Orationis partium inter se certus in aliquot accidentibus suis consensus.* P. *Quotuplex est conuenientia?* D. *Triplex.* N*ominatiui cum uerbo,* A*diectiui cum substantiuo, &* R*elatiui cum* A*ntecedente.* P. *Ostende à posteriore datiuum.* D. *Cæteris omnibus.* P. *Cæteris, quomodo constructum est cum omnibus?* D. *Sanè in recta adiectiui cum substantiuo conuenientia: utrunque enim est numeri pluralis, datiui casus, & masculini generis.* P. *Adiectiui cum substantiuo? atqui utrunque est adiectiuum.* D. *Non inficior, si extra hanc orationem accipiantur. Sed hic, omnibus, uim obtinet substantiui à nominatiuo omnes, omnium, &c.* P. *Quid in hoc deputas elegans?* D. *Quòd ipsum nouissimo sit loco positum.* P*ræceptio nanque est elegantiæ,* S*uperlatiuus, negatiua nomina, nomen omnis, & quodlibet adiectiuum, quo magnificum quiddam*

signifi

significatur, post alia ut quàm frequentißimè collocari solent. Paradigmata *sunt*, Non offertur *dicendi materies amplißima. Qui suo iure cedere ultro uelit, reperies neminem. Quæ tu dixisti, uera sunt omnia.* Alexander *ille magnus.* P. *Cedò ablatiuum sine præpositione.* D. *Omni officio, ac rursum hìc adiectiuum congruè iunctum est substantiuo in eodem numero, genere, & casu.* P. *Quid propriè est officium?* D. *Quod quisque efficere debet pro suæ conditione personæ, in quo animaduertere oportet, quid loco conueniat, quid tempori, quid rerum aut personarum dignitati:* Gallicè, Le deuoir d'un chacun: *ut,* In *familia benè instituta, omnes in officio esse oportet,* En *une maison bien ordonnee faut que chacun face son deuoir. Vnde qui officium suum facit, is est qui rectè facit.* Nam *officium dicitur quasi efficium, ab efficiendo, quod unicuique personæ congruit. Conuenit autem ut quisque merentibus uel honorem exhibeat, uel opem ferat: quo factum est, ut officium beneficium dicatur siue obsequium,* Honneur, *plaisir, seruice: ut, Officij gratia deduximus eum,* Nous *l'auons accompaignè pour lui faire honneur.* Item, *Quandoquidem tuum in me officium mihi exprobras, nullam tibi habeo gratiam,* Puis *que tu me reproches le plaisir que tu m'as fait, ie ne t'en sçay point de grè.* Et *eius in te officia ei rependere non posses,* Vous *ne lui sçauriez rendre les seruices qu'il uous ha fait. Hinc officiosus.* Il *m'a tousiours fait tout plein de plaisirs & seruices, semper in me officiosus fuit.* Vnde *& officiosè aduerbium, quo sic licebit uti.* Dy *à ma mere que ie me recommande à elle tant humblement que ie puis, Matri meæ salutem, quàm potes officiosißimè, nuntiato.* Habeo *preceptor de nomine officium quæ dicenda putaui.* P. *Probo. Caue igitur dixeris seruitium, ad istum quidem sensum: significat nanque hoc idem quod seruitus.* Dic, *Non functus es amici officio. Non fecisti amici officium. Tu n'as pas fait ce qu'un amy doit faire. Nullum tuum*

Officiũ

Officio

erga me agnosco officium, Ie ne sache point que tu m'ayes faict seruice. Quod in me contulisti officium? Quel seruice m'as tu fait, ou quel plaisir? P. *Ac, quomodo hic positum est?* D. *Inter duos ablatiuos, quos connectit.* P. *Cedò quos?* D. *Officio & pietate.* P. *Quo canone eos coniungit?* D. *Coniungit similes quidem casus & modos, sed res tamen diuersas, &c.* P. *Cuius ordinis coniunctionum Ac?* D. *Præpositiui.* P. *Quare?* D. *Quia postponi non potest.* P. *Ac potius pietate, éstne hic figura quæpiam?* D. *Est.* P. *Quænam?* D. *Quam Rhetores Correctionem appellant, quum id tollitur, quòd primò dictum est, & pro eo reponitur quod magis idoneum uidetur.* P. *Ablatiuus pietate, unde pendet?* D. *A tergo uerbi satisfacio, eadem*
Pietas. *ratione qua ablatiuus officio.* P. *Pietas quid propriè significat?* D. *Diuinum cultum, siue obseruantiam quandam, & reuerentiam cum omni officio: primùm in Deum, deinde in patriam, tum in parentes, præterea in propinquos & sanguine coniunctos, postremò in eos omneis, à quibus magnis effecti beneficijs simus. Græcis est, εὐσέβεια & εὐσεβῶ quod est pietatem colo. σέβομαι, colo, ueneror, &c. Gallis uernacula lingua, L'honneur & reuerence, l'obeissance & seruice que nous deuons à Dieu premierement, apres la charité & amour que nous deuons auoir enuers nostre pais, à noz pere & mere, à tous noz superieurs, à ceux qui sont de nostre lignage, qui sont noz parens, à tous ceux qui nous ont faict de grans biens. En somme, l'amour singuliere & affection que nous auons à quelcun qui n'est en rien inferieur à nous. Pietas enim significat etiam singularem amorem: & plus est longè quàm officium,* P. *Vt dicis Latinè, C'est un homme tresdeuot à Dieu?* D. *Vir est summa in Deum pietate. In Deum admodum pius homo. Pietatis in Deum non uulgaris, egregiæ, eximiæ.* P. *Deuotus ergo & deuotio hic non usurpas?* D. *Quippe quæ barbara sunt in eo significatu.* P. *Dic etiam Latinè, Il ha bien aimé son*

pere & sa mere, & les ha bien serui. D. *Pius fuit in parentes.* P. *Significátne etiam pietas, quod Gallicè dicitur pitié?* D. *Actiuè fortasse, paßiuè non uidetur.* P. *Quomodo actiuè?* D *Vt, Non secus in me pius fuit, quàm fuit pater in filios, id est, ut exponit Perottus, misericors, benignus. Paßiuè, C'est grande pitié de cest homme là. Non hîc dicam, magna est eius hominis pietas, sed miseria: misera est illius hominis conditio, miser status. C'est pitié de uoir celà, Miserum est id spectare, res misera est, si id spectes. Il y ha pitié en moy, Miser ego sum. Et i'en ay pitié, Me miseret eius, illius: non autem pietatem habeo.* P. *Iam tandem, quis autori delectus in his fuit?* D. *Nimirum, ut officio potius diceret, quàm obsequio. Nam officium, magis nescio quomodo in eos quadrat, qui se ijs magnopere deuinctos esse fatentur, quorum gratia quippiam faciunt, aut præstant. Et pietate: in quo nomine plus multò ponderis est, quàm si dixisset, aut amore, aut obseruantia, aut illud quiduis eiusmodi.* P. *Erga, quod genus dictionis?* D. *Præpositio.* P. *Quid hîc facit?* D. *Declarat nomen pietate: sic enim est, pietate erga te, id est, quam ego habeo in te, si ita liceret dicere.* P. *Illud te, cuius casus?* D. *Accusatiui.* P. *Quur potius accusatiui, quàm ablatiui?* D. *Quia erga flagitat accusatiuum, non ablatiuum.* P. *Quid significat erga?* D. *Gallicè enuers quelcun: refertur enim ad personam, non ad rem. Et capitur ferè in bonam partem, nonnunquam etiam in malam. In bonam: ut Pius erga parentes. In malam, Ie n'ay rien mespris enuers uous, Nihil erga te sum commeritus, nihil erga te peccaui. Item erga me contumeliosus, Qui me faict tout plein de uillennie & outrage.* P. *Quur dixisti non referri ad rem?* D. *Quia non satis Latinum est. Turbaris erga plurima: dicendumq; circa.* P. *Profer secundum membrum.* D. *Mihi ipse nunquam satisfacio.* P. *Ordina.* D. *Ipse nunquam satisfacio mihi.* P. *Ostende uerbum.* D. *Satisfacio.*

P. *Nominatiuum à fronte.* D. *Ipse.* P. *Conuenitne huic satis cum illo?* D. *Satis.* P. *Planum fac.* D. *Ipse est nominatiuus singularis numeri, primæ personæ: & satisfacio est eius uerbum, item singularis numeri, primæ personæ.* P. *Quid non tradunt* Grammatici *casus nominandi omnes esse tertiæ personæ, præter* Ego, *& nos, qui sunt primæ personæ:* Tu, *& uos, qui sunt secundæ?* D. *Tradunt.* P. *Tenes regulam?* D. *Teneo.* P. *Profer in medium.* D. *Omnia nomina, pronomina, & participia sunt tertiæ personæ, exceptis, &c.* P. *Quî fit igitur, ut illud ipse hîc sit primæ personæ?* D. *Quid, quòd idem posset esse secundæ, si uerbum esset secundæ.* P. *Ain' uerò?* D. *Quippe quòd sit cuiusque personarum indiscriminatim: ut, ipse lego, ipse dormis.* P. *Da uerbi casum à posteriore.* D. *Mihi.* P. *Quis casus est?* D. *Datiuus. Nam, ut iam dixi, uerbum satisfacio, exigit post se datiuum.* P. *Est'ne aliud quicquam cum hoc uerbo?* D. *Aduerbium temporis nunquam.* P. *A tergóne, an à fronte?* D. *Istud quæri non solet de aduerbio, sed tantum de casu. Aduerbium utrobique attexas licet, modò iuxta uerbum: huic enim adhæret, ut eius significationem explanet atque impleat.* P. *Quid est, mihi ipse nunquam satisfacio?* D. *Non facio ad cupiditatem meam, non expleo mihi animum, non facio satis meo tui studio.* P. *Nónne satisfacio compositum est ex satis & facio?* D. *Quid tum posteà?* P. *Nam tu dissoluis compositionem.* D. *Quid inde dispendij? nónne itidem dicimus, adeo te, & eo ad te?* P. *Optimè. Perge ad reliqua.* D. *Vis resoluam tertium colon?* P. *Si uidetur.* D. *Magnitudo enim meritorum tuorum erga me est tanta.* P. *Quodnam est uerbum?* D. *Est.* P. *Quis nominatiuus?* D. *Magnitudo tuorum erga me meritorum.* P. *Atenim, tuorum erga me meritorum, nominatiuus non est.* D. *Esto, sed unà sunt cum nominatiuo.* P. *Quî sic?* D. *Quippe genitiuus meritorum pendet ex nominatiuo magnitudo: & tuorum, est eius adiectiuum: & illud erga me, pendet ex eodem genitiuo meritorum.*

Nam

Nam *sensus est meritorum erga me, id est, eorum quæ in me contulisti, hoc est, curæ & diligentiæ, quæ tu in salutem meam contulisti.* P. *Est ita, ut dicis: sed quur potius genitiuum illum cum nomine quàm cum uerbo construis?* Nam *uerbum, est, etiam genitiuum admittit.* D. *Quia sensus orationis ostendit ad nomen, non ad uerbum referri. Is enim sensus est, ut dixi, Car la grandeur des biens que tu m'as fait, &c.* Iam *est* Canon. *Substantiuum nomen si ad alterum diuersæ rei substantiuum quoquomodo spectat & refertur, cum eo iungitur in genitiuo.* P. *Consentit adiectiuum cum substantiuo?* D. *Consentit.* P. *Demonstra.* D. *Tuorum, est adiectiuum numeri pluralis, genitiui casus, & neutri generis. Itemq; meritorum, est substantiuum eiusdem numeri, casus, & generis.* P. *Quod adiectiuum est tuorum?* D. *Pronomen.* P. *Quotuplex est adiectiuum?* D. Triplex. Nomen, *ut bonus.* Pronomen, *ut tuus.* Participium, *ut legens.* P. *Est'ne hic alia conuenientia?* D. *Est.* P. *Quæ?* D. Nominatiui *cum uerbo.* P. *Ostende.* D. *Magnitudo est.* P. *Est tanta, dicis etiam conuenientiam nominatiui cum uerbo?* D. Non. P. *Quid igitur?* D. *Exactionem.* P. *Quapropter?* D. *Quia is nominatiuus, tanta, construitur à tergo uerbi: uerbum enim substantiuum exigit post se nominatiuum, qui ad eandem rem pertinet, quam significat nominatiuus anterior.* P. *Tamen nec numero, nec persona dissidet ab eo uerbo.* D. *Sit ita sanè: eóne continuò uerbum tenebitur conuenire cum nominatiuo posteriore?* Minimè *uerò, quia uestes sunt lana, non, est lana, dicimus.* Atque *de hoc præceptum est, Si uerbum substantiuum post duos aliquos nominatiuos diuersorum numerorum ponitur, ipsum conuenit cum proximiore: Si autem inter duos, cum priore tantùm: ut,* Omnia *pontus erat: uerba* Dei *sunt meditatio* Christiani. P. *Magnitudo meritorum tuorum, La grandeur de tes biens faits, &c. pulchrè hoc* Latinè *dixisti. Cæterùm quomodo dixisti illud, Que tu m'as fait?* Non *enim uisus es*

mihi dicere que tu fecisti mihi. D. *Ridiculum est, quasi Latinam linguam oporteat seruire Gallicæ.* P. *Quid tum postea?* D. *Nempe quòd nihil æquè Latinam linguam corrumpit ac contaminat, atque si quis hanc ad Gallicam aut aliam peregrinam linguam ueluti obtorto collo trahat, cùm eadem sententia efferri ferè soleat aliter Gallicè, aut Hispanicè, aut Germanicè, aut Italicè, aliter Latinè.* P. *Vbi igitur enuntiatus est sensus iste?* D. *In præpositione erga, structa cum accusandi casu me. Si quidem, Tanta est magnitudo tuorum erga me meritorum, perinde est (ut iam admonui) quasi dicas, Adeo magna sunt officia quæ tu in me collocasti, &c.* P. *Erga, præpositio quur structa est cum accusatiuo?* D. *Quia de grege earum est, quæ seruiunt accusatiuo casui.* P. *Meritorum, quisnam intellectus, an idem qui hîc est, Quòd uapularis meritum est tuum?* D. *Vide quo sensu dicatur, bene mereri de aliquo: inde enim existunt merita, id est, beneficia, siue quæcunque præstantur & efficiuntur alterius gratia.* P. *Dic ergo Latinè, Quand me recompenseras tu de tant de choses que i'ay faict pour toy?* D. *Quando mea in te merita repones, rependes, remetieris? quando meis in te meritis respondebis?* P. *Resolue quartum membrum.* D. *Vt quoniam tu non conquiesti de me, nisi re perfecta.* P. *Ostende uerbum.* D. *Conquiesti.* P. *Cuius generis personalium uerborum?* D. *Neutrius.* P. *Regulàne formatum est?* D. *Non, sed figura.* P. *Quænam?* D. *Syncope.* P. *Quid est Syncope?* D. *Ablatio literæ uel syllabæ è medio dictionis: ut conquiesti, pro conquieuisti.* P. *Quem casum adsciscit sibi à posteriore?* D. *Ponitur plurimùm absolutè: est enim uerbum neutrum absolutum: aut si quem casum post se admittit, duntaxat cum præpositione admittit.* P. *Admisit'ne hîc quenquam?* D. *Etiam.* P. *Quem?* D. *Ablatiuum cum præpositione de: est enim, non conquiesti de me.* P. *Quid autem est, Non conquiesti de me?* D. *Id est, de me solicitus esse non desisti*

desijsti: mearum rerum satagere non cessasti: aut potius de me, id est propter me. P. Quot significata habet de? D. Circiter septem. P. Agé dic. D. Primò significat materiam: ut, Nunc disputamus de præpositionibus. Secundò, significat à uel ex: ut, Emi domum de Petro, id est, à Petro. De pueris disce quis hoc flagitium fecit, Sache des enfans qui ha faict ceste meschanceté. Quæsiui de Pompeio, id est, ex Pompeio. Clamat de uia, id est, ex uia, &c. De fructu cognoscitur arbor, On congnoist l'arbre à son fruict. Domum hanc de patre conduxit extruendam, Il ha prins à pris faict ceste maison de mon pere. Tertiò significat propter, Latinè quidem: nam Gallicè ipsum de, auditur. Il est lassé du chemin, Defessus est de uia. Il est fort ioyeux de ses enfans, Lætus est admodum de liberis suis. Id est, propter uiam, propter liberos, &c. Il uous ayme fort de uostre Grec, Impensè te amat de literis Græcis, id est, ob, seu, propter literas Græcas. La teste me faict mal du uent, Caput mihi dolet de uento, id est, propter uentum. Auditur & Gallicè propter, hoc modo uidelicet, Il est uenu un ambassade deuers l'empereur en France pour la paix, A Cæsare in Franciam uenit legatio de pace, id est, propter pacem. I'ay enuoyé mon garson chez le libraire pour changer ces liures, Puerum misi ad bibliopolam de libris istis commutandis. Quartò significat secundum, seu pro, Il faict selon sa coustume, De more facit, aút secundum morem. Cela ne se fera pas à ton plaisir. Non id fiet de tua sententia. Quintò Latinè significat per, sed Gallicè accipitur ipsum idem de. Ie ne puis ueiller de nuict, De nocte uigilare non possum. Latinè, id est, per noctem. Sextò perinde significat de, ac si dicas, quantum ad, siue quod ad. P. Expone exemplis. D. Quant à ce que uous m'escriués de la pension de uostre filz, uous sçaués que les uiures sont chers, toutesfois ie feray ce que uous uouldrés, De filij tui pensitatione, non te clàm est annona quàm sit cara, tamen quomodo tibi placuerit, faciam. De uostre filz, Il me semble uoir en lui telz signes de

De, positio.

uertu & engin, que ie ne puis faire que ie n'espere de luy toutes choses souueraines. De *filio tuo, ea uirtutis & ingenij signa uideor in eo perspexisse, ut non possim, quin de illo summa omnia mihi promittam.* Hîc *de*, *ita exponetur:* Quod attinet ad *pẽsitationem filij, qua de mihi scribis, &c.* Et, *quantum attinet ad filium tuum, uideor perspexisse in eo, &c.* P. Quid *est*, Non *conquiesti de me nisi perfecta re?* D. Non *desijsti solicitus esse, & anxius propter me, quoad effecisti, ut ab exilio reuocarer.* Nihil *cessauisti usque, ut me restitueres, inquit* Cicero, *significans* Lentulum *sua causa omneis labores excepisse, & nihil non fecisse, quò suæ dignitati restitueretur.* P. *Vnde sensum istum colligis?* D. E *uerbo conquiescere.* Nam *non quiescere, seu non conquiescere dicuntur qui maximè student, & conantur aliquid.* In *id enim totos (quòd dicitur) neruos intendunt, ut effectum dare queant quod cupiunt.* Itaque *præ curarum multitudine nec dormire possunt, nec remittere animum, & tamen nusquam uidentur defeßi, cùm nihil sit actuosius illis, ut iure dicantur inquietes, siue inquieti: seu ita sunt ad malum ut feroces, & crudeles: seu ad bonum, ut grauißimi & uehementer studiosi.* Con*trà conquiescunt securi, & quibus nihil est obiectum, quod magnopere curent, qui de nulla re laborant.* P. *Cæterùm quæ utendi ratio?* D. *Quiescas, Quietus esto,* Gallicè, *Laisse faire: ne te soucie. Sex ego te totos menses quietum reddam, ne sursum deorsum cursites, ne'ue usque ad lucem uigiles.* Ex Terentio. *Gallicè,* Ie *te osteray de peine ces six mois entiers, que tu ne coures tant ça & là, & ne ueilles iusques au iour.* Item, Non *prius quieuit, quàm effecit illud, ut iuuentuti bonorum autorum lectione interdiceretur,* Il *n'ha ceßé qu'il naye fait defendre que les ieunes enfans n'ayent à lire les bons autheurs.* Non *potest conquiescere de filio,* Il *ne peult auoir repos pour cause de son filz.* D Ergo *quiescere etiam est Gallicè cesser?* D. Næ: *cessare enim propriè est Gallicè demeurer, & tarder, ou arre-*

ster

ster à faire quelque chose: ut, Cesso eum alloqui, Ie demeure trop de parler à luy. *Nec est quòd addas nimis. Cessamus ire ad cœnam,* Nous nous retardons d'aller soupper. *At uerò quiescere propriè est, cesser.* P. Da Paradigma quodpiam. D. Do ex Terentio: *Vt quiescant porrò moneo, & desinant maledicere,* Ie leur conseille dorenauant qu'ilz cessent, & delaissent à dire mal des gens. P. Non etiam cessare significat Gallicè, cesser? D. Quidni? *Vt desinant,* id est cessent, & *non cessat clamare,* il ne cesse de crier. P. *Nisi perfecta re, &c. Perfecta re,* quænã hic pars orationis exigit hos ablatiuos? D. Nulla. P. Nulla uerò? D. Nimirum quòd non aliunde pendeant. P. Quomodo igitur contexti sunt in hac oratione? D. Per se, & absolutè. P. Quid hoc sibi uult absolutè? D. Nempe quòd per se habent sensum. P. Quî scis? D. Nam sic resoluuntur, *nisi perfecta re,* id est, *nisi quum perfecisti rem, nisi dum, quò ad, seu postquam perfecisti rem,* id est, negotium, id est, illud effecisti, ut reuocarer. P. Ordina deinceps quintum colon. D. *Quia inquit, ego non efficio idem in tua causa.* P. Quid in hoc pronomine, *ego,* & in illo superioris membri *tu,* ita expressis, quid spectas? uidetur enim hic Cicero hoc illi uelut opposuisse. D. Videtur sanè, & ita est: satis enim apparet in eis eximiam quandam emphasim esse. Nam ut illud *tu,* superius, ita hoc *ego,* multum habet ponderis, præsertim cum uerbo *efficio:* significat enim Cicero se magno conatu & molimine facere, quod Lentulus ipse sibi exoptabat & ambiebat: sed se non posse perficere: non enim posse id à senatu extundere, &c. P. Quid interest inter *facio,* & *efficio?* D. *Facere* est in opere esse: *efficere* uerò est in effectum perducere, & rem perfectam dare. P. Dic Latinè, Vous ne sçauriez faire, que les chiens tousiours n'abayent apres ceux qu'ilz ne congnoissent. D. *Non efficias, ne canes semper adlatrent ignotos.* P. Rursum, Il ha fait que ses gens ont gaigné le proces d'un bon benefice. D. *Illud effecit, ut sui euicerint lite* Face- Effic-

opimum sacerdotium. P. Profer si quid aliud habes elegantiæ. D. Il ha tant fait par sa fascherie, qu' en la fin son filz ha prins ceste fille. Odio suo effecit, ut filius tandem uirginem hanc du=

ffectum tre. xerit. Dicitur & effectum dare, pro efficere. Tu as beau faire, si ne feras tu pas celà, Facias satis licet, id certè effectum non da= bis. P. Quid præterea è situ & collocatione uerborum hu- ius ambitus notandum ducas? D. nempe orationem uerbo opti- mè claudi: nam conquiesti, efficio, putem, & quod in sequenti clausula est oppugnat, in fine collocata sunt: quod ipsum, pro aurium iudicio imitari licebit. P. Quod aurium iudicium mihi narras? D. Id est, si compositio patiatur. P. Quid dicis com= positionem? D. Eam quæ est è numeris orationis obseruanda ab omnibus, qui ornate, & uerè Latinè dicere cupiunt. P. At enim non aperis, qui sint isti numeri. D. Res est difficilior cer- tè mihi, quàm ut possim: nisi ratio quædam est concentus, &, ut sic dicam, quadrantiæ uocum in contextu & serie orationis. Nam & pedibus suis quibusdam certis orationem metiuntur oratores, & ad eorum modulos connectunt singula quo con=

Causa. gruunt maximè. P. Quomodo enarras illud in causa tua? D. In negotio tuo. P. At uerò causa quid propriè significat? D. Rem, quæ ut in hoc loco, controuersiam habet in dicendo posi= tam cum certarum personarū interpositione. P. Expone Gal= licè. D. Toute chose ou il y ha à debatre & plaider pour quel=

re cau= cun: unde causa cadere, id est, perdre l'instance. Et causa cadere, quiter les proces. Sed accipitur multis modis: ut pro quadam

re cau= defensione, siue expurgatione, puta sic, Quam causam dices pa- tri quur à præceptore defeceris? id est, quomodo defendes te de hoc, quòd deseruisti præceptorem? quam rationem & excusa- tionem habebis? sic enim ineptè & illepidè uulgò dicitur, Tu ne te saurois defendre de cela, Nulla tibi esse posset de hac re causa, hoc est, Tu n'en saurois auoir aucune excuse. Quelle ex= cuse troueront ilz? que diront ilz pour leur defense? Quam

causam

causam reperient, quam causam dicent? Dicimus præterea uenuste, Causam haud dicas, causæ nihil dicis, quin is sit profusus sui, id est, Vous ne sçauriez dire le contraire, que cestui là ne soit prodigue*: id est, non poßis inficias ire, non poßis negare, concedas oportet, &c. Item pro recusare, detrectare. Si tibi non soluero ad præscriptum diem, causam haud dico, quin me in ius uoces,* Si ie ne paye au iour dit, ie suis content que tu me faces conuenir en iustice. *Dicitur etiam, non causor, non causificor.* Si ie te trouue menteur, es tu content d'estre batu? *Si te mendacij conuinco, nunquid causare quin uapules?* Diuersum *est,* Non *sum in causa,* Ie ne suis pas en cause. *Quòd negotia male gesseris, in causa est secordia tua. Quid causæ, quur non promoueas in literas? id est, quid uetat, quid prohibet?* Il n'y ha rien qui me garde de uiure à mon plaisir, si ie ueux, *Nihil causæ est, quur non obsequar uoluptati, si uidetur.* Reperitur *& causa pro conditione & statu: ut,* In *eadem sum causa, qua antea eram,* Ce n'est pas tout un de uous & de moy, Ego *& tu non sumus in eadem causa.* P. *Iam tandem dic clausulam & periodum.* D. *Vt uitam mihi esse acerbam putem.* P. *Quis ordo est?* D. *Vt putem uitam esse mihi acerbam.* P. Dic *uerbum.* D. Putem. P. *Quur hoc in fine collocatum est?* D. *Quia uerbum eleganter ultimum locum orationis sortitur: quemadmodum paulò antè diximus.* P. *Quæ est eius constructio?* D. *Construitur cum oratione infinitiua, uitam esse acerbam mihi: eius enim hæc significationem explicat.* Itaque *ei est uice appositi.* P. *Quidnam uocas appositum?* D. *Grammatici esse dicunt casum uerbi à posteriore: sicut nominatiuum ante uerbum personale finiti modi, suppositum.* Infinitiuus *autem, uel sine casu, uel cum casibus suis, non rarò adiungitur uerbo finito pro supposito (ut ita dicam) aut apposito: fingiturque officio nominis, ut,* Legere *& non intelligere, negligere est.* P. *Cæterum quæ est natura infinitiui* Esse? D. *Vt casum post se hab*

Esse Esse.

se habeat eundem, & similem ei, qui primus inuenitur ante ipsum, quanquam præcedente datiuo rectè post se recepit accusatiuum: ut, Mibi licet esse diuitem, *si uelim.* P. Quid *sibi uult acerbam?* D. *Insuauem, iniucundam, & plenam solicitudine.* P. *Vitam mihi esse acerbam puto: quomodo hoc Galli uernaculè dicimus?* D. *Equidem sic fermè opinor.* Ie me fasche de uiure, que ie ne puis faire pour uous en uostre affaire, ce que uous auez fait pour moy au mien. *Vt addatur illud, quoniam non idem in tua causa efficio, &c.* P. *Perge rem exemplis explanare.* D. *Igitur quod Gallicè dicitur,* Il luy ennuye de uiure, *Latinè non dubitabo dicere,* Vita est ei acerba: & *fortasse quod est apud* Terentium, *sese odit,* Græci *dicunt* ἀβίωτον τ̃ βίον: *quasi quibus uita est acerba, uiuendo non uiuant.* Vnde Cicer. II. de Oratore: Nous ne pensons point que ce soit uiure sans l'estude d'eloquence: *Sine his eloquentiæ studijs nullam uitam esse dicimus: uitam insuauem sine his studijs putamus.* Quomodo *hic uitam sibi acerbam esse ait,* Metaphora *à fructibus non maturis: tunc enim propriè dicuntur acerbi. Gallicè etiam dicitur,* Celà luy est bien aigre, Celà lui est bien amer, *Hoc illi est oppidò acerbum, id est, ualde.* Ie suis tombé en inconueniens fort aigres & fascheux, *Impegi in casus multum acerbos. Fit autem substantiuum multitudinis numero, acerba acerborum, quomodo aduersa aduersorum.* Tant d'ennuis & fascheries tous les iours aduiennent de ce monde à l'homme, *Tot quotidie acerba homini ex hoc mundo offeruntur.* P. *Putare quid propriè significat?* D. *Luxuriam quandam, id est, quæ redundant, & superflua sunt, resecare: ut putare uites dicimur, quum eis sarmenta abscindimus,* Gallicè, tailler les uignes. *Transfertur autem ad animum, & significat existimare, quòd cogitando dum in id inclinat animus, quod in rem fore uidetur, cætera omnia reijcit. Accipitur interdum pro eo quod est, conferre rationem, subducere rationem, ponere calculum.*

re cum ...ositis.

Nam

Nam Plautus dixit, Putatur ratio cum argentario, On compte auec l'argentier. Hinc compositum ex eo est, supputatur. P. Dic aliquot alia ex eodem composita. D. Disputare, quod est disserere de re quapiam. Il traicte fort bien de ceste matiere, Optimè de hac re disputat. Deputare, id est, censere: Reputare, id est, considerare. P. Ex his texe orationem. D. Cùm mecum reputo, quanta me necessitas, eius hominis mores perferre cogat, non deputo quenquam usquam gentium esse æquè miserum ac me, id est, Quand ie pense à moymesme combien m'est force d'endurer cest homme là qui est si terrible, ie ne pense point qu'il y ait homme au monde ou il y ait si grande pitié qu'en moy. P. Ex reputo, fit'ne Reputatio uerbale nomen? D. Quorsum istud? P. Num rectè dicatur, Ipse est bonæ reputationis, ubi Gallicè dicitur, Il est de bonne reputation? D. Minimè: sed dicendum est bonæ existimationis. P. Rectúmne est, Deputauerunt custodes, id est, Ilz ont deputé pour gardes, &c. D. Non, sed Præfecerunt custodes. Terent. Chæream ei rei præfecimus. Destinauerunt custodes: aut, designauerunt etiam, aut constituerunt. P. Vt, hoc loco unde pendet? D. Ex superiore nomine tanta. P. Licuißétne autori dicere, Tanta quòd quemadmodum uulgò fere solet? D. Non. P. Quid causæ est? D. Quia post tam, tantus, talis, adeò, tot, sic, ita: & post uerba rogandi, iubendi: item post facio, efficio, fio, timeo, uereor, metuo, sequitur Vt, non Quòd: ut, Tam segnis est, ut ad opus exire nolit, Il est si pareßeux, qu'il ne ueut aller à la besongne. Nullum tam impudens mendacium, ut teste careat. Tanta est magni. tu. er. me offic. ut, &c. Talis fuit, ut cum eo nemo durare poßet. Adolescentula est uultu adeò modesto, adeò uenusto, ut nihil supra. Tot mala ubique sunt, ut quò te uertas, tibi prorsus incertum sit. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. Ita doctus est, ut ne legere quidem sciat. Post uerba rogandi. Orat te, ut ad se uenias. Te precor, ut ne uelis mihi aduer

aduersari. Obsecro, obtestor, ut te inopis misereſcat mei. Discipuli rogant, ut sibi ego prælegam libros Rhetoricorum. *Post uerba iubendi:* CHRISTVS *ait, Hæc mando uobis, ut diligatis uos inuicem.* Interdico *tibi, ne puerum extulisse extra ædes usquam uelis,* Ie te defens que tu ne soʒe si hardie de porter l'enfant en lieu du monde hors de la maison. Edico *uobis, ut ne quoquam efferri sinatis: aut edico uobis, ne, &c. simpliciter,* Ie uous commande que ne souffriez qu'il soit porté en lieu quelconque. Non *iussit, ut hoc faceret. Post reliqua uerba:* Feci *ut ad te scriberem. Si quid est quod mea scire intersit, fac ut sciam.* Non *efficies, ut sint meliores. Cùm nullam des literis operam, fit ut nihil sit mirum, si oratione imperitus es. Post uerba timoris.* Vt, *significat ne non. ut,* Metuo, *ut substet hospes.* Vereor, *ut firmæ satis sint nuptiæ, id est, ne non.* P. In *his omnibus,* Vt, *quæ pars orationis?* D. Coniunctio. P. *Cuius potestatis?* D. *Causalis puto.* P. Rectè. *Quæ est eius natura?* D. Adsciscit *uerbi subiunctiuum modum.* P. *Exemplum.* D. *Iussisti ut facerem.* P. Non *Latinè diceretur, Iussisti ut faciam?* D. *Quibusdam non uidetur.* P. *Quur non uidetur?* D. *Quia præcedente uerbo (inquiunt) præteriti temporis,* Vt, *coniunctionem excipit, & sequitur uerbum subiunctiuum præteriti imperfecti temporis. Præcedente uerò præsentis temporis uerbo, ipsi eidem* Vt, *subijcitur præsens subiunctiuum.* P. Hoccine *est catholicum?* D. *Non censes?* P. Non *equidem.* D. *Quamobrem quæso?* P. *Quia nec id semper obseruatum est, & ratio nonnunquam exigere uidetur, ut aliter fiat: ut apud* Terent. *in* Eunucho: *Ita conturbasti mihi rationes omnes, ut eam non possim suis ita, ut æquum fuerat, atq; ut studui, tradere.* Nam *quæ loquitur* Thais, *illic non potius, opinor, dicat,* Vt *eam non possem reddere. Sed quòd id, ut donemus usitatum esse, tamen non sit ubique nec semper obseruatum, ex eodem* Comico *fiet manifestum: qui itidem in ea ipsa* Comœdia *ait:* Nunc *mihi hoc negotij*

gotij cæteri dedêre, illum ut quæram. Non ait, *illum ut quærerem.* Et *in continuò sequenti scena: Submonuit me Parmeno ibi seruus, ut uestem cum eo mutem, & pro illo iubeam me ducier.* Vides, hic etiam nec *mutarem*, nec *iuberem* dixit: & ne causificeris poëtam esse. Liuius item in præfatione primi, Res est, inquit, quæ ab exiguis profecta initijs eò creuerit, ut iam magnitudine laboret sua. Nec eò ita quadrasset, ut magnitudine laboraret sua. Præterea post ut, licet subijcere etiam præteriti perfecti subiunctiuum. Suet. in August. Tantis perterruit minis, ut is se præcipitarit. Titus Liuius in primo: Subitò coorta tempestas, tam denso regem operuit nimbo, ut conspectum eius concioni abstulerit. Plusquamperfecti etiam. Quis enim rectum esse neget? Tam stultus & indoctus erat, ut etiam monachus huius seculi esse potuisset. Quid quòd etiam si præsentis temporis uerbum præcesserit, post ut, poni potest substantiuum præteriti temporis imperfecti? Cic. in Quintiana: Iste postulat, ut procurator iudicatum solui satisdaret. Item inibi: Ita disceditur, ut Idibus Septembris Publium Quintium sibi Sextus Alphenus promitteret. Et paulò post: Ita in utroque excellunt, ut nemo nostro loco natus assequi posset. P. Quot modis usurpatur Vt? D. Multis. P. Planum fac. D. Primò pro postquam, & tunc iungitur indicatiuo. exemplum sit: Vt ab urbe discessi, nullum intermisi diem, quin aliquid ad te literarum dederim, id est, postquam. Pro quemadmodum, uel sicut, idq; rursum cum indicatiuo: Ita faciam, ut iubes. Credo, ut est impudens, id sibi arrogabit. P. Mane parumper. Est etiam in Vt, nescio quid peculiare, quod non admodum diuersum uideri queat ab isto tuo postremo exemplo. Nam quomodo Latinè dicas, Il est homme assez docte pour un homme de France? D. Vir ut in Gallia literis satis eruditus: quemadmodum dici posse opinor, Alexander, ut temporibus illis, non malus autor fuit, Alexandre pour ce temps là n'a point esté mauuais auteur.

teur. P. *Sat habeo: persequere quod restat.* D: *Igitur tertiò, accipitur pro quàm, quod significat quantum, ueluti, Vt ferox est! id est, quàm ferox! Quartò, pro quomodo interrogatiuè, & his duobus proximis modis non intuemur discrimen modorum. Vt uales? ut ualuisses? ut fecerit nescio: ut declinatur? & dic ita ut dixisses. Quintò, pro quamuis. Vt desint uires, tamen est laudanda uoluntas. Præter hæc, Vt, est aduerbium similitudinis. Vt homo est, ita ferus. Vt mores sunt, ita fortuna respondet. Quadrat & superlatiuis præceptore Valla. Vt quisque maximè placet mundo, ita est nequißimus. Est & imprecatiuum: Vt omnes antichristos Deus perdat. Que male fin puisse tu faire, ne me croiras tu pas? Vt te Deus perdat, non eris mihi dicto audiens? Vt tibi sit malè. Inaudita Latinis sunt illa, Quòd diabolus poßit te importare, quòd febris poßit te religare, & cætera similia.* P. *At tu mi adolescentule, caueto, si quid Deum reuereris, talia ex te audiantur unquam. Interdixit dominus noster* CHRISTVS, *ne cui male diceremus unquam, aut imprecaremur. sit omnis oratio uestra Christianis digna.* D. *Curabitur obseruande præceptor.* P. *Superest'ne quicquam quod uideas, de hac periodo?* D. *Nihil puto: excußimus omnia.*

FINIS.